

ARCHA NOACH
2025

Izdaje
ARCHA NOACH z.s.
Staré Hamry, CZ
www.archanoach.com

Uredništvo:

M.S.

M.Š.

K.H.

D.S.

Besplatni primjerak
Tiskanje i unmožavanje u cjelini ili u dijelovima je dozvoljeno

IZGUBLJENI ISUS

Sadržaj:

Uvod.....	6
Božić.....	9
Rođenje.....	14
Obrezanje i krštenje.....	19
Svadba u kani i stvaranje svijeta.....	24
Početak stvaranja svijeta.....	31
Jubilej.....	36
Nego izbavi nas od Zloga.....	43
Preobraženje.....	50
Posljednja večera.....	53
Proces i osuda.....	57
Blažena Devica Marija.....	69
Jedna tabu tema.....	75
Još jedna tabu tema.....	80
Tko je bio Isus.....	93
Isusovi pokloni Židovima.....	104
Dolazak Mesije (ili ubij Židove).....	111
Jaganjac Božji.....	123
Literatura.....	131

Uvod

Izgubljeni Isus

Zašto ova knjiga? Zašto takav naslov? Da li se Isus izgubio? Da li je netko drugi Isusa izgubio?

Mnogo pitanja. Isus se često skrivao pred masama pa čak i pred apostolima. Čuven je njegov odgovor mnoštvu koje ga je tražilo i našlo: *Zaista, zaista, kažem vam: tražite me, ali ne stoga što vidjeste znamenja, nego što ste jeli od onih kruhova i nasitili se.* (Iv 6,26)

Još čuveniji je njegov odgovor Mariji i Josipu kad ga nakon tri dana nađu u Hramu: *Zašto ste me tražili? Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mogega?* (Lk 2,49)

Autor ovih redaka upitao se jednom zašto Isus govori tako europski, tako kršćanski. Razgovarao sam prije gotovo tri desetljeća o tome s misionarom Družbe Božje Riječi (Steyler Misionare). On mi je uzvratio da ne govori tako Isus, već Crkva koja ga propovijeda. Bio sam zbunjen tim odgovorom. Uslijedilo je njegovo obrazloženje: -Ja moram čitati štampu i gledati televiziju kako bih znao čime se ljudi "hrane", koji "jezik" razumiju, kako "dišu" i onda Evanđelje prilagodim njihovoj razini, adaptiram ga tako da ga oni mogu prihvatiti: u Europi europski, u Africi afrički itd. Sve ostalo bio bi jalov posao.- Odgovorio sam mu da kad ja gledam televiziju i čitam štampu, izgubim i ono malo Isusa što mislim da ga imam. -Onda ga traži na mjestima i u vremenu gdje i kada je živio!-

I tako sam se prihvatio Biblije, židovske povijesti, kršćanskih početaka, počeo sam putovati u Izrael. Mnoge su godine prošle, mediji su se promijenili na još gore, kršćanske stranke Zapada donijele su niz Antikristovih zakona, misionari iz Steyla, kao i mnogi drugi polako nestaju. Kršćanstvo postaje sve više kulturna tradicija bez sadržaja i smisla, vodstva vodećih crkava Zapada bolje su se integrirala u nove režime i njihov način vladanja nego

bilo koji migranti. Isus se negdje izgubio. Kršćanstvo, odnosno njegovi propovjednici - čast iznimkama – postali su kao *mjed što ječi ili cimbal što zveči*. Neke nadobudne vlade pokušavaju prisvojena i oteta kulturna dobra vratiti narodima od kojih su uzeta. Bilo bi to dobro kad ne bi bilo licemjerno i služilo kao smokvin list za još više ideološkog otuđivanja i materijalnog iskorištavanja. Ali takozvani kršćanski Zapad bio je od početka samo licemjerje, osobito što se tiče Židova i Izraela. Bilo bi dobro vratiti Isusa Židovima, pa ga onda ponovo proučiti.

Isus je kazao: - *Licemjere, izvadi najprije brvno iz oka svoga pa ćeš onda dobro vidjeti i izvaditi trun iz oka bratova!*-

Kao uvjereni katolik pokušao sam ovim poglavljima krenuti putem tog savjeta. Prvo vratiti Isusa Židovima - kojima po Božje i po ljudsko pripada - pa zatim proniknuti način razmišljanja Isusa i njegovih suvremenika te napokon pogledati što su druga i treća generacija kršćana, otarasivši se Židova, napravili od kršćanstva. Rezultati su porazni. Kao zaljubljenik u Isusa i njegov narod, dužan sam sebi i ostalim katolicima vaditi brvno iz oka katoličkog. Ne, to nije kritika ni samokritika, jer one su dostatne samo ako se ide u pravom smjeru, a pritom čini neke manje greške ili propuste. Vađenje brvna je principijelno oslobađanje vida od naslaga tradicije, floskula i falsificiranja. Vađenje brvna je vapaj da i katoličkom kleru *s očiju spade nešto kao ljuske* (Dj 9,18b) te da progledaju. Bez ikakvog omalovažavanja svećeničkog poziva, naprotiv, s najdubljim poštovanjem prema njemu pisana su ova poglavlja, da bi svećenicu saznali što, nažalost, nisu imali priliku čuti za vrijeme svećeničkih studija. Smatrao sam svojom obavezom i dugom prema Isusu i Ocu, koji ga je poslao, napisati ova poglavlja.

Autor

Božić

Budući da ne postoji službena zabilješka o tome kada je točno Isus rođen, u povijesti kršćanstva su se kod određivanja blagdana Isusova rođenja u različitim razdobljima uzimali u obzir različiti indikativni faktori, pa se tako Božić nekad slavio 19. travnja, pa 19. studenog, da bi na kraju bio stavljen na 25. prosinca. Nebrojeni teolozi, povjesničari i kroničari pledirali su za taj datum, ali isto tako mnogo ih se tom datumu protivilo, prije svega jer je taj datum obilježen kultom poganskih bogova i praznicima prirodnih religija. No gledano biblijski i sa židovskog stanovišta, upravo se u tom datumu skrivaju tajne Božjih planova i Isusova rođenja. Svaki događaj u vezi s Isusom ima u Bibliji već položene temelje, bilo to u nekom proročanstvu, psalmu, prazniku ili običaju. Samo treba tražiti i otkriti. Već je Isus na putu u Emaus prekoračavao svoje učenike: „*O, bezumni i srca spora da vjerujete što god su proroci navijestili ...*“ (Lk 24,25)

Da bismo dakle razumjeli manifestativnost i opravdanost sadašnjeg datuma Isusova rođenja, a uz to i anđelova navještenja Mariji, moramo se vratiti unazad na prve stranice Biblije i potom u židovsku povijest te razmotriti određene događaje i blagdane. „*Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvoga i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu.*“ (Post 3,15)

Svima je jasno da se ovdje ne radi o zmiji, o peti, o zmijskom otrovu, već o Zlu, o đavlu i njegovom otrovu laži i smrti, jer kako reče Isus, on je lažljivac, otac laži i čovjekoubojica od početka.

Jedan od presudnih događaja za opstojnost židovskog naroda dogodio se za vladavine kralja Ahasvera, a opisan je u biblijskoj knjizi o Esteri. Knjiga o Esteri ima samo nekoliko stranica i trebao

bi je svatko pročitati, kako bi shvatio kojom velikom simbolikom ti događaji ukazuju na datum 25.3. kao dan navještenja Mariji da će roditi Isusa. Haman, tadašnji kraljev savjetnik, uzdigao se toliko da se smatrao malim bogom te je tražio da mu se ljudi klanjaju prigibajući koljena. Svi to i činiše - osim Židova Mordokaja, koji ne pada ničice niti prigiba koljena, jer Židovi se ne klanjaju nikome osim Bogu. Sjetimo se s tim u vezi Isusove kušnje u pustinji kad on Sotoni kaže: „*Odlazi Sotono! Ta pisano je: Gospodinu Bogu svom se klanjaj i njemu jedinom služi.*“ (Mt 4,10) Haman iz pakosti prema Mordokaju nagovori kralja da napiše uredbu kojom se naređuje istrebljenje Židova u čitavom kraljevstvu. No kraljeva žena, kraljica Estera, koja je Židovka, a da to osim Mordokaja nitko nije znao, nakon posta i molitve odlazi mimo protokola kralju izlažući se pritom opasnosti da bude odbačena ili čak pogubljena. No događa se čudo i kralj je primi te u roku nekoliko dana uvidi da su njezini dokazi protiv Hamana vjerodostojni. Sada kralj odluči pomilovati Židove, a ubiti Hamana zajedno sa svom njegovom svojtom u kraljevstvu. Haman onomad bijaše ždrijećom odredio datum kada se svi Židovi moraju istrijebiti, a sada, upravo na taj dan zatrt je on sam kao i svi njegovi. Esterina hrabrost, molitva i privrženost židovskom narodu zgazila je glavu Hamanu, a upravo tako stoljećima kasnije Marija svojim „neka mi bude po riječi tvojoj“ ponovo spasava Židove od propasti. Židovi u Esterinu čast slave svake godine 13. adara Purim, što znači ‚ždrijeć‘ ili, bacanje kocke. Zanimljivo je da 13. adara i 25.3. svakih nekoliko godina padaju na isti dan.

Zašto ne svako godine? Razlog tome je židovski kalendar, koji se razlikuje od islamskog i kršćanskog kalendara. Židovi se u poslušnosti Bogu vjerno drže njegove zamisli o računanju vremena. Naime, u knjizi Postanka piše: *I reče Bog: "Neka budu svjetlila na svodu nebeskom da luče dan od noći, da budu znaci blagdanima, danima i godinama ..."* I načini Bog dva velika

svjetlila - veće da vlada danju, manje da vlada noću – i zvijezde.
(Post 1,14-16)

Božja je volja dakle da i Sunce i Mjesec služe za proračunavanje kalendara (blagdani, dani i godine). No to nije slučaj s kršćanskim kalendarom, koji ne ovisi o Mjesecu, niti s islamskim, koji ne ovisi o Suncu. Solarna godina traje 365 dana i 5,9 sati, a lunarna 354 dana i 8,8 sati; tako je islamska godina za 11 dana kraća od kršćanske. Kako bi kršćani doveli svoju godinu u sklad s astronomskim vremenom, oni svom kalendaru dodaju svake četiri godine po jedan dan (29. veljače). Židovsko usklađivanje godina se odvija u ciklusu od devetnaest godina, koji se sastoji od 12 normalnih i sedam prestupnih godina koje imaju po trinaest mjeseci. To je razlog zašto Purim i Blagovijest ne padaju svake godine na isti datum (25.3.), nego samo kada se židovsko i kršćansko usklađivanje kalendara s astronomskom godinom poklope.

Logično je da se devet mjeseci nakon Navještenja slavi Božić. *Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka dođe na svijet.* (Iv 1,9) *Isus im zatim ponovno progovori: „Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života.“* (Iv 8,12) *„Ja, svjetlo, dođoh na svijet da nijedan koji u mene vjeruje u tami ne ostane.“* (Iv 12,46) Židovi svake godine zimi slave Hanuku, koja traje osam dana. To su blagdani posvećenja hrama, blagdani svjetlosti, paljenja svjetla. Slavi se već od 164. godine prije Krista pa sve do danas. Porijeklo tog blagdana opisano je u Bibliji u 1. knjizi o Makabejcima, koju preporučamo svakome za čitanje. *Makabejci su oslobodili Jeruzalem, očistili hram od grčkih božanstava, odstranili oskvrnjeni žrtvenik, izbacili iz Svetišta oskvrnjeno kamenje žrtvenika i stavili ga na prikladno mjesto na hramskoj gori, dok ne dođe prorok koji će o njemu odlučiti.* (1Mak 4,46)

No razlog za slavljenje posvete i svjetlosti bio je u čudu s posvećenim uljem. Ovdje prenosimo objašnjenje kako ga je

napisao veliki židovski teolog i filozof Rambam: *Dogodilo se to 25. kisleva. Ušli su u hram i nisu našli čistog ulja, osim jedne posude, a u njoj ne više nego za jedan dan. Od toga su palili svjetiljke tijekom osam dana, dok nisu istisnuli masline i dobili čisto ulje. Zato su rabini toga naraštaja odredili da će tih osam dana, koji počinju 25. kislevom, biti dani veselja i slavljenja. Tih osam dana svake noći palimo svijeće na vratima svojih domova, kako bismo pokazali i obznanili ono čudo. Te dane nazivamo Hanukom; tada je zabranjeno držanje nadgrobni govora i post, kao i na Purim.*

Purim i Hanuka, koji su povezani zabranom posta i radosnim slavljenjem, nalaze svoje paralele u kršćanskim blagdanima Blagovijest, koja traje jedan dan kao i Purim, i Božićna osmina, koja traje osam dana kao i Hanuka, a sve su to dani radosti i slavlja. Jednako kao Purim i Blagovijest tako i Hanuka i Božić svakih nekoliko godina padaju na iste dane.

U židovstvu se gotovo u svakom događaju krije određena simbolika koja ukazuje na neki budući događaj. Tako navještenje rođenja Ivana Krstitelja ukazuje na događaj Božića. U Lukinu evanđelju se spominje svećenička služba Zaharijina, prinošenje kada u Svetišću i mnoštvo naroda koje je cijelo vrijeme molilo. Takav scenarij odigravao se svake godine na najveći židovski blagdan, Jom Kipur. U vrijeme Jom Kipura, dana koji je sam Bog odredio kao blagdan posta, pokore i praštanja, Bog se najčešće u viđenjima javljao svećenicima u Svetišću između kadionog žrtvenika i Škrinje Saveza. Luka to ovako opisuje: *Narod je iščekivao Zahariju i čudio se što se toliko zadržao u Svetišću. Kad je napokon izašao, nije im mogao ništa reći pa zaključio da je u Svetišću imao viđenje ...* (Lk 1,21-22) Ako se to zbilo na Jom Kipur, koji se slavi deseti dan mjeseca tišria (riječ dolazi iz aramejskog i znači otpuštanje, opraštanje), onda se Ivan rodio u mjesecu tamuzu, koji opet u mnogim godinama korespondira s

našim lipnjem. Jom Kipur je dan posta, molitve i pokore, a upravo to je bila Ivanova zadaća: pozvati ljude na obraćenje i pripremiti put Isusu.

Sve ovo jasno pokazuje da kršćanski vjerski kalendar nikako nije arbitraran niti proizlazi iz poganskih blagdana, kako to neki teolozi i povjesničari pretpostavljaju, već je itekako smislen i koherentan. Kao vjernici se možemo dakle uzdignute glave radovati što smo i u tom pogledu ukorijenjeni u povijest židovskog naroda - Isusova naroda.

Rodenje

U poglavlju o Božiću bavili smo se datumima blagdana, a sada ćemo se posvetiti događajima i ljudima. Uz Božić vezujemo nebrojene običaje, priče, igrokaze, vrste jaslca i pučku predaju.

Nažalost, najčešće u svemu tome stanovnici Betlehema najlošije prolaze jer budu prikazani kao tvrda srca, sebični, zatvoreni itd. A sve to jer su navodno zatvorili vrata Josipu i Mariji i jer se zahvaljujući njima Isus morao roditi u štalici. No da li je to bilo zaista tako? Ako slijedimo tekst Lukina Evanđelja, koji jedini opisuje događaje oko samog rođenja, dolazimo do drugačijih zaključaka. Luka ni jednom riječju ne kazuje da su Josip i Marija nekoga pitali za privatni smještaj, što bi bilo logično ako su upravo stigli i trebali prenoćište. Ne piše: *dok su stigli tamo, već: dok su bili ondje* (Lk 2,6a), što znači da su već neko vrijeme boravili u Betlehemu i kod nekoga stanovali. Treba napomenuti da je Betlehem bio mjesto plemena Judina, grad obitelji kralja Davida, i da je Josip odatle vukao korijene te sigurno imao posjede ili rodbinu ili poznanike gdje su noćivali za vrijeme boravka tamo. To proizlazi i iz Matejeva Evanđelja gdje piše: *Uđu u kuću, ugledaju dijete s Marijom, majkom njegovom.* (Mt 2,11) Dakle Josip i Marija imali su smještaj u Betlehemu, a pored toga u blizini, u Ein Keremu, živjela je Marijina rođaka Elizabeta kod koje su, da su htjeli, mogli noćivati i svaki dan za dobar sat hoda biti u Betlehemu.

Kako se dakle moglo dogoditi da Mariju trudovi uhvate tako iznenada da ne mogaše više stići ni do smještaja ni do Elizabete, koja bi sigurno bila rado pomogla pri porođaju, već su stigli samo do svratišta, koje je bilo puno, i na kraju do štalice odnosno špilje za ovce? Ima više mogućih objašnjenja zašto je svratište bilo

puno. Jedno od njih je, da su mnogi ljudi iz plemena Judina i loze Davidove tih dana dolazili u svoj grad Betlehem da bi se dali popisati, poput Josipa. Drugo, možda prihvatljivije rješenje, jest da je upravo to vrijeme bilo vrijeme blagdana Hanuke te su ljudi iz svih krajeva Izraela dolazili u Jeruzalem na slavlje. No kako mnogi nisu bili u mogućnosti sobom tjerati ili nositi ovce za žrtvu u hramu, odlazili bi u obližnji Betlehem da tamo kod pastira kupuju besprijeckornu janjad kako bi njihova žrtva bila prihvaćena od Gospodina.

Možda su Josip i Marija bili na putu do pastira da i oni nabave janje za žrtvu, pa se upravo na tom putu, negdje uz pastirske špilje gdje se sklanjalo: *Mariji navrši vrijeme da rodi. I porodi sina svoga prvorodenca, povi ga i položi u jasje...* (Lk 2,7a) Sve ovo već opisano daje naslućivati da cijelokupni scenarij oko Isusova rođenja nije bio puka slučajnost, već da iza njega stoji Božji plan pun simbolike. Ključ cijele božićne drame skriva se u Bogojavljenju pastirima na betlehemske poljanama.

Betlehem je bio nadomak Jeruzalema i kao takav idealno područje za držanje stada za potrebe Jeruzalemskog hrama, tim više što ovdje tradicija ispaše ovaca seže do samog Davida, kasnijeg izraelskog kralja, koji je i sam bio pastir. Tamo su dakle pastiri čuvali stada, a hodočasnici iz dijaspe i iz udaljenih krajeva dolazili bi kod pastira te kupovali jaganjce da bi ih u hramu prinosili kao žrtvu. A da bi se jaganjci smjeli prinositi, morali su biti besporočni, bez ikakve mane ili ozljede, jer ih u suprotnom nitko od hodočasnika ne bi kupio, a pastiri bi ostali bez zarade. Stoga ne čudi detalj, da su pastiri ondje čuvali noćnu stražu kod svojih stada. (Lk 2,8b) Kod običnih stada pastiri nisu noću bdjeli čuvajući ovce, jer taj posao obavljaju psi koji svaku moguću opasnost po ovce lavežom dojavljaju spavajućim pastirima. Zašto dakle ovi pastiri ipak sami bdiju? Radi se upravo o besprijeckornosti jaganjaca: *Jahve reče Mojsiju: „Govori Aronu,*

njegovim sinovima i svim Izraelcima i reci im: Svaki čovjek doma Izraelova ili stranac u Izraelu koji donosi svoj prinos kao zavjet ili kao dragovoljan dar da se prinese Jahvi kao žrtva paljenica – da bude primljen – mora prinijeti muško bez mane, bilo to goveč, ovca ili koza. Nikako s manom nemojte prinostiti jer vam to neće biti primljeno." (Lev 22,17-20) Kako bi dakle pastiri osigurali besprijeorne jaganjce, a time i sebi zaradu, trebalo je i noću bdjeti kad bi se ovce mladile; muška se mladunčad trebala odijeliti od stada i posebno čuvati. U prvim tjednima bi ih pastiri čak i povijali kako se koji jaganjac ne bi ozlijedio na drači i trnju. Pastirima, dakle, koji čuvaju i povijaju novorođene jaganjce, anđeo javlja radosnu vijest i na kraju kaže: „I evo vam znaka: naći ćete novorođenče povijeno gdje leži u jaslama." (Lk 2, 12)

U tom navještenju obuhvaćena je čitava povijest izraelskog, a time i ljudskog spasenja: od izlaska iz Egipta, do Otkrivenja sv. Ivana o kraju ovoga svijeta. Kao što je krv jaganjaca na dovratnicima izraelskih stanova za slavljenja prve Pashe spašavala izraelske prvorodence od pomora, pa krv jaganjaca koji su bili žrtvovani u jeruzalemskom hramu oslobađala Izraelce od kazni za grijeh, tako isto čini krv Isusa – jaganjca - prolivena na križu; i kada jednom prođe ovo sve i nebeski se Jeruzalem spusti na novu Zemlju, spašenici će slaviti Boga i njegova Jaganjca: *I prijestolje će Božje i Jaganjćevo biti u gradu ...* (Otk 22,3b) O jaganjcu će biti još riječi, a mi se vratimo pastirima, kojima vijest anđela bijaše razumljiva i bliska, budući da i sami povijahu jaganjce čuvajući ih od ozljeda. To je dakle tajna Isusova rođenja u štalici, a ne negostoljubivost Betlehemaca. Jadni oni, koliko nepravednih osuda doživljavahu vjekovima, kako iz ustiju najviših crkvenih velikodostojnika tako i iz ustiju male djece.

Prije nego se pozabavimo mudracima s Istoka, prizovimo si u pamet Isusove riječi: „*Slavim te, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da,*

Oče, tako se tebi svidjelo ..." (Lk 10,21) Kad Isus kaže da je Otac Radosnu vijest objavio malenima, a sakrio od mudrih i umnih, sama od sebe se nameće asocijacija na pastire i mudrace s istoka. Nema danas Božićnih jaslica bez "sv. Tri kralja", bez tih mudraca koji se klanjaju Isusu i donose mu poklone. Što sve nije iskitila narodna mašta oko tih zagonetnih osoba: prvo zvjezdoznanci, pa mudraci, pa kraljevi; prvo neznani broj, pa sedamdesetorica, pa troje. Kršćanskom puku se toliko svidjela predodžba o tajanstvenim, učenim, bogatim, moćnim ljudima da ih je postepeno pretvorio u sveta tri kralja i posvetio im spomendan: Bogojavljenje. No oni nisu bili ni sveti, ni moćni, niti im se Bog objavio, što dokazuje Matejevo Evanđelje ako ga pažljivo čitamo. U prvom grčkom originalu za te ljude upotrebljena je riječ 'čarobnjaci s istoka', dakle isti opis kao i u Djelima apostolskim za Šimuna čarobnjaka. (usp. Dj 8,9) U ono je doba poganski svijet bio pun takvih čarobnjaka, samozvanih mudraca, astrologa i proricatelja. Izraelcima je Bog zabranio bavljenje takvim djelatnostima: „*Ne gatajte, ne čarajte.*“ (Lev 19,26b) „*Ne obraćajte se na zazivače duhova i vračare, ne pitajte ih za savjet*“ (Lev 19,31a) Dakle, Matejevo evanđelje ni jednom riječju ne govori o Bogojavljenju tim čarobnjacima, već o tome da su oni iz zvijezda iščitali kada će se roditi novi židovski kralj, a taj njihov horoskop ih ne vodi do Isusa u Betlehem, već do njegovog smrtnog neprijatelja u Jeruzalem. I tek kad Herod ispita svećenike i poznavaoce Svetog pisma, i on sam i ti čarobnjaci saznaju mjesto Isusova rođenja. Čarobnjaci odlaze, nađu Isusa u kući - ne u štali! - poklone se i ostave mu darove.

Što se skriva iza toga? Za te čarobnjake Isus nije bio ni Mesija ni sin Božji. Oni su u njemu vidjeli budućega kralja i požurili se da budu prvi koji su to prorekli, nadajući se uhljebljenju na njegovom budućem dvoru. Takvih je bilo mnogo, kao i danas, koji su horoskopima i proricanjem nalazili posao i zaradu kod lakovjernih moćnika i bogataša. I sad slijedi važna rečenica: *Upućeni zatim u snu da se ne vraćaju Herodu, otiđoše drugim putem u svoju*

zemlju. (Mt 2,12) Nakon nje slijedi rečenica : A pošto oni otiđoše, gle anđeo se Gospodnji u snu javi Josipu: „Ustani, reče, uzmi dijete i majku njegovu te bježi u Egipat i ostani ondje dok ti ne rekнем, jer će Herod tražiti dijete da ga pogubi.“ (Mt 2,13) Ako pozorno promotrimo ove rečenice, vidimo da nije jasno tko to čarobnjake upućuje da se ne vraćaju Herodu, dok je posve jasno tko Josipa upućuje da bježi, i to, samo to je jedino Bogojavljenje u čitavom događaju.

Zamislimo što bi se desilo da su se čarobnjaci vratili Herodu i kazali mu u kojoj se kući nalazi Isus? Herod bi poslao tamo svoje trabante da ga ubiju, no Isusa tamo ne bi više našli, jer je on noću potajno odveden u Egipat. Trabanti bi se vratili Herodu neobavljena posla, a nekoliko desetina ili stotina betlehemske dječake ne bi bilo poubijano. Stoga se upitajmo koja zvijezda i koja noćna uputa stoje iza djelovanja mudraca, kad sve završava takvim pokoljem djece?

Toliko o Isusovom rođenju, u nadi da će ovo poglavlje skinuti ljagu s Behtlehemaca iz loze Davidove, koja ih već dva tisućljeća zapljuskuje od strane nadobudnih kršćana.

Obrezanje i krštenje

Poznato je da je Isus bio obrezan kao dijete i kršten kao odrastao muškarac. Da je obrezanje raspoznavni znak židovske vjere, je svima poznato; manje je poznato da je pored obrezanja i krštenje duboko ukorijenjeno u život izraelske zajednice, i to već od Sinaja. Razlog nepoznavanja je u predodžbi kršćanskog krštenja, kod kojeg se nekoliko mililitara krsne vode izlije po bebinoj glavi i pritom se izgovaraju određene molitve. U početku to ne bijaše tako. No, ostanimo dosljedni kronologiji te započnimo obrezanjem, a kasnije ćemo se vratiti krštenju.

Bog je prilikom sklapanja saveza s Abrahamom naredio obrezanje njemu i čitavom njegovom potomstvu: *Još reče Bog Abrahamu: „A ovo je moj savez s tobom i tvojim potomstvom poslije tebe koji ćeš vršiti: svako muško među vama neka bude obrezano. Obrežite se, i to neka bude znak Saveza između mene i vas. Svako muško među vama, kroz vaša pokoljenja, kada mu se navrši osam dana, neka bude obrezano; i rob, rođen u vašem domu, i onaj što bude kupljen od stranca, koji ne bude od vaše krvi. Da, i rob rođen u tvome domu ili za novac kupljen mora se obrezati. Tako će moj Savez na vašem tijelu ostati vječnim Savezom. Muško koje se ne bi obrezalo neka se odstrani od svoga roda: takav je prekršio moj Savez.“* (Post 17,9-14) Možemo dakle jasno zaključiti da neobrezani nisu sudionici u vječnom savezu Boga s Abrahamom. Dapače, takvi se ne ubrajaju u potomstvo Abrahamovo, jer Bog izričito kaže: Muško koje se ne bi obrezalo neka se odstrani od svoga roda: takav je prekršio moj Savez.

I sam Isus napominje veliku važnost obrezanja i kaže da je važnije čak i od zapovijedi o svetkovanju subote, koju je primio Mojsije za sav Izrael, pošto se dijete mora obrezati osmi dan, makar bila i subota. Isus tu naglašava da obrezanje nije od

Mojsija, nego od otaca, dakle od Abrahama, i time izbija sve argumente i mudrolije o tome da mora onaj koji se daje obrezati opsluživati sve židovske zapovijedi, zabrane, odredbe i običaje. „*Mojsije vam dade obrezanje – ne, ono nije od Mojsija nego od otaca – i vi u subotu obrezujete čovjeka. Ako čovjek može primiti obrezanje u subotu da se ne prekrši Mojsijev zakon, zašto se ljutite na mene što sam svega čovjeka ozdravio u subotu?*“ (Iv 7, 22-23) Znamo da je Abraham obrezao svog sina s Hagarom – Jišmaela - kad tome bijaše trinaest godina, sebe u starosti od devedeset i devet godina, a svog sina sa Sarom – Izaka - osmog dana nakon njegovog rođenja.

Jišmaelovi potomci (muslimani) se i dan danas obrezuju u pubertetu, a Izakovo potomstvo (Izraelci) osmi dan nakon rođenja. Iz nekih razloga je kršćanstvo već nekoliko desetljeća nakon Isusova uzašašća Ocu obrezanje ukinulo. Pri tom je obrezanje jedan krvlju stečen savez s Bogom i znak na tijelu koji ostaje za vječnost. Isus je bio obrezan, kršten je kao obrezan, propovijedao je kao obrezan, raspet je kao obrezan, uskrsnuo je kao obrezan, uzašao je Ocu kao obrezan i ponovo će doći kao obrezan. To je ono što Bog kaže Abrahamu: Tako će moj Savez na vašem tijelu ostati vječnim Savezom.

Obrezanje je u židovstvu, a jednako i među muslimanima, velika obiteljska svečanost, puna radosti. U židovskim se obiteljima za takve svečanosti uvijek ostavlja jedno mjesto prazno, kako bi po njihovoj tradiciji mogao doći Ilija i, kad vidi da još ima vjere u Izraelu, navijestiti dolazak Mesije. Jednom nakon preobraženja na gori Isus kaže trojici apostola: „... što dakle pismoznanci govore da prije treba da dođe Ilija?“ On im odgovori: „Ilija će doduše doći i sve obnoviti. No velim vam: Ilija je već došao ali ga ne upознаše, već učiniše s njim što im se prohtjelo. Tako je i Sinu Čovječjemu trpjeti od njih.“ Tada razumiješe učenici da im to reče o Ivanu Krstitelju. (Mt 17,10-13) Nije nemoguće, naprotiv, vrlo je vjerojatno, pa čak i sigurno, da je na Isusovom obrezanju bio prisutan upravo taj Ilija (Ivan) o kom Isus govori. Ain Kerem

je vrlo blizu Betlehema i teško je zamislivo da bi Marija i Josip proslavili tako veliku svečanost, a da ne bi pozvali rođakinju Elizabetu sa suprugom Zaharijom i njihovim šestomjesečnim sinom Ivanom. Dakle i tu su se ispunjale riječi Pisma da će Ilija biti prisutan predskazujući Mesiju. O tome vjerojatno nitko od prisutnih pojma nije imao, osim onih koji bijaše prisutni kod Ivanova obrezanja i proroštva njegova oca: „*A ti, dijete, prorok ćeš se Svevišnjega zvati jer ćeš ići pred Gospodinom da mu pripraviš putove...*“ (Lk 1,76) Tako se već od prvih dana Isusova života ostvaruje Božji plan i ispunjaju Pisma i Proroci.

Sada se posvetimo Ivanu Krstitelju i njegovoj obnoviteljskoj ulozi. U njegovo vrijeme Židovi bijahu pritisnuti mnogim nevoljama: nacionalnim, ekonomskim i političkim. Takve su krize u svako vrijeme i u svim religijama pogodovala nastupanju proroka, apokaličara, pustinjaka, pozivatelja na obraćenje. Tako je to bilo i tada. Mnogi se poput Ivana javljaju, pokušavaju prorokovati, upozoravati, pozivati na obraćenje. No svi oni su danas zaboravljeni, jedino je Ivan Krstitelj ostavio duboke, neizbrisive tragove u židovstvu i kršćanstvu. Njegovo je krštavanje pokretalo mase, čak i velikih grješnika, na obraćenje i čestit život.

Kako bismo to pravilno shvatili, moramo načas iz svog uma potisnuti predodžbu o krštenju kakvo se danas prakticira u kršćanstvu. Krštenje je izvorno židovski pojam koji ispravno prenesen znači kupelj, odnosno još pravilnije: uranjanje. Ono je Izraelcima naloženo preko Mojsija na Sinaju. Čitav Levitski zakonik vrvi izrazima poput 'neka se okupa i ostane nečistim do večeri. Tada će postati čist.' To kupanje je dakle uranjanje u vodu zbog obredne nečistoće, a ne zbog skidanja prljavštine. O takvom uranjanju se radi i kod Ivanovog krštavanja, pri kojem je on pozivao ljude na priznavanje grijeha i obraćenje. Taj su ritual kasnije preuzeli Isusovi učenici, s dodatkom 'u Ime Oca i Sina i Duha Svetoga'.

Židovi imaju mnoge propise o vodi i mjestu gdje se može uroniti kako bi se postalo čistim. To su prije svega rijeke, jezera, mora i izvori, ali i velike nakupine kišnice. Bazeni za takvo obredno kupanje zovu se 'mikve' i moraju sadržavati najmanje 480 litara vode, kako bi bilo omogućeno potpuno uranjanje. Takvo uranjanje prakticiraju redovito žene nakon mjesečnice, pisari Biblije, obični svijet uoči subota i blagdana, a mnogi pobožni Židovi i svaki dan. Osobito je zanimljivo da se i svaki konvertit na židovsku vjeru mora ne samo obrezati već i krstiti, odnosno uroniti u vodu na taj obredni način. Bez ta dva postupka nitko ne može postati Židov.

Sad se zapitajmo da li je Isusu bilo potrebno očišćenje, uranjanje? Zasigurno nije! Zašto on ipak inzistira da ga Ivan uroni? Isus tu naglašava vrijednost tog židovskog rituala, a pored toga ispunjava Pisma i Proroke dok Ivan ukazuje na njega kao Jaganjca Božjega. No još je važnije da Svevišnji ovdje svojim glasom potvrđuje i ovjerava Isusa kao Sina Božjega. U židovstvu je Božji glas bila najveća moguća ovjera ili potvrda nekoga ili nečega. U mnogim generacijama, osobito za kriznih vremena, učitelji u Izraelu čuju taj glas. Evo kako Matej opisuje događaj na rijeci Jordan: *Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan Ivanu da ga krsti. Ivan ga odvrćaše: „Ti mene treba da krstiš, a ti da k meni dolaziš?“ Ali mu Isus odgovori: „Pusti sada. Ta dolikuje da tako ispunimo svu pravednost!“ Tada mu popusti. Odmah nakon krštenja izađe Isus iz vode. I gle! Otvoriše se nebesa i ugleda Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se nanj. I eto glasa s neba: „Ovo je Sin moj ljubljeni! U njemu mi sva milina.“* (Mt 3,13-17) Isus ovdje izlazi iz vode, dakle krštenje nije polijevanje vodom, već kupanje, odnosno uranjanje u nju.

A samu važnost takve kupelji i ritualne čistoće Isus naglašava i uoči večere s učenicima: *Reče mu Petar: „Nećeš mi prati nogu nikada!“ Isus mu odvrati: „Ako te ne operem, nećeš imati dijela sa mnom.“* Nato će mu Šimun Petar: *„Gospodine, onda ne samo*

noge, nego i ruke i glavu!" Kaže mu Isus: „Tko je okupan, ne treba drugo da opere nego noge i sav je čist. I vi ste čisti, ali ne svi!" Jer znao je tko će ga izdati. Stoga je rekao: „Niste svi čisti." Kad im dakle oprao noge, uze svoje haljine, opet sjede i reče im: „Razumijete li što sam vam učinio? Vi mene zovete Učiteljem i Gospodinom. Pravo velite jer to i jesam. Ako dakle ja – Gospodin i Učitelj- vama oprah noge, treba da i vi jedni drugima perete noge. Primjer sam vam dao, da i vi činite kao što ja vama učinih." (Iv 13,8-15) Očito ovdje nije riječ ni o poniznosti ni o zemaljskoj prljavštini, nego je međusobno pranje nogu metafora za međusobno praštanje uvreda i nepravdi. Stoga se pranje nogu na Sveti četvrtak u nekim crkvama doima pomalo naivno, jer skreće pozornost s bitnoga na nebitno.

Svadba u Kani i stvaranje svijeta

U ta dva naoko međusobno nepovezana događaja možemo, ako dublje zaronimo, pronaći čitav niz podudarnosti koje ukazuju na koherentnost tekstova glede ostvarivanja Božjeg plana s Izraelom.

Na svadbi u Kani počinje nastajati Isusova zajednica s prvim vjernicima, a počinje i nova uloga Marije koju preuzima u toj zajednici - Crkvi. Pa krenimo redom: *Trećeg dana bijaše svadba u Kani Galilejskoj. Bila ondje Isusova majka. Na svadbju bijaše pozvan i Isus i njegovi učenici.*" (Iv 2,1-2) Tekst o svadbi u Kani ima neobičan početak te postoje različite spekulacije oko izraza 'trećeg dana'. Fusnote pod biblijskim tekstom nam pokušavaju na različite načine objasniti koja bi se simbolika ili smisao mogao tu skrivati.

No jedino logično objašnjenje daje židovski teolog i znanstvenik Pinchas Lapide. On u svojoj knjizi -Ist die Bibel richtig übersetzt?- predpostavlja da je osim Matejevog i Ivanovo Evanđelje u originalu bilo napisano na hebrejskom jeziku, jer su prve kršćanske zajednice, koje su bile židovske (Ebioniti i Nazareni), koristile osim Matejevog i Ivanovo Evanđelje. Tek kad su im se pridružile zajednice iz poganstva, Evanđelja su prevedena na grčki jezik. On dakle smatra da Ivanov tekst treba ponovo prebaciti na hebrejski, kako bi postao razumljiv. I zaista, na hebrejskom jeziku 'treći dan' znači: utorak. Židovi su dane u tjednu nazvali po danima stvaranja svijeta, npr. dan drugi: ponedjeljak, dan šesti: petak itd. Dakle svadba u Kani održana je jednog utorka.

Do današnjeg dana Židovi gotovo sve svoje svadbe održavaju utorkom, na spomen trećeg dana stvaranja svijeta. Zašto? Razlog ćemo naći u biblijskom tekstu: *I reče Bog: „Vode pod nebom neka*

se skupe na jedno mjesto i neka se pokaže kopno.“ I bi tako. Kopno prozva Bog zemlja, a skupljene vode mora. I vidje Bog da je dobro. I reče Bog: „Neka proklija zemlja zelenilom – travom sjemenitom, stablima plodonosnim, koja, svako prema svojoj vrsti, na zemlji donose plod što u sebi nosi svoje sjeme.“ I bi tako. I nikne iz zemlje zelena trava što se sjemeni, svaka prema svojoj vrsti, i stabla koja rode plodovima što u sebi nose svoje sjeme, svako prema svojoj vrsti. I vidje Bog da je dobro. Tako bude večer, pa jutro – dan treći.” (Post 1,9-13) Kao što vidimo, treći dan Bog dva puta vidje da je dobro, što je jedan od razloga koji ide u prilog utorku kao danu za svadbe. Drugi je razlog u simbolici teksta tog trećeg dana, koja ukazuje na komplementarnost dviju suprotnosti: Kao što su kopno i more različiti, a ipak ovise jedan o drugome, jer niti voda može bez zemlje, koja joj daje granice, niti zemlja može bez vode, koja joj daje plodnost, tako i muško i žensko nadopunjuju jedno drugo. Treći je pak razlog u tome, što Bog, koji sve do tada stvara sam, taj treći dan stavlja u prirodu reproduktivnu sposobnost plodenja i množenja. Židovi svadbama utorkom Bogu daju slavu, a Bibliju primjenjuju do u bračni krevet.

Vratimo se sada događajima na svadbi u Kani. Svadbe moraju uvijek obilovati najboljim jelima, ali i vinom, za kojeg Biblija kaže da uveseljava ljudsko srce. Na toj svadbi domaćinu ponestade vina; možda je bio pripadnik Esena - vjerske sljedbe koja se strogo racionalno i štedljivo odnosila prema jelu i piću, možda je bio siromašan, a možda jednostavno nije računao s tolikim gostima. Na svadbi su bili i Isus i njegova majka. Mariju prije toga u Evanđeljima posljednji put srećemo u jeruzalemskom hramu, kada dvanaestogodišnjeg Isusa odvodi iz hrama kući u Nazaret: *I siđe s njima, dođe u Nazaret i bijaše im poslušan. A majka je njegova brižno čuvala sve ove uspomene u svom srcu.* (Lk 2,51) Marija je pragmatična; bez oklijevanja odvodi Isusa iz hrama ne mareći za činjenicu da mu se hramski učitelji dive, da ga

drže "vunderkindom". Ona zna da ju Isus sluša, prebire uspomene, prati događaje, i mudro zaključuje; vidjevši sada neugodnu situaciju u kojoj se domaćin zatekao na taj sveti, veliki dan, pun radosti u čast Boga i nove obitelji, i znajući da će ljudi biti izvrgnuti sramoti ako svadba bude prekinuta zbog nedostatka vina, ona odlučuje djelovati. Premda vidi da je njezin sin trenutačno zauzet skupljanjem i naučavanjem učenika, ipak smatra da očajna situacija tih ljudi ima prioritet, pa ona po prvi put postaje zagovornica ljudi. I ne samo zagovornica, nego i učiteljica, jer govori poslužiteljima da u potpunosti poslušaju Isusa: Kad ponesta vina, Isusu će njegova majka: „*Vina nemaju.*” Kaže joj Isus: „*Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj čas!*” Nato će njegova mati poslužiteljima: „*Što god vam rekne, učinite!*” A bijaše ondje Židovima za čišćenje šest kamenih posuda od po dvije do tri mjere. Kaže Isus poslužiteljima: „*Napunite posude vodom!*” I napune ih do vrha. Tada im reče: „*Zagrabite sada i nosite ravnatelju stola.*” Oni odnesu. Kad okusi vodu što posta vinom, a nije znao odakle je - znale su sluge koje zagradiše vodu - ravnatelj stola pozove zaručnika i kaže mu: „*Svaki čovjek stavlja na stol najprije dobro vino, a kad se ponapiju, gore. Ti si čuvao dobro vino sve do sada.*” Tako u Kani Galilejskoj učini Isus prvo znamenje i objavi svoju slavu te povjerovalaše u njega njegovi učenici. (Iv 2,3-11) Isus smatra da još nije vrijeme za početak javnog djelovanja, no, iako nevoljko, ipak udovoljava molbi svoje majke.

Kamene posude za čišćenje, odnosno voda u njima, ne služe za čišćenje prljavštine s tijela, već za ritualno polijevanje ruku. Nešto slično nalazimo u mnogim katoličkim crkvama, gdje se kod ulaza nalazi posuda s blagoslovljenom vodom, u koju vjernici umaću prste i čine na sebi znak križa govoreći: 'U ime Oca i Sina i Duha Svetoga'. Židovi polijevaju ruke s malo vode - slično kao katolički svećenici na misi – moleći pritom: 'Blagoslovljen si vječni Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas posvetio svojim zapovijedima i zapovijedio pranje ruku'. To su dakle ritualne posude, stoga Isus

traži da se one napune i iz njih potom uzme voda, koja će postati vinom. Zbijenost evanđeoskog teksta dovodi mnoge egzegete i propovjednike u zabludu, da je Isus pretvorio nekoliko stotina litara vode, koliko su sadržavale posude, u vino. Međutim tome nije tako. Ako pažljivo pratimo tekst, vidimo da Isus kaže: *zagrabite sada* (vodu iz punih posuda), a nakon što je voda postala vinom piše: *znale su slugе koje zagrabiše vodu*; voda je dakle u tih nekoliko trenutaka koliko je trebalo slugama da je donesu na stol postala vinom. Zamislimo samo koliki su strah od pogrda i ismijavanja osjećali poslužitelji noseći vodu na stol. Ali poslušnost Isusu i njegovoj majci bijaše veća od njihova straha i nevjere; slušali su Mariju, slušali su Isusa, prevladali strah i upravo time omogućili ostvarenje čuda. Sve to je najčešće i danas potrebno da se desi čudo: Marijin zagovor, ravnanje po njenim savjetima, slušanje Isusa, prevladavanje nevjere i straha. Tada se kao u Kani - u hodu - dešavaju znaci i čudesa. Poslušnost majci je u ovom slučaju i Isusu bila na korist, jer zbog učinjenog čuda povjerovala u njega njegovi učenici pa je tako stekao prve vjernike i tu je početak Crkve.

Nažalost, Isusovi i apostolski nasljednici nisu se tako odnosili prema Mariji. Kitili su je lijepim epitetima - Majka Božja, Kraljica neba, Majka Crkve, Toranj Davidov itd. - no slušali je baš nisu. I dok ona stoljećima pokušava spašavati svojim zagovorom, savjetima i molitvama, dok nastoji, kao tada svog sina Isusa iz jeruzalemskog hrama, sada kršćanstvo izvući iz hrama taštine i licemjerja, zlata, svile i brokata, i povesti ga zajedno s pastirima u jednostavnost betlehemske špilje, u okrilje nazaretske Obitelji. Apostolski nasljednici traže znakove, čudesa, traže da ju i oni vide, raspravljaju o tome da li je uopće mogla ili smjela reći što je rekla, a vidiocе podvrgavaju pravim duhovnim torturama.

Guadalupe, La Salette, Lourdes, Fatima samo su neki od tih pokušaja. Godine i decenije prođu prije no što oni 'uslišе' Marijine molbe, no tada je već propuštena prilika da se voda pretvori u vino

za nasušne potrebe datog vremena, pa se na kraju sve svodi na neka ozdravljenja, neke igre sunca, na dodatne spomendane u kršćanskim kalendarima, a bit Marijinih poruka se zaboravlja. Znakovito je da Marija za svoje vidiocce redovito bira sasvim obične ljude iz naroda, a mnogo puta i djecu. Tko se pritom ne bi prisjetio onog Isusovog uzvika: „*Slavim te Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da, Oče! Tako se tebi svidjelo.*“ (Lk 10,21)

Isto tako postupa i Marija u svojim pokušajima da pomogne svijetu. No možda upravo to izaziva pomutnju, a možda i ljubomoru, jer u svim kršćanskim crkvama na apostolskim stolicama sjede mudri i umni ljudi. Možda se zato događaju takve stvari, kakve se događaju u Međugorju, selu u Bosni i Hercegovini. Tamo već više od četiri desetljeća dolazi Marija. Ukazala se šestorici djece, koja su sada već odrasli, vremešni ljudi. Preko njih već više od četrdeset godina zasipa kršćanstvo porukama, upozorenjima, savjetima i pozivima na post, molitvu, praštanje, pomirenje i mir. U međuvremenu se izmijenilo troje papa i troje nadležnih kardinala (2 zagrebačka, 1 sarajevski), i niti jedan od njih nije našao za shodno otići u Međugorje i osobno provjeriti što se tamo događa. Ako je tamo Nebo na djelu, bila bi njihova sveta i prva dužnost to osobno provjeriti; umjesto toga šalju komisije, tajne emisare, psihologe, liječnike i teologe, koji već desetljećima seciraju vidiocce, Gospu i poruke. Što se sve nije poduzimalo da se zaustave hodočašća, širenje poruka, molitvene zajednice i drugi plodovi Međugorja. Ironija svega je u tome što Crkva u takvim slučajevima postavlja advocatus diaboli - đavoljeg odvjetnika koji svim mogućim protuargumentima treba raspršiti sve moguće sumnje; no đavli su uvijek kao prvi prepoznavali, imenovali i prokazivali Isusa, a ovi njihovi odvjetničine posve suprotno: omalovažavaju, zataškavaju, sprečavaju. Ovo što je rečeno za visoke dostojanstvenike Katoličke crkve u istoj mjeri vrijedi i za dostojanstvenike svih ostalih kršćanskih crkava, jer i

one imaju ista Evanđelja, istu Kanu, istu Mariju – dakle i iste dužnosti praćenja, provjeravanja i odgovarajućeg djelovanja.

Pokušat ćemo ovdje pokazati "što bi bilo, kad bi bilo", što bi se dogodilo da su velikodostojnici kršćanskih crkava poslušali samo jednu jedinu Gospinu poruku, slijedili je i obavezali vjernike da je slijede. Marija je između ostalog pozvala kršćane na post o kruhu i vodi, i to dva dana tjedno. Da su poglavari crkava to privatili i obavezali svoje vjernika na taj post, od 2,5 milijarde kršćana sigurno bi najmanje jedna milijarda ljudi to prihvatila i slijedila. Ostavimo po strani duhovne i vjerske blagodati takvog posta te pogledajmo samo materijalne posljedice. Ukoliko iz posta izuzmemu Božićnu i Uskrsnu osminu, ostaje pedeset tjedana, dakle sto dana posta na godinu za tih milijardu vjernika. Kao statistiku uzeli smo prosječnu svjetsku potrošnju nekih namirnica i preračunali uštedu za ovih 100 dana svake godine. Godišnje bi se potrošilo 11,2 milijardi kilograma mesa manje, 6,5 milijardi kilograma šećera, 13 milijardi kilograma krumpira, 39 milijardi jaja, 12 milijardi litara mlijeka, više od deset milijardi litara alkoholnih pića. Da vjernici samo polovicu tako ušteđenog novca poklone svojim crkvama, one bi mogle riješiti problem gladi u svijetu i problem ubojstava nerođene djece iz ekonomskih razloga. Sami vjernici bi gotovo iskorijenili svoje zdravstvene probleme: šećer, visoki tlak, masnoće u krvi itd. Decimirali bi se moždani i srčani udari, karcinomi i ostale teške bolesti. Proizvodilo bi se milijarde litara manje pesticida, herbicida i fungicida. Oslobođene poljoprivredne površine mogle bi se pošumljavati, pretvarati u parkove prirode.

Tih milijardu kršćana bi svojim postom promijenili lice zemlje samo da su crkvene starješine poslušale Gospu. No oni radije odlaze u UN, razne parlamente, na kongrese i simpozije poklonika „klimatske religije“, „svete Grete“ (misionara spasavanja planeta Zemlje) i drugih umišljenih bogova, koji misle da je sve u njihovim rukama. Ali sve je to besmislen trud, narodski rečeno

„mužnja jarca u rešeto“, odnosno bavljenje problemima kojih ne bi ni bilo da su poslušali Mariju, majku Isusovu, poput Isusa i poslužitelja na svadbi u Kani. Mudrima i umnima je sve drugo lakše nego slijediti priproste savjete Žene, koja ljudskom rodu želi priskrbiti „malo vina“ - životne radosti, zdravlja, prijateljstva i mira. Da li postoji grijeh propustom? Hoće li Isus naći vjere u kršćanstvu kada ponovo dođe?

Početak stvaranja svijeta

Židovska majka ulazi u sobu svoje djece. Tamo ima što vidjeti: lego kocke razbacane po sobi, slikovnice leže pod stolom, model-željeznica neumorno kruži po složenim tračnicama, signalna svjetla se pale pred tunelom, u tunelu mrak, lutke, plišanci i komadi odjeće leže svud po podu, na šarenom tepihu mrvice od grickalica. Djeca, zadubljena u svoj svijet, ni ne dižu glave. Majka podvikne: Što ste to učinili iz sobe, kakav je to „tohu vabohu?“

Ova priča mali je uvod u početak stvaranja svijeta. Ispričana je zbog dviju hebrejskih riječi: „tohu“ i „bohu“. Tim dvjema riječima je na hebrejskom opisano stanje netom od Boga stvorene zemlje. Kod nas je to ovako prevedeno: Zemlja bijaše pusta i prazna. Taj je prijevod uzrok stoljetnog nerazumijevanja Biblije i Božjeg stvaranja. Do pogrešnog prijevoda ne dolazi namjerno, pa čak ne iz neznanja – već prevođenjem raznih prijevoda prvobitnog zapisa. Dakle, te dvije židovske riječi prošle su kroz prijevode iz raznih jezika na razne jezike. Kako znamo, za gotovo svaku stranu riječ prevoditelj ima na izbor više riječi, pojmova i opisa u jeziku na koji prevodi, i on mora izabrati riječ koja je najbliža originalu. Autoru ovog članka pričao je pokojni fra Bonaventura Duda koje su muke imali on i njegov tim pri prevođenju proslava Ivanova Evanđelja s grčkog jezika. Samo riječi iz redka 14 - pun milosti i istine - zadavale su im glavobolju jer se na hrvatskom mogu izraziti na više načina. Nako promišljanja, molitve i diskusije odlučili su se za pun milosti i istine. Ako je već prijevod grčkog originala tako kompliciran, koliko više onaj Starog Saveza: iz hebrejskog, aramejskog, grčkog, latinskog pa onda svih ostalih jezika. Kolike mogućnosti za udaljavanje od onoga što je mišljeno u originalu! Italijani imaju kratku poslovicu: „Tradutore – traditore“, što će reći da je svaki prevodilac u neku ruku izdajnik -

ili jezika s kojeg prevodi ili jezika na koji prevodi. Imajmo dakle razumijevanje za prevoditelje pa uočene nedostatke ili pogreške pokušajmo ispraviti. A sad se vratimo prvom izvještaju o stvaranju: Zemlja bijaše pusta i prazna. Pusta i prazna najjudaljeniji je mogući prijevod hebrejskih riječi: „tohu vabohu“. Židovi pod tim riječima razumiju nešto kao nered, nemir, kaos, košmar, neusklađenost, nepredvidivo gibanje, zbrka – puno mogućnosti dakle. Pred mojim se očima pritom stvara slika koju najbolje opisuju stihovi jedne pjesme:

Sve teče,
Sve dršće,
Sve titra,
U okrug se nemirno kreće...
Sve teče,
Sve titra
Po zakonu nekoga ritma
Sad spora,
Sad hitra,
Što nikad umirit se neće.
(...)
Svud tvorba,
Pretvorba;
Svud mijena ...

(Vladimir Nazor: Panta rhei)

Do sada smo pokušali predočiti si početno stanje Zemlje, a sad krenimo od samog početka Biblije: *U početku stvori Bog nebo i zemlju.* (Post 1,1) Židovi smatraju da ta rečenica ne odražava

pravu sliku stvaranja. Po njima izraz „nebo i zemlju“ priziva predodžbu da su nebo i zemlja stvoreni u istom aktu stvaranja kao jedna cjelina, dok se na hebrejskom radi o dva različita, odvojena čina stvaranja. Zašto je važno to naglasiti? Iz daljeg je teksta očigledno da ovdje riječju „nebo“ nije mišljen ovaj plavi svod nad nama. To nebo je Bog stvorio tek drugi dan: *Bog načini svod i vode pod svodom odijeli od voda nad svodom. A svod prozva Bog nebo. Tako bude večer, pa jutro - dan drugi.* (Post 1,7-8) Dakle „nebo“ iz početka stvaranja nije zemaljsko nebo i nije stvarano zajedno sa zemljom. Tu se najvjerojatnije radi o sasvim drugim sferama, o nečem bezvremenskom, o nevidljivim prostorima o kojima govore drevne priče o stvaranju anđela. Biblija spominje anđele, ali ne i njihovo stvaranje; jedino nas činjenica da je zemaljsko nebo stvoreno tek u drugom danu, upućuje na to da se kod neba iz prve rečenice Biblije radi o sferama duhovnih bića – nebesima - koja su vjerojatno rezervirana za anđele i svete, a o njima su govorili proroci, sanjarili mističari, naslućivali ih vidioci. U istu kategoriju mistike i duhovnih stvari možemo svrstati i stvaranje svjetla i odjeljivanje svjetla od tame, o čemu govorimo u drugim člancima. Napomenimo ovdje samo da prije Sunca, Mjeseca i zvijezda Bog stvara duhovnu svjetlost koju odjeljuje od duhovne tame, te ih također naziva dan i noć: *Svjetlost prozva Bog dan, a tamu prozva noć.* (Post 1,5a)

A sada slijedi najznačajniji prevodilački faux pas u opisu Stvaranja: *Tako bude večer, pa jutro – dan prvi.* (Post 1,5b) Međutim, u hebrejskom originalu ne stoji „**dan prvi**“ (jom rišon), već „**dan jedan**“ (jom ehad)! Dok za sve ostale dane stvaranja originalni tekst upotrebljava redne brojeve, za prvi dan upotrebljava glavni broj, a to znači da se taj „dan jedan“ razlikuje od svih ostalih dana stvaranja, što je bitno za raumijevanje biblijskih opisa. U Ponovljenom zakonu čitamo: *Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan!* (Pnz 6,4) Isus kao odgovor pismoznancu koji pita koja je zapovijed prva od sviju, kaže: *Prva je: Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato*

ljubi Gopodina Boga svojega iz svega srca svojega, iz sve duše svoje i iz svega uma svoga i iz sve snage svoje! (Mk 12,29-30) Isus ovdje očito citira zapovijed iz Ponovljenog zakona. Otkuda onda razlika između originala i Isusovog citata? Mojsije prenosi zapovijed iz Božjih usta, pa zato piše kako mu je rečeno: Jahve je Bog naš, Jahve je jedan. Židovi međutim zbog zapovijedi: Ne izusti imena Boga svoga uzalud! ne izgovaraju riječ Jahve, već ju zamjenjuju riječju Gospodin. Tako to čini i Isus, ali smisao njegova odgovora opet glasi: Bog je jedan. Židovi katolici u svojim župama u Izraelu ovako mole: „U Ime Oca i Sina i Duha Svetoga, Bog je jedan! Amen.“

Dakle, s jedne strane nas taj „dan jedan“ upućuje na jedinstvo Boga, s druge strane pak i na duljinu tog dana. Koliko dugo je trajao? 24 sata? Mjesec dana? Godinu? Tisuću godina? Milijune? U psalmu čitamo: *Jer je tisuću godina u očima tvojim ko jučerašnji dan koji je minuo i kao straža noćna.* (Ps 90,4) A apostol Petar piše: *Jedno, ljubljani, ne smetnite s uma: jedan je dan kod Gospodina kao tisuću godina, a tisuću godina kao jedan dan.* (2Pt 3,8)

„Tohu vabohu“ (zbrka i komešanje) te „jom ehad“ (dan jedan) širom otvaraju vrata i daju mjesta svim mogućim nagađanjima, špekulacijama, modelima, teorijama, pa imamo tako teoriju velikog praska, kaosa, evolucije i još kojekakve besmislene teorije s kojima se želi osporiti autorstvo Boga. No, u Boga ima mjesta za sve, Božje misli nisu ljudske misli, Božji putovi nisu ljudski putovi. Možda su se u taj „dan jedan“ elektroni već okretali oko protona kao model željeznica oko nogu stola u dječjoj sobi, možda su elementi bili razbacani kao lego kocke, a neki već sastavljeni u spojeve, možda je već prasluka stvorova bila nacrtana kao crteži u slikovnicama ... a možda je sve bilo sasvim drugačije.

Stoga uskliknimo s pjesnikom:

Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna.
Krhko je znanje!)

Možda je pao trak istine u me,
A možda su sanje ...
(Dobriša Cesarić: Povratak)

I na kraju, pogledajmo kako bi možda trebao izgledati adekvatniji prijevod tog „dana jedan“:

Sadašnji prijevod:	Alternativni prijevod:
U početku stvori Bog nebo i zemlju.	U početku stvori Bog nebesa i zemlju.
Zemlja bijaše pusta i prazna.	Zemlja bijaše zbrka i komešanje.
Tako bude večer, pa jutro - dan prvi.	Tako bude večer, pa jutro – dan jedan

Jubilej

Sveta godina, Zlatna godina, Godina milosti Gospodnje, Godina oprosta – sve su to nazivi za isti pojam, star već više od 3.500 godina; u različitim vremenima, na različitim mjestima i od različitih ljudi različito shvaćan i primjenjivan, često i dijametralno suprotno. U ovom ćemo tekstu pokušati razmišljati o Božjoj ideji Jubileja i o onome što ljudi tokom tisućljeća od nje učiniše.

Za svog prvog mesijanskog posjeta gradu u kojem je odrastao, Isus u sinagogi odabire i čita ovaj tekst proroka Izaije: *Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje.* (Lk 4,18-19) Isus ovim tekstom podsjeća Židove na zbog rimske okupacije već pomalo zaboravljenu Božju odredbu o Jubilejskoj godini. Ta Božja odredba, zapisana u 25. poglavlju Levitskog zakonika, iako često prešućivana i/ili iskrivljeno interpretirana, jedan je od najznačajnijih biblijskih tekstova uopće. U njoj Bog regulira ovozemaljske međuljudske odnose Izraelaca, a time i ljudi svih religija proisteklih iz židovske. Zbog njene osobite važnosti ovdje donosimo više isječaka iz 25. poglavlja Levitskog zakonika:

Nabroj sedam sedmica godina, sedam puta sedam godina. Sedam sedmica godina iznosit će ti četrdeset devet godina. A onda zaori u trubu! U sedmome mjesecu, desetoga dana tog mjeseca, na Dan pomirenja, zatrubite u trubu širom svoje zemlje. Tu pedesetu godinu proglasite svetom! Zemljom proglasite oslobađanje svim njezinim stanovnicima. To neka vam bude jubilej, oprosna godina. Neka se svatko vaš vrati na svoju očevinu; neka se svatko vrati k svome rodu! Ta pedesetogodišnjica neka vam je jubilejska godina;

nemojte sijati, nemojte žeti što samo od sebe uzraste niti berite grožđe s neobrezane loze. Jer jubilej vam mora biti svet. Hranite se onim što njiva donese od sebe. Te jubilejske godine neka se svatko vrati na svoju očevinu. (Lev 25,8-13)

Vršite moje zakone i moje naredbe; vjerno ih provodite u djelo pa ćete u sigurnosti živjeti na zemlji. Zemlja će davati svoj rod, jest ćete do sitosti i živjet ćete u sigurnosti. Ako biste rekli: „Čime ćemo se hraniti te sedme godine kad ne budemo ni sijali ni brali plodova?“- evo blagoslov ću svoj pustiti na vas: šesta godina rodom će roditi za tri godine. Kad budete sijali osme godine, hranit ćete se starim prihodom sve do devete godine, dok ne dođe njezin prihod, jest ćete stari. (Lev 25,18-22)

Zemlja se ne smije prodati potpuno, jer zemlja pripada meni, dok ste vi samo stranci i gosti kod mene. Zato u svakome kraju gdje imate zemljišne posjede morate dopustiti otkupljivanje zemlje. Ako tvoj brat zapadne u škripac te moradne prodati dio svoje očevine, neka dođe njegov najbliži izbavitelj i otkupi što je njegov brat prodao. (Lev 25,23-25)

Ako nema sredstava da je vrati, onda prodano neka ostane u rukama kupca do jubilejske godine. A stupivši u jubilej, neka se vrati na svoju očevinu. (Lev 25,28)

Ako tvoj brat zapadne u škripac i ne mogne održavati svoje odnose s tobom, primi ga; i neka s tobom živi kao stranac ili gost. Ne uzimaj od njega ni lihve ni kamata. Boga se svoga boj, i neka tvoj brat živi s tobom! Ne unajmljuj mu novac na kamate niti mu lihvarski davaj svoju hranu. (Lev 25,35-37)

Zamislimo se dobro nad tim odredbama. Bog želi da čovjek dobro i u slobodi živi, da brat spašava brata, bližnji bližnjega. Ovo je nagovještaj (ponovnog) raja na zemlji. Nema koncerna, nema banaka, nema kriza zbog promjene klime, nema gladi, nema pljačke, jer najkasnije svake jubilarne godine svatko dobiva svoju zemlju, svoju imovinu, svoju slobodu. Nisu potrebne Ujedinjene nacije, nema posizanja za tuđim rudama, naftom, plinom, šumama, vodama – dakle ni oružja ni ratova ni trvenja među

narodima; a povrh svega Božji blagoslov i urod zemlje dovoljan za tri do četiri godine.

Ali jedan je uvjet: poslušati Božje odredbe. Neposluh povlači posljedice koje Bog na više mjesta detaljno navodi. Ovdje samo nekoliko odlomaka iz 28. poglavlja Ponovljenog zakona:

Ali ako ne budeš slušao glasa Jahve, Boga svoga, ne držeći se i ne vršeći svih zapovijedi i svih njegovih zakona što ti ih danas naređujem, sva će ova prokletstva doći na te i stići će te: Proklet ćeš biti u gradu, proklet u polju. Proklet će biti koš tvoj i naćve tvoje. Proklet će biti plod utrobe tvoje i rod zemlje tvoje, mlad krava tvojih i priraštaj stada tvoga. Proklet ćeš biti kad ulaziš, proklet kad izlaziš. Jahve će na te puštati prokletstvo, zabunu i kletvu u svemu na što pružiš ruku svoju da uradiš, sve dok ne budeš satrt i brzo ne propadneš zbog zloće djela kojima si me napustio. (Pnz 28,15-20)

Jahve će te udariti egipatskim prištevima, čirevima, krastama i svrabom, od kojih se nećeš moći izliječiti. Jahve će te udariti bjesnilom, sljepoćom i ludilom; u po bijela dana tumarat ćeš kao što tumara slijepac po mraku; nećeš imati uspjeha u svojim pothvatima; sve vrijeme bit ćeš izrabljivan i pljačkan, a neće biti nikoga da te spasi. (Pnz 28,27-29)

Sinove ćeš i kćeri rađati, ali tvoji neće biti jer će u sužanjstvo odlaziti. Sva tvoja stabla i rod zemlje tvoje postat će plijenom kukaca. Došljak koji bude u sredini tvojoj uzdizat će se nada te, a ti ćeš padati sve niže i niže. On će uzimati tebi, a ne ti njemu; on će biti glava, a ti rep. (Pnz 28,41-44)

Budući da nisi htio služiti Jahvi, Bogu svome, vesela i radosna srca zbog obilja svega, služit ćeš neprijatelju svome, koga će Jahve poslati na te, u gladu i žeđi, golotinji i oskudici svakoj. (Pnz 28,47-48)

Život tvoj visjet će o niti; bojat ćeš se i danju i noću i nećeš biti siguran u život svoj. U strahu koji će ti stezati srce i od prizora što će ga oči toje gledati, jutrom ćeš govoriti; „Oh, da je već

večer!“ a navečer ćeš govoriti; „Oh, da je već jutro!“ (Pnz 28,66-67)

Sva ova prokletstva i blagoslovi, kao i zapovijedi i obećanja upućena su Izraelcima, narodu Božjem. No kad su kršćani sebe prozvali novim Izraelom, novim Božjim narodom, preuzeli su sve blagoslove, obećanja i otkupljenja, no upozorenja, odredbe, zakone kao i prokletstva za neposluh odbaciše pod izlikom da je Bog dobar i u Kristu im sve prašta. Ne trebaju njima djela, dosta im je vjera. Neće njih stizati prokletstva, već samo blagoslovi! Tko ih tako nauči i uputi, jednak je onoj zmiji koja kaže Adamu i Evi da neće umrijeti, neka samo jedu i postat će mudri kao Bog. Prokletstva, od Boga izrečena, obistinjuju se tisućama godina kako na Židovima, jednako tako i na kršćanima i muslimanima. I samo je jedna riječ koja sve objašnjava: NEPOSLUH.

No vratimo se sad jubilejskim godinama. Unatoč Isusovu pozivu na poštivanje jubileja, kršćanstvo je više od tisuću godina zanemarivalo jubilejske godine. Što zbog neprilika koje su ga stizale, što zbog rastućeg antisemitizma unutar Crkve, što zbog početka bogaćenja crkvenih dostojanstvenika. No u svako je vrijeme bilo ozbiljnih poziva na dijeljenje dobara sa sirotinjom i nemoćnima. Sveti Ivan Zlatousti oštro je kritizirao gomilanje bogatstva i tvrdio da je za spasenje neophodno dijeljenje od svojih dobara potrebitima po primjeru židovskih subotnjih i jubilejskih godina. Sveti je Ambrozije zapisao: „Ne daješ siromahu od svojega, nego mu vraćaš njegovo.“ Crkveni oci u skladu s Levitskim zakonikom često naglašavaju da je Bog jedini vlasnik svega na svijetu, a čovjek samo gost i hodočasnik koji se smije koristiti Božjim dobrima, ali u skladu s Njegovom voljom i zapovijedima.

S vremenom kršćanstvo dobiva moć, postaje povlaštena religija, a uz to naravno ide bogatstvo i autoritet. Plemenite misli o dijeljenju sve su rjeđe. Sve češće ih zamjenjuju poklici: „Krist pobjeđuje, Krist vlada, Krist zapovijeda.“ Krist je u tim glavama naravno Crkva kao institucija. A ako se Crkva bori, pobjeđuje i vlada,

potrebna su joj sredstva za oružje, za plaćenike, za palače i katedrale, za opremu i raskoš velikodostojnika. U takvoj se atmosferi na nov način promišlja o jubilejima. Dok Isus i Levitski zakonik govore o odnosima na ovoj zemlji, o siromasima, potlačenima, slijepima, porobljivanim i o blagodatima za njih, Crkva premješta te blagodati na drugi svijet, u zagrobni život. Time skida sa sebe obavezu dijeljenja svojih stečenih dobara s potrebitima, a s druge strane naplaćuje sebi milosti koje dijeli za drugi svijet – ili u novcu, ili u zemljištu, ili u zgradama, ili odlaskom u rat za crkvene interese.

To je početak povijesti „oprostā“. Takve su oproste od zagrobnih kazni dobivali križari koji su se upućivali u ratni pohod „oslobađanja“ praznog groba u Jeruzalemu, putem ubijali Židove te pljačkom osiguravali sebi hranu, prijevoz i smještaj. Isto tako i dobrovoljci koji su išli uništavati Albigenze, kršćanski pokret s početom u Francuskoj. Kad se danas, shodno interesima vladajuće politike, neki čin olako proglasi ratnim zločinom, trebali bismo se sjetiti strahota što su ih križari činili. Nakon njihova poraza i razbijanja njihovih kraljevstava u Izraelu, Jeruzalem zaposjedaju muslimani i ostaju tamo stoljećima, djelomično i do danas. Nakon poraza velikodostojnici Katoličke crkve pokušavaju nametnuti svoj diktat svim svjetovnim vladama katoličkog svijeta. Kad ni to ne uspijeva, pribjegavaju novim metodama za osnaživanje utjecaja i moći u svijetu. Kršćanski jubileji započinju 1300. godine i odonda u različitim vremenskim intervalima traju do danas. Potreba za novcem u Crkvi je sveprisutna, pa se potpuni i djelomični oprosti proširuju i na duše u čistilištu. Zamišljeno je to ovako: ovisno o visini novčanog dara nekog čovjeka, crkva po njegovu izboru oslobađa jednu dušu iz čistilišta ili joj skraćuje boravak tamo za određeni vremenski period. Kad ni novac od oprosta nije dostajao za financiranje raskoši, umjetnosti i ratova, pribjeglo se prodavanju crkvenih službi, kardinalskih časti i slično. Sve te praktilke rezultirale su kršćanskim raskolom u 16. stoljeću.

No vratimo se ponovo jubilejima. Jubilarnom slavlju 1350. godine u Rimu je na duhovni Kristov poticaj prisustvovala i sveta Brigita, Šveđanka, udovica, majka osmero djece. Evo kako Ema Vesely u svojoj knjizi opisuje boravak svete Brigite u Rimu: *Nakon što je prevalila put od daleke Švedske, u Rimu su je iznenadile teške crkvene prilike, bijeda i neznanje. U znak pokore često je cijeli dan na vratima crkve svetog Lovre u središtu grada molila milostinju za siromahe. No nije ostalo na tome. U svojim mnogobrojnim i svima dostupnim spisima, nastalim na temelju viđenja i prevedenim na latinski, Brigita nije nikoga štedjela. Papi je prigovarala što ne dolazi u Rim, (živio je u Francuskoj - op. autora) kardinale i biskupe prekoravala je zbog taštine i bogatstva, a rimski je kler, u ono vrijeme neuk, zapušten i nemoralan, zbog trgovine oprostima nazivala žabama krastačama i zmijama koje u Petrovoj mreži guše ribe, obične vjernike. Okomila se i na rimski puk predbacujući mu da su mu vođe ubojice i da svi skrbe samo za tjelesne radosti i osobni dobitak. Rimljanima su na kraju dojadili svi ti prigovori, neprestane strašne prijetnje i teška proroštva o kaznama i nesrećama koje će se uskoro sručiti na njihov grad, osuđen na smrt i rasulo. Jednog dana nisu više mogli podnijeti sve te prijekore male i sitne strankinje te su se u noći s bakljama okupili oko palače u kojoj je Brigita boravila. Bacajući kamenje po palači vikali su: „Van vještica!“ i „Vješticu na lomaču!“ Papa je Klement VI. u Avignonu naime već spalio dvije žene osuđene kao vještice, a Rimljani su im žarko željeli pridružiti i svetu Brigitu radi njezina, za njihove uši odveć oštra jezika. Nakon jubileja Brigita je pošla na hodočašće u Jeruzalem. (Ema Vesely: Povijest jubileja, str. 87, TEOVIZIJA, Zagreb 2000) Tijekom stoljeća crkvena praksa jubilejskih godina se mijenjala, naglasak je sve više stavljan na osobnu pokoru, molitvu i hodočašće u Rim. Papa Pavao VI. sumnjao je u smisao jubileja u svjetlu Drugog vatikanskog koncila, no ipak je proglasio 1975. jubilejskom godinom. Zanimljivo je da je upravo taj jubilej doživio velik uspjeh,*

vjernički puk bio je oduševljen te je praksa proglašavanja jubilarnih godina nastavljena. Spomenimo još Jubilej 2000. godine kad Papa u ime Crkve moli za oprostjenje svih grijeha počinjenih od članova crkve, između ostalog zbog nasilja prema neistomišljenicima, zbog vjerskih ratova, zbog šutnje u vrijeme holokausta, zbog nedovoljne angažiranost u sprečavanju ubijanja djece u majčinoj utrobi, zbog ravnodušnosti prema siromašnima. Treba napomenuti da to javno priznavanje grijeha Crkve nije oduševljeno i jednostušno primljeno od srednjeg i visokog klera. I dandanas se održavaju jubilejske godine, civilizirano i u velikoj mjeri sabrano, ali još uvijek nedostaje ono o čemu govore Levitski zakonik i Isus: odricanje od crkvenih dobara i dijeljenje siromasima, vraćanje nepravedno ili neodgovorno stečenih crkvenih dobara potomcima njihovih vlasnika. Još uvijek nedostaje hrabrosti i svetosti jednog Franje Asiškog, Brigitte Švedske, Maksimilijana Kolbea, majke Tereze. To vrijedi za sve kršćanske konfesije. Možda je upravo navezanost na materijalna dobra uzrok da broj vjernika stagnira ili opada, da duhovna zvanja drastično nestaju, da se po nekoliko župa sjedinjuje u jednu, da se crkve desakraliziraju, prodaju, ruše? Papa Benedikt XVI. u svojoj knjizi navodi kako su židovski svećenici nešto prije no što će Rimljani početi s njegovim razaranjem, u jeruzalemskom Hramu noću osjetili neko gibanje i šum, a potom čuli mnogostruk poziv: „Otiđimo odavde!“ Doživljava li netko nešto slično recimo u Vatikanu, u carigradskom patrijarhatu, u Hannoveru, u Canterbury-ju ili bilo kojem drugom vjerskom centru u svijetu?

... nego izbavi nas od Zloga! (Mt 6,13)

Zlo odnosno Zli ima mnogo imena i naziva: Sotona, đavao, pali anđeo, nečisti duh, stara zmija, zavodnik, Azazel, Belzebul, zloduh, knez svijeta itd. Neosporno je da su to duhovna bića različitog ranga i moći, kojima je jedno zajedničko: naštetiti ljudima, navesti ih na grijeh, a potom ih optuživati na nebeskom sudu; ovdje ćemo ih nazvati zajedničkim imenom „đavli“.

Biblija navodi mnoge primjere đavolskog djelovanja i njihove posljedice. Pogledajmo ponajprije kako je Isus okarakterizirao đavla: *Vama je otac đavao i hoće vam se vršiti prohtjeve oca svoga. On bijaše čovjekoubojica od početka i ne stajaše u istini jer nema istine u njemu: kad govori laž, od svojega govori jer je lažac i otac laži.* (Iv 8,44) Isus nas time vraća događajima opisanim na prvim stranicama Biblije: *Zmija bijaše lukavija od sve zvjeradi što je stvorio Jahve, Bog. Ona reče ženi: „Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?“ Žena odgovori zmiji: „Plodove sa stabala u vrtu smijemo jesti. Samo za plod stabla što je nasred vrta rekao je Bog: Da ga niste jeli! I ne dirajte u nj da ne umrete!“ Nato će zmija ženi: „Ne, nećete umrijeti! Nego, zna Bog: onog dana kad budete s njega jeli, otvorit će vam se oči, i vi ćete biti kao bogovi, koji razlučuju dobro i zlo.“ Vidje žena da je stablo dobro za jelo, za oči zamamljivo, a za mudrost poželjno: ubere ploda njegova i pojede. Dade i svom mužu koji bijaše s njom pa je i on jeo. Tada se obadvoma otvore oči i upoznaju da su goli. Spletu smokova lišća i naprave sebi pregače.* (Post 3,1-7) Zamislimo se duboko nad ovim tekstom, jer u njemu je ključ svih tragedija čovječanstva, svih patnji, bolesti, svih padova i umiranja. Pa ipak, površno gledano, zmija ima pravo. Adam i Eva nisu umrli, i njima se jesu otvorile oči! Na prvi pogled sve u redu i problema nema. No pogledajmo dublje. Ono što zmija govori i ono što Eva vidi, nije

naoko proturječno. Zmija hvali stablo i plodove, Evin pogled konstatira isto. Zapravo nema ni jednog argumenta koji bi bio protivan konzumiranju tih plodova. Osim Božje zabrane. Ali i nju vrijedi prestupiti ako se time postaje kao Bog. Takvo je bilo vjerojatno Evino razmišljanje pod utjecajem zmije. Biti kao Bog! Kako je to u svima nama duboko usađeno: želja za mudrošću, za prosvjetljenjem, za veličinom! Stoga ne čudi što tako često upadamo u đavolske zamke, pogotovo jer ih on tako spretno postavlja, naime, sve što davao kaže Evi, zapravo je samo reklama za dobro drvo.

Bog kao prvo kažnjava zmiju koja se dala đavlu kao oruđe za zavođenje. Potom Evi nagoviješta boli rađanja, žudnju za muškarcem i podložnost mužu; ono što je malo prije svjetlucalo kao zlato, ona sada prepoznaje kao tvrdi kamen: umjesto zdravlja (dobro za jelo) sad su tu boli rađanja; umjesto zamamljivosti za oči – žudnja za muškarcem; umjesto pobožanstvenja - sluganska podložnost muškarcu. Dok Bog Evu kažnjava, davao joj nudi oružje kako da se bori protiv kazne, koja joj je zapravo trebala biti lijek: pobačaj protiv boli rađanja, homoseksualnost protiv žudnje za muškarcem, uništavanje braka i obitelji protiv gospodarenja muža i oca obitelji. Adam također dobiva svoju kaznu: muku i znoj, trnje i korov, a na kraju - smrt. Možda sad možemo bolje razumjeti zašto Isus naziva đavla čovjekoubojicom od početka, lašcem i ocem laži, pogotovo kad nisu samo Adam i Eva postali njegove žrtve, nego su mu svojim grijehom otvorili vrata do svih ljudi i ljudskih srdaca.

Pogledajmo malo kroz Bibliju načine djelovanja đavla. U knjizi o Jobu nalazimo ovu zagonetnu zgodu: *Jednoga dana dođu sinovi Božji da stanu pred Jahvu, a među njima pristupi i Satan. Jahve tad upita Satana: „Odakle dolaziš?“* (Job 1,6-7a) Nije potpuno jasno da li je ovdje Satan naveden kao jedan od sinova Božjih ili kao netko tko se umiješao među njih. No zanimljivo je kako Bog postupa prema njemu. Nema prijekora, nema podozrenja, već

samo pitanje kao ravnopravnom sugovorniku. Moramo se zaista upitati da li mi ljudi svojim grijesima dajemo tako veliki autoritet đavlu pred Bogom? Još zagonetnija je vizija Zaharije, jednog od posljednjih proroka Starog Zavjeta: *Potom mi pokaza Jošuu, velikog svećenika, koji stajaše pred anđelom Jahvinim, i Satana, koji mu bijaše zdesna da ga tuži. Anđeo Jahvin reče: „Suzbio te Jahve, Satane! Suzbio te Jahve koji izabra Jeruzalem! Nije li on glavnja iz ognja izvučena?“* (Zah 3,1-2) I ovdje se možemo samo čuditi koliko je Satanu stalo da uništi autoritet velikog svećenika, Jeruzalema, a time i židovstva. Pritom agira tolikom upornošću, da mu se ni sam anđeo ne usudi suprotstaviti, već moli Boga da suzbije đavla i njegove planove. Još jedan primjer kako đavao želi upropastiti Izrael nalazimo u Ljetopisima: *Tada Satan ustade na Izraela i potače Davida da izbroji Izraelce.* (1Ljet 21,1) Bio to Židov pojedinac kao Job, ili veliki svećenik poput Jošue, ili grad Jeruzalem, ili kralj David i s njime njegovo kraljevstvo – glavni protivnik i uništavač im je do današnjeg dana Satan i njegovi zemaljski pomagači.

Isusov boravak u pustinji i jedan dio njegova dijaloga s đavlom otkriva nam zašto je to tako: *Isus se, pun Duha Svetoga, vratio s Jordana i Duh ga četrdeset dana vodio pustinjom, gdje ga je iskušavao đavao. Tih dana nije ništa jeo, te kad oni istekoše, ogladnje. A đavao mu reče: „Ako si Sin Božji, reci ovom kamenu da postane kruhom.“ Isus mu odgovori: „Pisano je: Ne živi čovjek samo o kruhu.“ I povede ga đavao na visoko, pokaza mu odjednom sva kraljevstva zemlje i reče mu: „Tebi ću dati svu ovu vlast i slavu njihovu jer meni je dana i komu hoću, dajem je. Ako se dakle pokloniš predamnom, sve je tvoje.“ Isus mu odgovori: „Pisano je: Klanjaj se Gospodinu Bogu svomu, i njemu jedinomu služi.“* (Lk 4,1-8) Zadržimo se kod ovog drugog đavlova pokušaja da napakosti Isusu i zavede ga. Isus mu odgovara citatima iz Ponovljenog zakona. U toj knjizi u poglavljima 4,5,6 i 7 Mojsije rekapitulira čitav put Izraelaca s Bogom te pored Deset zapovjedi daje mnoštvo drugih Božjih zakona, zabrana i smjernica. Bog

formira svoj narod, njegovu zajednicu, njezin ustroj; Bog izabire Izrael za svoje kraljevstvo na zemlji – nasuprot kraljevstvima Girgašana, Amorejaca, Hetita, Kanaanaca, Hivijaca, Perizana i Jebusejaca, koji su se odvratili od njega i Bog ih prepušta uništenju. I u Isusovo vrijeme sva su carstva i kraljevstva bila odmetnuta od Boga, stoga davao i polaže sva prava na njihovu moć i slavu. Ali je ipak spreman sve to žrtvovati i darovati Isusu u zamjenu za samo jedan njegov poklon. Što bi se desilo da se Isus poklonio đavlu? Njemu ništa, jer on je Sin Božji i davao ga ne može uništiti. Ali bi propala njegova misija, njegova zadaća zbog koje se utjelovio, kako je anđeo navjestio Mariji: *On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega. Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će nad domom Jakovljevim uvijek i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.* (Lk 1,32-33) Dakle u tom grmu leži zec; davao je spreman Isusu dati sva kraljevstva svijeta u zamjenu za izraelsko kraljevstvo. On zna da bi na taj način najviše napakostio Bogu, najviše rastužio njegovo srce. Htio bi on postati vođa i pastir naroda kojeg je Bog s toliko ljubavi i brige stoljećima oblikovao.

Doduše, u to vrijeme Izrael nema svoga kraljevstva, već živi pod okupatorskom čizmom Rima, ali davao je pronicav i on već sada vidi ono što Isus kasnije pokušava objasniti Pilatu kad kaže da *njegovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta.* (Iv 18,36) Izrael ima dakle kralja, Isusa, čije kraljevstvo nije od ovoga svijeta. Isus je kralj koji dolazi posvjedočiti za Istinu. Božja Istina je da je Izrael uistinu njegov narod i da je Isus njihov kralj. To je ta definitivna Istina, koja đavla tjera u paniku jer je lažac i otac laži. Spreman je žrtvovati sve kraljeve, careve, predsjednike, premijere, kancelare i parlamente ovoga svijeta samo da se dokopa Izraela. Ali on gubi igru koju je započeo, jer Bog je vjeran svome narodu. To je đavlov najveći poraz i zato *kao ričući lav obilazi tražeći koga da proždre.* (1Pt 5,8)

Jasno je da nam nakon ovih opisa i razjašnjenja naviru nebrojena pitanja: zašto, kako, zar nije moglo drugačije... No naše misli nisu

Božje misli, Božji putovi nisu naši putovi. Stoga umjesto jalovih pitanja i besplodnih promišljanja prihvatimo ponizno činjenicu da ja sve to tako jer Bog tako hoće. A sad posvetimo pozornost moći Sotone, njegovom zaposjedanju pojedinaca i načinima obrane od njegovih napasti. Ivan u svojoj prvoj poslanici primjećuje da je sav svijet pod Zlim; Isus prije svoje muke đavla naziva „knezom ovoga svijeta“ (usp. Iv 12,31); u poslanici Jude apostola stoji: *Kad se Mihael arkandeo s đavlom prepirao za tijelo Mojsijevo, nije se usudio izreći pogrdan sud protiv njega, nego reče: „Spriječio te Gospodin!“* (Jd 1,9) Sve to nam govori da je Sotona veoma jak, ali i to da ga Gospodin može spriječiti. To zna i Isus te nam daje molitvu: „Oče naš... ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla. Amen.“

Isus sam spriječava Sotonu, odnosno izgoni đavle iz mnogih bolesnika i opsjednutih. On tu ovlast i moć daje svojim apostolima, ali oni ne uspijevaju u svim slučajevima izgoniti zloduhe. Jednom im Isus kaže da je to zbog njihove malovjernosti, jednom da je to moguće samo molitvom, jednom da su za to potrebni molitva i post. Jasno, najlakši, najbrži i najbezbolniji način osloboditi se utjecaja đavla jest da ga netko istjera iz čovjeka. Stoga su apostoli i njihovi učenici često primjenjivali egzorcizam. No da to nije uvijek bezopasno, pokazuje nam jedan primjer iz Djela apostolskih: *Zato i neki Židovi zaklinjaoci-potukači pokušашe zazvati ime Gospodina Isusa nad one koji imahu zle duhove. Govorili su: „Zaklinjem vas Isusom koga Pavao propovijeda.“ To činjaše sedam sinova nekog Skeve, židovskog velikog svećenika. Zli im duh odvrati: „Isusa poznajem i Pavla znam, ali tko ste vi?“ I čovjek u kom bijaše zli duh, nasrnu na njih i nadjača ih te oni goli i izranjeni pobjegoše iz one kuće.* (Dj 19,13-16)

Kakva je danas situacija u kršćanskim crkvama s izgonom zlih duhova? Neke od njih uopće ne prakticiraju tu Isusovu zapovijed, neke potajno, a neke u rijetkim slučajevima s posebno školovanim osobama. S druge pak strane mnogi „Skevini sinovi“ pokušavaju

danomice, bez znanja, autoriteta i punomoći izgoniti zloduhe, kao da je to neka cirkuska atrakcija. Oni, dakle, koji imaju zapovijed i autoritet od Isusa, to ne čine, a oni koji toga nemaju, iz naivnosti ili neznanja igraju se vatrom i dovode u opasnost sebe i opsjednute.

Sad se posvetimo pitanju kako pojedinac sam može izbjeći napast, opsjednuće i grijeh. Da je to moguće, potvrđuje nam Bog kad govori Kajinu: *I Jahve reče Kajinu: „Zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš. A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti.“* (Post 4,6-7) Kajin se, nažalost, unatoč upozorenja nije odupro i tako je zbog zavisti pala prva ljudska žrtva od ruke čovječje. Isus nam daje bezbroj mogućnosti oduprijeti se Zlomu. Njegova blaženstva izgovorena na gori (usp. Mt 5,3-11) sadržavaju kompletan i siguran program kako se oduprijeti đavlu i grijehu. Spomenimo samo na preskok one koji su po Isusovom blaženi: siromasi duhom, ožalošćeni, krotki, gladni i žedni pravednosti, milosrdni, čisti srcem, mirotvorci, progonjeni zbog pravednosti, klevetani i proganjani zbog Isusa. Kao što vidimo, to ja sve u suprotnosti s onim što se danas smatra dobrim životom, snažnom državom, jakom Crkvom. Taj Isusov program nije raj, nego je najsigurniji put u raj. Onima kojima je to preteško dosegnuti, Isus nudi i drugi siguran put: *Jer ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljih i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni.* (Mt 25,35-36) I još jedna, još laganija Isusova ponuda: *Tko vas prima, mene prima; a tko mene prima, prima onoga koji je mene poslao. Tko prima proroka, primit će plaću proročku; tko prima pravednika jer je pravednik, primit će plaću pravedničku. Tko napoji jednog od ovih najmanjih samo čašom hladne vode zato što je moj učenik, zaista kažem vam, neće mu propasti plaća.* (Mt 10,40-42) Ovo su samo neki od biblijskih savjeta kako se oduprijeti Zlomu i grijehu.

No što ako ne uspijemo, ako podlegnemo, ako padnemo. Kajin se nakon ubojstva Abela žali Bogu da ga preteško kažnjava, jer se boji da će i sam biti ubijen. I Bog mu se smiluje te ga znakom zaštititi od mogućeg ubojstva. David nakon svakog pada - brojanje Izraelaca, preljub sa Bat-Šebom i ubojstvo njena muža – priznaje svoj grijeh, gorko žali i moli za oprostjenje te za nov početak, kako to piše u čuvenom 51. psalmu: Čisto srce stvori mi Bože, i duh postojan obnovi u meni! David nalazi praštanje i smilovanje u Boga. Petar svoje zatajivanje Isusa oplakuje gorkim suzama. Isus mu prašta i povjerava službu pastira nad svojim stadom. Juda Iškariotski također žali i kaje se zbog svoje izdaje. Njegovo ogorčenje nad vlastitim grijehom je očito toliko veliko da ni ne pomišlja na oprostjenje i Božje milosrđe, već sam sebe kažnjava smrću. Samarijanki, koja je već imala pet muževa i živjela sa šestim, Isus nudi sama sebe: *„Kad bi znala dar Božji i tko je onaj koji ti veli: 'Daj mi piti', ti bi u njega zaiskala i on bi ti dao vode žive.“* (Iv 4,10) A preljubnici, koja bi po biblijskom zakonu morala biti kamenovana: *„Ženo, gdje su oni? Zar te nitko ne osudi?“* Ona reče: *„Nitko, Gospodine.“* Reče joj Isus: *„Ni ja te ne osuđujem. Idi i odsada više nemoj griješiti.“* (Iv 8,10-11) Isus prašta, Bog prašta, a na sreću i ljudi ponekad praštaju. Praštanje je najveća tajna, najveća moć u borbi protiv Zloga. Praštanje je znak veličine, znak snage; tko prašta veći je od onoga kome oprašta.

Praštanje je oružje koje je Bog dao ljudima da njime pobjede đavla. Gdje je praštanje, tamo je pomirenje; gdje je pomirenje, tamo je mir, pravi mir, Božji mir; ne svjetski mir koji ne dolazi praštanjem, već prisilom, ratom, pobjedom, podjelom.

I na kraju jedan sažetak biblijskih uputa kako izbjeći zamke Zloga, odnosno kako se nakon pada dići i ponovo započeti: molitva, post, praštanje, pomirenje.

Preobraženje

Tri nas Evanđelja izvještavaju o preobraženju Isusovu na gori. To je poslije njegova krštenja za apostole jedan od najvažnijih događaja, jer čuju glas iz oblaka: „*Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!*“ (Lk 9, 35)

Zanimljivo je da evanđelist Luka navodi da su Jakov, Ivan i Petar spavali. Time im se možda neopravdano pripisuje učmalost, jer spavahu i za vrijeme Isusove molitve u Getsemaniju i u ono jutro kad su im žene donijele vijest o Isusovu uskrснуću. No jamačno je ovaj put bilo drugačije. Ovaj se događaj mogao zbiti jedino u blagdanske dane Sjenica (Sukot). Za vrijeme tih blagdana Židovi su obavezni jesti i spavati - osim ako padaju kiše - u provizornoj sjenici s krovom od granja, kako bi se sjećali koliba u kojima su njihovi preci živjeli u vrijeme izlaska iz Egipta. Dakle Isus s njima odlazi u prirodnu sjenicu s krovom od granja: u šumu na gori. Spavanjem tamo oni su ispunili jednu od zapovijedi vezanu uz taj blagdan.

Da su tamo i jeli i pili, također možemo zaključiti na osnovi običaja vezanih uz Blagdan sjenica. Po staroj predaji Židovi u te dane dočekuju za svojim stolom 'ušpizin' - nebeske goste, svaki dan nekog drugog, prema ovom redosljedu: Abraham, Izak, Jakov, Josip, Mojsije, Aron i David. U tu svrhu se ostavlja prazno mjesto za stolom, stavlja se čaša na stol itd. Budući da Židovi svakog blagdana očekuju i ponovni dolazak proroka Ilije, koji treba navijestiti Mesiju, u doba Sukota su za nebeske goste svakog dana predviđena dva mjesta za stolom. Sad se postavlja pitanje kako su učenici znali da su to Mojsije i Ilija koji razgovaraju s Isusom, ta u ono vrijeme nije bilo ni fotografija, ni filmova, ni ilustriranih Biblija; a oni uz to još sneni, zbunjeni, uplašeni. No ipak su nedvosmisleno identificirali dvoje Isusovih sugovornika. Petar

reagira prvi, kao i u mnogo drugih slučajeva: „*Učitelju, dobro nam je ovdje biti. Načinimo tri sjenice: jednu tebi, jednu Mojsiju, jednu Iliji.*“ (Lk 9,33b) Petar je jednostavno znao koji se gosti tog blagdanskog dana u svim izraelskim obiteljima i zajednicama očekuju i zbrojio dva i dva. A misleći da će Ilija i Mojsije dulje ostati u njihovu društvu ako svaki bude imao svoju sjenicu, ponudi izgradnju istih. I ovdje Luka napominje: Nije znao što govori. Petar je možda mislio, da će se nebeski gosti materijalizirati i ostati s njima kao neki znak, kao dokaz da se dogodilo ukazanje. Zaista, ako je tako mislio, onda nije znao što govori.

No možda je on mislio nešto sasvim drugo, znajući dobro što govori. Naime, nekoliko dana prije tog događaja sva tri Evanđelja navode Isusove riječi učenicima: „*A kažem vam uistinu: neki od nazočnih neće okusiti smrti dok ne vide Kraljevstva Božjega.*“ (Lk 9,27) Moguće je dakle da Petar munjevito shvaća da su upravo postali svjedoci spajanja neba i zemlje, zajedništva proroka, pisca Biblije i Mesije, dakle Kraljevstva Božjega. Možda misli da je počelo mesijansko vrijeme, a ne razumije da su oni to doživjeli samo kao izabrani svjedoci, vidioci, koji će o tome smjeti govoriti tek nakon Isusove smrti i uskrsnuća. I još nešto je zanimljivo u vezi Preobraženja: Matej i Marko pišu da su trojica apostola s Isusom uzišla na goru šest dana nakon što je Isus kazao, da neki od prisutnih neće umrijeti prije nego što vide Kraljevsto Božje, dok Luka piše 'jedno osam dana nakon tih besjeda'. To je dodatna indicija da su se Isusovi učenici služili s dva različita tada postojeća židovska kalendara, kako je to opisano u poglavlju Posljednja večera.

Ivan u svom evanđelju ne opisuje preobraženje, ali spominje Blagdan sjenica vezano za jedan događaj, koji pokazuje koliko je Isus srastao sa Židovima, koliko je ukorijenjen u njihovim običajima i očekivanjima i koliko im pokušava objasniti da je On taj koji će ta očekivanja ispuniti. Doduše na jedan sasvim

drugačiji način nego što ljudi misle, ali tako to uvijek biva kad ljudi pokušavaju dokučiti nebeske tajne. Dakle, o kojem je događaju riječ? Čitave godine se u jeruzalemskom hramu uz žrtve izlijevalo vino, samo se u blagdane Sjenica to nije činilo; u te se dane uz hramske žrtve izlijevala voda. Naime, Židovi kao zajednica tih dana počinju moliti za vodu, za kiše, jer po njihovu uvjerenju Bog upravo tih dana 'dosuđuje' količinu i vrijeme kiše. Voda je za Izrael uvijek bila problem i često je nedostajalo tako izvorske vode kao i kiše za natapanje i plodnost polja. Na vrhuncu tih molitava i svečanosti, zadnjeg dana Sjenica, Isus nudi sebe kao izvor vode: *U posljednji veliki dan blagdana Isus stade i povika: „Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije koji vjeruje u mene.“* Kao što reče Pismo: *Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe.* (Iv 7,37-38) Time im poručuje da im je Bog 'dosudio' upravo njega kao izvor žive vode. Neki od onih koji su to čuli povjerovali su u njega, no skeptici - kao i uvijek - cinično govorahu o njemu kao Galilejcu. Galileja je u ono vrijeme bila za Židove iz Judeje zaostao kraj, a Galilejci slovljahu kao neuviđavni i tvrdoglavi. Tako je zbog teoloških raspra ponovo, kao već mnogo puta u povijesti, propuštena prilika za dublju spoznaju Isusovog poslanja.

Posljednja večera

Čitajući izvješća četiriju evanđelista o Isusovoj posljednjoj večeri, muci i smrti na križu, čovjek dolazi u nedoumicu, jer se njihovi opisi ne slažu. S jedne strane Matej, Marko i Luka pišu da je Isus s apostolima slavio posljednju večeru uoči blagdana Pashe i da je umro na prvi dan Pashe popodne. Ivan pak piše da je Isus umro na križu uoči blagdana Pashe, u vrijeme kada su se u Izraelu klali jaganjci za pashalnu večeru. Po Ivanu bi to značilo da posljednja Isusova večera nije bila pashalna večera, što protuslovi ostalim trim Evanđeljima.

I sam Joseph Ratzinger - Papa Benedikt XVI. - u svojoj knjizi Isus iz Nazareta, -Od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća- opširno se bavi tom kontradikcijom i donekle se priklanja Ivanovom opisu. Ovo je pokušaj kako dovesti u stvaran sklad sva četiri opisa i time skinuti s evanđelista sumnju da su zaboravili ili krivo datirali najvažnije događaje Isusova života.

Pashalna večera slavi se po biblijskoj zapovijedi uvijek u noć uoči prvog dana Pashe: „... živinče neka bude bez mane, od jedne godine i muško. Možete izabrati bilo janje bilo kozle. Čuvajte ga do četrnaestog dana ovog mjeseca. A onda neka ga sva izraelska zajednica zakolje kad se spusti suton...” (Izl 12,5-6) „Taj dan neka vam bude spomendan. Slavite ga kao blagdan u čast Jahvi. Svetkujte ga po trajnoj uredbi od koljena do koljena...” (Izl 12,14) Te se noći slavila Pasha i jelo pashalno janje (ili kozle) sve dok je postojao jeruzalemski hram. I nakon rušenja hrama Izraelci slave Pashu, samo s modificiranim obredom pashalne noći.

U Isusovo vrijeme još postoji hram i u Markovom evanđelju stoji ovaj opis: *Prvoga dana Beskvasnih kruhova, kad se žrtvovala*

pasha, upitaju učenici Isusa: „Gdje hoćeš blagovati pashu, da odemo i pripravimo?“ On pošalje dvojicu učenika i rekne im: „Idite u grad i namjerit ćete se na čovjeka koji nosi krčag vode. Idite za njim, pa gdje on uđe, recite domaćinu: 'Učitelj pita: Gdje mi je svratište u kojem bih blagovao pashu sa svojim učenicima?' I on će vam pokazati na katu veliko blagovalište, prostrto i spremljeno. Ondje nam pripravite.” (Mk 14,12-15) Nakon te posljednje večere otpjevavši hvalospjeve zaputiše se prema Maslinskoj gori. (Mk 14,26)

Tu sad počinju dileme. Ako je Isus slavio Pashu kad i službeni Jeruzalem i većina Izraelaca, onda daljnji opisi događaja postaju nevjerodostojni. Kako bi mogao biti uhapšen i ispitivan u svetoj pashalnoj noći, kada nitko ne uređuje: ni veliki svećenik, ni Veliko vijeće, ni Herod, ni Pilat; kada je Izraelcima zabranjeno vođenje bilo kakvog sudskog postupka? To je i teoretski i praktički nemoguće! Da li su se evanđelisti zabunili? Ili namjerno premjestili Isusovo razapinjanje na sam blagdan Pashe? Ili je posrijedi nešto drugo? Da, posrijedi jeste nešto drugo, nešto što dovodi u sklad sva ova tobožnja proturječja u Evanđeljima. Znanstvenica Annie Jaubert je 1953. godine objavila tvrdnju da su u Isusovo vrijeme postojala dva židovska kalendara, što je 2011. godine potvrdio i istraživač Colin Humphreys.

Ovdje ćemo se pozabaviti novijom konstatacijom Humphreysa. On otkriva da su postojala dva datuma za slavlje Pashe. Židovi starosjedioci (pozamašna manjina), potomci Židova koji nisu bili odvedeni u babilonsko ropstvo, slavili su Pashu po kalendaru koji unaprijed proračunava mladi mjesec, a time i početak svakog novog kalendarskog mjeseca. To je takozvani židovsko – egipatski kalendar. Njime su se u Isusovo vrijeme služile neke manje grupe priprostih Židova, zatim Samarijanci, Eseni i Zeloti (revnitelji), kojima je očito pripadao i apostol Šimun zvan Revnitelj (usp. Lk 6,15c).

Potomci povratnika iz babilonskog ropstva (velika većina) imali su pak kalendar kojemu se početak svakog novog kalendarskog

mjeseca određuje tek kad mladi mjesec postane vidljiv i svjedoci to potvrde. To je takozvani židovsko – babilonski kalendar, koji je bio službeni kalendar u ono doba i po kome su se ravnali svećenici, leviti i većina Židova. Po tom kalendaru blagdan Pashe pada jedan dan kasnije nego po kalendaru po kojem je Isus s apostolima slavio pashalnu večeru. Prema tome je Isus s apostolima slavio Pashu u četvrtak, dok je službeni Jeruzalem slavio u petak navečer. Ako to uzmemo u obzir, u Evanđeljima sve sjeda na svoje mjesto: Isus biva uhvaćen u četvrtak kasno navečer, zatim ispitivan i slan od nemila do nedraga i na kraju ga u petak prijepodne Pilat osuđuje na smrt; Isus u petak popodne umire na križu, biva proboden, skinut s križa i položen u grob, upravo u vrijeme kada Židovi po službenom kalendaru kolju svoje pashalne jaganjce.

Pretpostavka da su postojala dva kalendara rješava i dilemu oko pitanja da li je posljednja Isusova večera bila pashalna ili ne. Uostalom, evanđelisti nigdje ne navode koji dan u tjednu je Isus s apostolima slavio Pashu; jedino što navode jeste da je umro u petak popodne te da je zbog nadolazeće subote bio odmah položen u grob. Za razumijevanje Isusa i shvaćanje Evanđelja potrebno je duboko uroniti u židovstvo, u vjeru, običaje, tradiciju i povijesne okolnosti. Bez toga kršćanstvo ostaje nedorečeno, a kršćani u neprilici, jer ih svaki nazovipoznavalac materije može uznemiriti, obeshrabriti pa čak i uvjeriti da Evanđelja nisu vjerodostojna.

Kad smo već govorili o dva različita židovska kalendara, napomenimo da se i kršćani do dana današnjeg služe s dva različita kalendara: pravoslavni s julijanskim, a ostali s gregorijanskim kalendarom. U međuvremenu se i neke pravoslavne crkve služe gregorijanskim kalendarom pa bi tako neki pravoslavni kršćanin, koji je po gregorijanskom kalendaru slavio Božić, mogao nekoliko dana poslije toga napisati da se bliži pravoslavni Božić, kao da on sam nije pravoslavac. A radi se samo o drugom datumu. Sada možemo lakše raumjeti zašto evanđelist piše *'bijaše*

blizu židovski Blagdan sjenica' (Iv 7,2), kao da i sam nije Židov, ili kao da i neki drugi narodi slave blagdan sjenica. I ovdje se, naime, radi samo o kalendaru, o različitim datumima, i o ničem drugom; kada dakle evanđelist na takav, pomalo neobičan način spominje Židove, on podrazumijeva onaj dio svojih sunarodnjaka koji se ravnaju po većinskom kalendaru.

Proces i osuda

U poglavljima Božić i Rođenje razmišljali smo o veličanstvenoj režiji Svevišnjega u tim povijesnim događajima. Sada ćemo se posvetiti dramatičnim trenucima predaje, suđenja, muke i smrti Isusa. Razmišljat ćemo o okolnostima, događajima i pojedinim sudionicima, te pokušati pronaći odgovor na dva sudbonosna pitanja: 1. KAKO se to moglo dogoditi? i 2. Da li je tako MORALO biti? Pokušajmo prvo s pitanjem da li je to bilo po planu ljudskom ili po planu Božjem i je li postojala alternativa tim događajima?

Još dok je s učenicima obilazio sela Cezareje Filipove, Isus im je nagovijestio svoju muku i smrt. Matej to ovako opisuje: *Otada poče Isus upućivati učenike kako treba da pođe u Jeruzalem, da mnogo pretrpi od starješina, glavara svećeničkih i pismoznanaca, da bude ubijen i treći dan da uskrsne. Petar ga uze na stranu i poče odvrćati: „Bože sačuvaj, Gospodine! Ne, to se tebi ne smije dogoditi!“ Isus se okrene i reče Petru: „Nosi se od mene, sotono! Sablazan si mi jer ti nije na pameti što je Božje, nego što je ljudsko!“* (Mt 16,21-23) Potom im u Galileji ponavlja, kako čitamo u Marku: *Jer poučavaše svoje učenike. Govoraše im: „Sin Čovječji predaje se u ruke ljudima. Ubit će ga, ali će on, ubijen, nakon tri dana ustati.“ No oni ne razumješe te besjede, a bojahu se pitati.* (Mk 9,31-33)

Luka nam govori o trećem navještaju muke i uskrsnuća: *I uzevši sa sobom dvanaestoricu, reče im: „Evo, ulazimo u Jeruzalem i na Sinu Čovječjem ispunit će se sve što su napisali proroci: doista, bit će predan poganima, izrugaan, zlostavljan i popljuvan; i pošto ga izbičuju, ubit će ga, ali on će treći dan ustati.“* (Lk 18,31-33)

Ivan nam donosi Isusove riječi, koje je izrekao samo nekoliko dana prije suđenja i muke: *„Duša mi je sada potresena i što da*

kažem? Oče, izbavi me iz ovog časa? No za to dođoh u ovaj čas! Oče, proslavi ime svoje!“ (Iv 12,27-28)

Promatrajući ove tekstove iz sadašnje perspektive i poznavajući rasplet, možemo zaključiti da je tako MORALO biti. Trebalo se sve to upravo tako dogoditi da se ispuni volja Božja, proslavi Božje ime i ispune Pisma i Proroci. Ni u jednom trenutku svog djelovanja i naučavanja, od krštenja u Jordanu do ustanovljenja Euharistije, Isus ne dopušta nikakvo odstupanje od tog scenarija, nikakvu alternativu, nikakvo polurješenje. Ivan ovako opisuje dio te posljednje večeri: *Tada umoči zalogaj, uze ga i dade Judi Šimuna Iškariotskoga. Nakon tog zalogaja uđe u nj Sotona. Nato mu Isus reče: „Što činiš, čini brzo!“ (Iv 13,26-27)* Što o tome misliti? Je li to bilo naređenje? Je li upućeno Judi ili direktno Sotoni u njemu. Kako to da Sotona može, smije ući u čovjeka u prisustvu Isusa, kad on uvijek napušta ljude, bježi od njih u Isusovoj blizini. Kako to da Isus, koji uzima kruh, lomi ga i daje kao Euharistiju, potom ponovno uzima zalogaj i daje ga Judi? Ono prvo na spasenje, a ovo potonje na dolazak Sotone i propast? Zaključiti možemo samo jedno: Isus je sve učinio, da se dogodi ono što je potom uslijedilo.

Prema Ivanu, i veliki svećenik Kajfa bijaše upućen u Božje planove: *A jedan od njih - Kajfa, veliki svećenik one godine - reče im: „Vi ništa ne znate. I ne mislite kako je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!“ To ne reče sam od sebe, nego kao veliki svećenik one godine prorokova da Isus ima umrijeti za narod; ali ne samo za narod nego i zato da raspršene sinove Božje skupi u jedno. Toga dana dakle odluče da ga ubiju. (Iv 11,49-53)* U toku ispitivanja pred Velikim vijećem Isus daje svjesno takve odgovore za koje zna, da će zbog njih biti osuđen. Papa Benedikt XVI. to u svojoj knjizi Isus iz Nazareta, dio II. (str. 176) ovako opisuje: *U svakom slučaju za velikog je svećenika i sabrane vijećnike Isusovim riječima bila ostvarena činjenica huljenja Boga i Kajfa je nato razderao haljine govoreći:*

„Pohulio je“. (Mt 26,65) *Razdiranje haljine, što čini veliki svećenik, ne zbiva se zbog uzrujanosti, nego je propisano za službujućega suca kada čuje da netko huli Boga, kao znak protivljenja.* (Gnilka, Matthäusevangelium II, str. 429) Dakle čitava ta drama ima za pozadinu Božju volju i htijenje da se sve mora ispuniti. Kako bi mogli dublje prodrijeti u taj misterij, promotrimo nešto detaljnije neke sudionike tadašnjih događanja.

Ivan, apostol

U ono doba bilo je više rabina u Izraelu koji imahu svaki svoj krug učenika. Ta je činjenica opširno opisana u Talmudu. Svaki od njih je uobičajeno imao među učenicima jednog 'koga je ljubio'. To je redovito bio onaj učenik koji nije samo znao napamet prvih pet knjiga Biblije i propovjedi svog rabina, što su više-manje znali svi učenici, nego je po rabinovom mišljenju najbolje razumio Sveto pismo i duh rabinove nauke. Ni u kom slučaju ljubimac nije mogao postati netko zbog svoje mladosti, sramežljivosti, ili ugleda obitelji iz koje dolazi. Ako tim očima promatramo apostola Ivana, onda nam postaje jasno da je i nakon decenija pamtio Isusove govore, molitve, razgovore i prepiranja, od kojih drugi evanđelisti ne donose ni četvrtinu. On je Isusa najbolje razumio, shvaćao smisao njegovih propovjedi i molitava, te mu i nakon pola stoljeća nije bilo teško sve to pretočiti u riječi i objaviti kao pomoć Isusovim zajednicama, koje su se postepeno formirale u Crkvu. Toliko kao objašnjenje zašto Ivan bijaše 'učenik kojeg je Isus ljubio'. (usp. Iv 19,26)

A sada promotrimo cijelu pozadinu njegova života. Ivan potječe iz imućne i zasigurno ugledne obitelji Zebedejevih. Neki povjesničari tvrde da je njegov otac snabdjevao velikog svećenika i članove Sinedrijuma ribom iz Tiberijadskog jezera. Tome u prilog govori njegovo zapošljavanje nadničara, kako to opisuje Marko: *Pošavši malo naprijed, ugleda Jakova Zebedejeva i njegova brata Ivana: u lađi su krpali mreže. Odmah pozva i njih.*

Oni ostaviše oca Zebedeja u lađi s nadničarima i otiđu za njim. (Mk 1,19-20)

Ujedno bi to objasnilo i činjenicu, da je Ivan dobro poznao velikog svećenika i njegovu poslugu, jer u najdramatičnijim trenucima, kada je Isus uhvaćen, on se tamo suvereno kreće i čak uvodi Petra u dvorište: *Za Isusom su išli Šimun Petar i drugi učenik. Taj učenik bijaše poznat s velikim svećenikom pa s Isusom uđe u dvorište velikog svećenika. Petar osta vani kod vrata. Tada taj drugi učenik, znanac velikog svećenika, iziđe i reče vratarici te uvede Petra. (Iv 18,15-16)* On je dakle mogao i morao znati sve što se Isusu sprema, a kao njegov učenik je morao biti svjestan da je upravo sada u najvećoj opasnosti da bude i sam uhapšen. Petar se naime od hapšenja spašava samo trostrukim nijekanjem da je Isusov učenik, a Ivan nesmetano šeće dvorištem i daje naloge vratarici. O čemu se tu radi?

Ponovo se vratimo na početnu konstataciju da su ljubimci tadašnjih rabina bili učenici koji su najbolje shvaćali smisao njihova učenja i razloge njihova djelovanja. Ivan je sigurno taj koji je dobro znao što i kako će se dogoditi, ali nije ni zaštitnički urgirao kod velikog svećenika da pomogne Isusu, niti je neposredno prije toga nagovarao Isusa da se skloni i izbjegne proces. Sve to ne govori o tvrdoći Ivanova srca, već o dubokom poštovanju Božje volje i uvjerenja da joj on, Ivan, ne smije stati na put. Ivan Isusa ni prije, dok je nagovijestao svoju muku, nije, poput Petra, odgovarao od nje. Naprotiv, on je duboko uvjeren da tako mora biti, da samo mučeničkom smrću može Isus doći do uskrsnuća i uspostave Božjeg kraljevstva. Stoga, umjesto da odgovara Isusa od muke i smrti, duboko siguran u Isusovu misiju, zajedno s bratom Jakovom traži povlašteni položaj u budućem Kraljevstvu:

I pristupe mu Jakov i Ivan, sinovi Zebedejevi, govoreći mu: „Učitelju, htjeli bismo da nam učiniš što te zaištemo.“ A on će im: „Što hoćete da vam učinim?“ Oni mu rekoše: „Daj nam, da ti u

slavi tvojoj sjednemo jedan zdesna, a drugi slijeva.“ A Isus im reče: „Ne znate što ištete. Možete li piti čašu koju ja pijem, ili krstiti se krstom kojim se ja krstim?“ Oni mu rekoše: „Možemo.“ A Isus će im: „Čašu koju ja pijem, pit ćete i krstom kojim se ja krstim, biti ćete kršteni, ali sjesti meni zdesna ili slijeva nisam ja vlastan dati – to je onih kojima je pripravljeno.“ (Mk 10,35-40) Ovaj razgovor ukazuje da su Zebedejevi već u ovom životu bili navikli na privilegiran položaj, pa privilegije traže i u budućem životu. No mnogo značajnije od toga je njihova dalekovidnost, njihovo poimanje muke i smrti. Oni znaju da se kroz muku i smrt dolazi do uskrsnuća i slave. Stoga niti bježe, niti se skrivaju, niti jadikuju, nego, spremni na sve, smireno očekuju rasplet drame. U ovom kontekstu čaša, odnosno kalež, i krst o kojima Isus govori imaju slojevitiji i dublji značaj od današnjeg poimanja pričesti i krštenja.

No vratimo se Zebedejevima. Zaista, Jakov umire mučeničkom smrću kako im je Isus preorekao. Ivan, naprotiv, biva pošteđen i obdaren dugim životom. Možemo samo nagađati o razlozima. Možda je to zbog privilegije da se brine o Isusovoj majci Mariji. A možda – i to je vjerojatnije – zato da u nadolazećim godinama svojim spisima bude neko sidro novonastalim kršćanskim zajednicama, koje su se borile s mnogim zabudama, prepirkama i nesnošljivostima. Naime, Ivanovo Evanđelje i njegove poslanice napisani su decenijama nakon Isusova uskrsnuća kao i smrti većine apostola, očito iz nasušne potrebe da se u kršćanstvu sačuva bit Isusove misije kao Mesije i Otkupitelja.

Šimun Petar, apostol

Kad kažemo da je Isus ljubio Ivana, jednako tako možemo i reći da je Petar ljubio Isusa. Vjerojatno više od svih drugih apostola i učenika. Njegova ljubav, prijateljstvo i odanost bijaše ponikli iz posve priprostog, ali iskrenog ljudskog srca. Iz ljubavi mu je htio uštedjeti nagovještenu muku, iz ljubavi mu je htio na gori izgraditi sjenice, iz ljubavi je lagao da Isus plaća hramski porez, da ne bi

bilo komplikacija; iz ljubavi kreće iz lađe po vodi prema Isusu, maše mačem da spasi Isusa od hapšenja, skače u vodu da što prije stigne do Uskrsloga kad mu Ivan kaza: „*Gospodin je!*“ (Iv 21,7) Petar instiktivno zna da je Isus velik, poseban i svet, i to već od samog početka njihova poznanstva, kad mu zaprepašten ulovom riba pada do nogu i govori: „*Idi od mene! Grešan sam čovjek, Gospodine.*“ (Lk 5,8) On u Isusu intuitivno prepoznaje Mesiju; i kao što je zadivljujuće njegovo priznanje da je grešan čovjek, još više zadivljuje njegovo priznanje ljudske bespomoćnosti: „*Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga.*“ (Iv 6,68)

Petar zna da je Isus židovski Mesija. Ali on, kao i većina njegovih suvremenika, priželjkuje Mesiju pobjednika, osloboditelja od rimske čizme, jednom riječju 'princa na bijelom konju'. Kao većina Židova i on zanemaruje one dijelove Svetog pisma koji govore da Mesija mora trpjeti i biti ubijen. To je pozadina njegova odvrćanja Isusa od muke i trpljenja. I odjednom mu se čini da je sad kucnuo njegov čas, da je došao trenutak borbe i pobjede: Nato će im: „*No sada tko ima kesu, neka je uzme! Isto tako i torbu! A koji nema, neka proda svoju haljinu i neka kupi sebi mač, jer kažem vam, ono što je napisano treba se ispuniti na meni: Među zlikovce bi ubrojen. Uistinu, sve što se odnosi na mene, ispunja se.*“ Oni mu rekoše: „*Gospodine, evo ovdje dva mača.*“ Reče im: „*Dosta je.*“ (Lk 22,36-38) Petra ne zanimaju ni kese ni torbe, već mač! Od ove mu riječi brže kuca srce, spreman je za borbu. On i opet ne razumije. Ne govori Isus o mačevima radi borbe, već da ih imaju uza se kao povod za hapšenje zbog oružane pobune, saslušanje i predaju Rimljanima. Isus zna da bez naoružanja nema smrtnu kaznu ni križa. Stoga traži mačeve kako bi savršeno izvršio naum Nebeskog Oca i briljantno izrežirao dramu. Ali Petar, nagao i hrabar, trgne mač: „*A Šimun Petar isuče mač koji je imao uza se pa udari slugu velikog svećenika i odsiječe mu desno uho. Sluga se zvao Malho. Nato Isus reče Petru: „Djeni mač u korice! Čašu koju mi dade Otac zar da ne pijem?“ Tada četa, zapovjednik i*

židovski sluge uhvatiše Isusa te ga svezaše. (Iv 18,10-11)

Tim Petrovim udarcem je bilo ispunjeno činjenično stanje oružane pobune, a Isusovim prijekorom Petar gubi hrabrost, pouzdanje i više mu ništa nije jasno. Možda iz straha kasnije tri puta tvrdi da ne poznaje Isusa; možda se boji prirediti mu još veće poteškoće, a možda i stvarno misli da ne poznaje tog čovjeka koji prvo traži naoružanje, a potom ga kori zbog njegove uporabe. I kao vrhunac svega Petar sreće Isusov pogled: *A Petar će: „Čovječe ne znam što govoriš.“ I umah, dok je on još govorio, oglasi se pijetao. Gospodin se obazre i upre pogled u Petra, a Petar se spomene riječi Gospodinove kako mu reče: „Prije nego se danas pijetao oglasi, zatajit ćeš me tri puta.“ I izide te gorko zaplaka. (Lk 22,60-62)*

Kakva škola poniznosti za Petra: od onog 'odlazi Sotono', pa utapanja nakod hoda po vodi k Isusu, zatim 'djeni mač u korice' pa do Isusova pogleda nakon Petrove zataje. Ali tu nije kraj. Školovanje Petra Isus nastavlja i nakon uskrsnuća: Nakon doručka upita Isus Šimuna Petra: *„Šimune Ivanov, ljubiš li me više nego ovi?“ Odgovori mu: „Da, Gospodine, ti znaš da te volim.“ Kaže mu: „Pasi jaganjce moje!“ Upita ga po drugi put: „Šimune Ivanov, ljubiš li me?“ Odgovori mu: „Da, Gospodine, ti znaš da te volim!“ Kaže mu: „Pasi ovce moje!“ Upita ga i treći put: „Šimune Ivanov, voliš li me?“ Ražalosti se Petar što ga upita treći put: „Voliš li me?“ pa mu odgovori: „Gospodine ti sve znaš! Tebi je poznato da te volim.“ Kaže mu Isus: „Pasi ovce moje!“ (Iv 21,15-17)*

Kako li se Petar morao osjećati nakon Isusovih ponovljenih upita? Sigurno malen, smrvljen i nesiguran. Pa ipak, upravo tome i takvom Petru Isus ostavlja svoje stado na brigu. Petar, još uvijek pomalo smušen, vidjevši Ivana, upita Isusa: *„Gospodine, a što s ovim?“ Odgovori mu Isus: „Ako hoću da on ostane dok ne dođem, što je tebi do toga? Ti idi za mnom!“ (Iv 21,21-22)*

Petar mu u svojoj nesigurnosti možda želi sugerirati da bi bilo bolje da pastirom postavi učenika kog je ljubio i kog je Petar

jamačno smatrao pametnijim i kompetentnijim od sebe. No nakon Isusova prijekorna i zagonetna odgovora Petar ipak preuzima vodstvo, i na njegovu inicijativu bijaše izabran Matija na ispražnjeno apostolsko mjesto.

Petrovo vrijeme tek dolazi silaskom Duha Svetoga nad apostole na prvi dan Pedesetnice nakon Isusova uskrsnuća. Od tada on smjelo govori o Isusu kao Mesiji, ozdravlja bolesne, propovijeda, ohrabruje, krsti, jednom riječju ispunja zadaću koju mu je povjerio Isus.

Juda Iškariotski, apostol

Nakon Adama i Eve je Juda jamačno jedna od najtragičnijih ličnosti u povijesti čovječanstva. Adam i Eva su svojom krivicom prouzročili dolazak smrti na zemlju za sva buduća pokoljenja. Crkva u hvalospjevu uskrsne noći unatoč tome pjeva: 'O sretne li krivice, koja je zavrijedila takvog i tolikog Otkupitelja!' Njihovu se grijehu dakle pripisuje zasluga za dolazak Isusa na svijet.

Stoljećima prije Judine prodaje Isusa za 30 srebrnika dogodila se jedna druga prodaja. Glavni akter bio je također Juda, jedan od dvanaestorice braće, žrtva je bio Josip, a cijena je bila 20 srebrnika: *Tada reče Juda svojoj braći: „Što ćemo postići ako ubijemo svog brata, a krv njegovu sakrijemo? Hajde da ga prodamo Jišmaelcima; ali ne dižimo nanj ruke. Ta on je naš brat, naše meso.“ Braća ga poslušaju. Uto naiđu ljudi, midjanski trgovci. Braća izvuku Josipa iz čatrnje i prodaju ga za dvadeset srebrnika Jišmaelcima, a oni Josipa dovedu u Egipat.* (Post 37,26-28) Nakon mnogo muka i zatvora Josip postaje faraonovom voljom najvažniji čovjek u Egiptu. Decenijima kasnije Josipova braća dolaze k njemu u Egipat po hranu kako bi preživjeli, ali ga ne prepoznaju. Josip njih prepoznaje, stavlja ih u mnoge kušnje, ali na kraju im se otkriva ovim riječima: *Onda će Josip svojoj braći: „Primaknite se k meni.“ Kad su se primakli, nastavi: „Ja sam Josip, vaš brat; onaj koga ste prodali u Egipat. Ali se nemojte uznemiravati i prekoračivati što ste me ovamo prodali; jer*

Bog je onaj koji me pred vama poslao da vas održi na životu. Dvije su već godine što je glad došla na zemlju, a još pet godina neće biti ni oranja ni žetve na zemlji. Zato me Bog poslao pred vama da vam se sačuva ostatak na zemlji te da vam život spasi velikim izbavljenjem. Tako niste vi mene poslali ovamo nego Bog.“ (Post 45,4-8a) Ovdje sam Josip "pjeva" svojo braći: 'O, blažene krivice koja vam je donijela veliko izbavljenje!' Ponovno vidimo dramu i Božju režiju u istoj.

Vratimo se sada Judi Iškariotskom i njegovoj drami: *Tada jedan od dvanaesorice, zvan Juda Iškariotski, pođe glavarima svećeničkim i reče: „Što ćete mi dati i ja ću vam ga predati?“* *A oni mu odmjeriše trideset srebrnjaka.* (Mt 26,14-15) Koji su mogli biti Judini razlozi za ovu prodaju Isusa? Možda nije vjerovao da je Isus pravi Mesija; u ono vrijeme bilo je nekoliko osoba koje su za sebe tvrdile da su Mesija pa je moguće da je Juda sumnjao u njega i otišao glavarima svoje Crkve da oni to rasčiste. Do dana današnjeg svaka crkva od svojih vjernika traži potpuno isto, da, ukoliko u nešto sumnjaju, odu glavarima svoje crkve da oni to rasčiste. On svakako nije računao da svojom predajom šalje Isusa u smrt: *Kada Juda, njegov izdajica, vidje da je Isus osuđen, pokaja se i vrati trideset srebrnjaka glavarima svećeničkim i starješinama govoreći: „Sagriješih predavši krv nedužnu.“* *Odgovoriše mu: „Što se to nas tiče? To je tvoja stvar.“* *I bacivši srebrnjake u hram, ode te se objesi.* (Mt 27,3-5) Možda je Juda znao da je Isus Mesija, ali je smatrao da to dovoljno ne pokazuje pa ga je htio dovesti u situaciju u kojoj će biti prisiljen da pokaže svoju moć i slavu; tada bi svi u njega povjerovali. Prema trećoj varijanti mu je u toj drami bila, a da on toga nije bio svjestan, dodijeljena uloga izdajnika kako bi se ispunila Pisma i Proroci: *Tada umoči zalogaj, uze ga i dade Judi Šimuna Iškariotskoga. Nakon tog zalogaja uđe u nj Sotona. Nato mu Isus reče: „Što činiš, učini brzo.“* *Nijedan od sustolnika nije razumio zašto mu je to rekao.* (Iv 13,27-28)

Dakle, prema ovom isječku, najvjerojatnija je ta treća varijanta, da je Bog predao Isusa Judinom pomoću u suđenje i smrt. Ali ako je Juda samo odigrao ulogu koju mu je Bog dodijelio, zašto onda Isus za njega kaže: „*Sin Čovječji, istina, odlazi kako je o njemu pisano, ali jao čovjeku onomu koji predaje Sina Čovječjega. Tomu bi čovjeku bolje bilo da se ni rodio nije.*“ (Mt 26,24) Da li je Isus time smjerao na Judinu samovolju, jer nakon vraćanja novca i pokajanja nije imao pouzdanja u Božje milosrđe, pa je sam sebi presudio? Ili je Isus pred očima imao stotine budućih pokoljenja kršćana koji će se skandalizirati nad Judom i sebe smatrati svecima i pravednicima, bez obzira što svakim svojim grijehom prodaju Isusa? Ili zato što će Judino ime za kršćane postati simbolom za Judino pleme, a time i za čitav židovski narod, koji će u to ime biti tisućljećima optuživan, maltretiran i proganjan. To je za sad Isusova tajna. A ostaje za vidjeti, hoće li Crkva jednom i glede Judine predaje pjevati u uskršnjoj noći: 'O sretne li krivice, koja nam preko osude, križa i smrti donese uskrsnuće i otkupljenje.' Tužno je da je Juda Iškariotski do dan danas u očima nebrojenih kršćana ostao sinonim za Židove kao izdajice i bogoubojice.

Isus je međutim izabrao dvojicu Juda za svoje apostole: *Kad se razdanilo, dozva k sebi učenike te između njih izabra dvanaestoricu, koje prozva apostolima: Šimuna, koga prozva Petrom, i Andriju, brata njegova, i Jakova, i Ivana, i Filipa, i Bartolomeja, i Mateja, i Tomu, i Jakova Alfejeva, Šimuna zvanoga Revnitelj, i Judu Jakovljeva, i Judu Iškariotskoga, koji posta izdajica.* (Lk 6,13-16) Nažalost ovog drugog Judu, apostola i autora jedne poslanice, nitko ne primjećuje, kao da ne postoji. A upravo bi kritičari Židova dobro trebali proučiti njegovu poslanicu (Judina poslanica). Isti taj Juda postavlja veoma važno pitanje Isusu, na koje dobiva predivan odgovor: *Kaže mu Juda, ne Iškariotski: „Gospodine, kako to da ćeš se očitovati nama, a ne svijetu?“ Odgovori mu Isus: „Ako me tko ljubi, čuvat će moju*

riječ pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti.“ (Iv 14,22-23) Blago onima koji zajedno s Judom čuju i razumiju ovaj odgovor.

Pocije Pilat, rimski upravitelj

Pilat je u ime Rima upravljao Judejom i imao sjedište u Jeruzalemu. Nije bio prijatelj Židova i vladao je okrutno, o čemu svjedoči i ovaj isječak iz Evandjelja: *Upravo u taj čas dođoše neki te mu javiše što se dogodilo s Galilejcima kojih je krv Pilat pomiješao s krvlju njihovih žrtava. Isus im odgovori: „Mislite li da ti Galilejci, jer tako postradaše, bijahu grešniji od drugih Galilejaca?“ (Lk 13,1-2) Pilat je dao naime poubijati hodočasnike iz Galileje upravo kad su prinosili svoje žrtve (jaganjce, telad i slično) u Hramu, čime je počinio ne samo zločin, već i oskvrnjenje Hrama. Židovi su u više navrata slali delegacije u Rim i žalili se na njegovu okrutnost, no od toga je bilo slabe koristi; Pilat se osjećao ugroženim u svojoj funkciji te je iskoristio svaku priliku da im napakosti. Takva mu se prilika ponudila kad mu glavari svećenički poslaše Isusa da ga osudi na smrt. Namjeravao ih je nadmudriti i pustiti Isusa, pogotovo jer je bilo očigledno da je Isus nevin. U tom nastojanju učinio je kobnu grešku; prije samog suđenja pitao je koga da im pusti, Isusa ili na smrt osuđenog Barabu. Time je prejudicirao suđenje Isusu, jer ga je ponudio kao da mu je krivica već dokazana i kao da je već osuđen. No Židovi, potaknuti od svojih glavara, nadmudriše sad Pilata i zatraže da im pusti Barabu. Tako se Pilat našao u nezavidnom položaju i morao je procesuirati Isusa. Da ga proglasi krivim, nije bilo argumenata, a ako ga oslobodi, pitat će ga Židovi kako je smio nevina čovjeka stavljati na izbor sa zločincem Barabom. Stoga se Pilat pokušava izvući iz ćorsokaka i kaže im: „Uzmite ga vi i sudite mu po svom zakonu.“ (Iv 18,31) No Židovi to odbijaju i prijetu mu da će javiti caru u Rim kako on očijuka s Isusom koji se pravi kraljem, a time je konkurencija caru. Ta prijetnja je upalila i Pilat na smrt osuđuje nevina čovjeka perući*

ruke: *Kad Pilat vidje da ništa ne koristi, nego da biva sve veći metež, uzme vodu i opere ruke pred svjetinom govoreći: „Nevin sam od krvi ove. Vi se pazite.“ Sav narod nato odvratil: „Krv njegova na nas i na djecu našu. Tada im pusti Barabu, a Isusa, izbičevana, preda da se razapne. (Mt 27,24-25)* Zašto je Pilat upravo tako postupio? Da li iz bojazni za svoju funkciju, da li zbog rimskog poimanja demokracije - neka bude kako narod traži, neka ima narod svoju zabavu, a ja svoj mir - da li zbog osnovnog nepoznavanja pravnog postupka, ili pak pod utjecajem Režisera koji je htio da se ispune Pisma i Proroci?

Sjetimo se da je Bog i faraonu otvrdnuo srce, pa je mogao i Pilatu. Dakle, ponovimo činjenice: Židovi su Isusa na osnovu njegovih riječi - ne djela! - smatrali krivim, jer je po riječima velikog svećenika hulio Boga i time zaslužio smrtnu kaznu. Da je to bilo tako jednostavno i proizvoljno, mogli su ga bez po muke sasjeći mačem ili kamenovati kao mnoge proroke, a i samog Stjepana na Pavlovu inicijativu. Ali nebeska režija je htjela drugačije: On je morao visjeti na križu, biti pričvršćen o drvo kao ona Mojsijeva mjedena zmija, koja je bila spasenje otrovanim Židovima. Za to su bili potrebni Rimljani, jer Židovi nikad nisu smjeli nikoga razapeti. I to bi bilo dobro zapamtiti svim nadobudnim kršćanskim tražiteljima židovske krivice. Ovim završavamo ovo poglavlje, a o samom razapinjanju, smrti i uskrsnuću biti će još riječi.

Blažena Djevica Marija

U tada nepoznatom gradiću jedne zabačene židovske pokrajine, nekoj običnoj djevojci iz naroda dolazi anđeo s pozdravom: „Zdravo, milosti puna! Gospodin s tobom!“ (Lk 1,28)

Taj trenutak mijenja tok povijesti Izraela i čitavog svijeta. Prepuštamo Luki da opiše daljnji razgovor: *Na tu se riječ ona smete i stade razmišljati kakav bi to bio pozdrav. No anđeo joj reče: „Ne boj se, Marijo! Ta našla si milost u Boga. Evo, začet ćeš i roditi sina i nadjenut ćeš mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega. Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će nad domom Jakovljevim uvijek i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.“ Nato će Marija anđelu: „Kako će to biti kad ja muža ne poznajem?“ Anđeo joj odgovori: „Duh Sveti sići će na te i Sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će to čedo i biti sveto, Sin Božji. A evo tvoje rođakinje Elizabete, i ona u starosti svojoj začne sina. I njoj, nerodkinjom prozvanoj, ovo je već šesti mjesec. Ta Bogu ništa nije nemoguće.“ Nato Marija reče: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.“ I anđeo otiđe od nje. (Lk 1,29-38)*

Ta djevojka zasigurno ne razumije svu težinu anđelovih riječi, no budući da u svemu tome vidi blagoslov za svoj Izraelski narod i ima potpuno pouzdanje u Boga, ona se bezpogovorno stavlja na raspolaganje. Već i sama predodžba o tome kako će njezin sin kraljevati čitavim Izraelom, morala ju je ispuniti blaženstvom. No Marija ne sanjari mnogo, već žuri u posjetu rođakinji koju je spomenuo anđeo. Mora se uvjeriti da sve to nije bilo snoviđenje ili plod bujne mašte. Stoga i ne priča ni rodbini, ni zaručniku, ni crkvenim starješinama o tom ukazanju, jer zna kako bi ju cjepkali, ispitivali, izvlačili iz nje sve što je čula i što nije čula. Marija je svjesna da bi time izgubila onu iskonsku milost koju je našla u

Boga, zato radije žuri k Elizabeti u Gorje Judejsko. Kod Elizabete dobiva potvrdu da je doživljaj s anđelom bio stvarnost, a ne snoviđenje: *Čim Elizabeta začu Marijin pozdrav, zaigra joj čedo u utrobi. I napuni se Elizabeta Duha Svetoga i povika iz svega glasa: „Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje. Ta otkuda meni da mi dođe majka Gospodina mogega? Gledaj samo! Tek što mi do ušiju doprije glas pozdrava tvojega, zaigra mi od radosti čedo u utrobi. Blažena ti što povjerova da će se ispuniti što ti je rečeno od Gospodina!“* (Lk 1,41-45)

Samo se usput zapitajmo što bi bilo da je Marija umjesto Elizabeti otišla svećenicima u hram. Kolikim ispitivanjima i provjerama bi bila podvrgnuta! Stručnjaci bi tražili čudesa i znakove, bilo bi savjetovanja i diskusija o tome da li Bog to na ovakav način može ili smije učiniti. Umjesto blažene što povjerova ostala bi jedna sumjajuća, nesigurna i zbunjena djevojka, neostvaren san za Izraelce i čovječanstvo, propuštena prilika spasenja i ponovno čekanje neke nove Marije.

Marija se dakle nakon Elizabetina pozdrava napuni Duhom svetim i klikće svoj Veliča primjenivši i podesivši sebi Anin Klikče iz Prve knjige o Samuelu. Sada je sigurna, sada zna, sada pomaže Eliabeti u trudnoći i uči za sebe. No njena šutnja po povratku u Nazaret rezultira nezgodnom situacijom za nju i Josipa; Josip želi rastavu. Ali Bog ima rješenje pa anđeo noću poučava Josipa u snu da je Marija zaista začela po Duhu Svetom. Zamislimo samo da mu je ona to priopćila nakon začeća. Bi li joj vjerovao? Ma koji bi muž u takvoj situaciji vjerovao svojoj ženi! Tu je također na djelu Marijina mudrost, koja zna da će šutnjom primorati Svevišnjega da djeluje.

No Marija zna i govoriti. I to odrješito. I djelovati. Bez imalo oklijevanja odvodi dvanaestogodišnjeg Sina, koji želi biti u Domu Oca svoga, u svoj dom - dom Majke. Josip šuti, Isus sluša. Radi nje Isus učini svoje prvo znamenje u Kani, makar još nije došao njegov čas. I tu se njihovi putovi razilaze; Isus krene s učenicima

diljem Izraela, a Marija natrag u nazaretski dom. I ne htjede je Isus primiti sve tri godine svog naučavanja; jer kakav bi to bio pastir 'da što kaže inom, i sam svojim ne potvrđuje činom'. Ta on je od svojih učenika tražio da ostave svoje obitelji ako ga žele slijediti. Susreću se ponovo kad Isus visi na križu. Marija šuti. Isus ju povjerava učeniku kojega je ljubio. Marija šuti. Isus umire. Marija šuti. Što se pritom događalo u njoj, u njenom srcu i njezinoj duši, o tome neka progovori pjesma – spomenik toj Ženi nad ženama.

Eugenija Šah
STABAT MATER

*S kim da te usporedim tješeći te, Djevice,
kćeri Sionska? Jer je velika poput mora
tuga tvoja; tko da te izliječi?*

Plač Jer. 2,13

- Ne kloni, stoj,

To čas je Njegov, Majko, i čas tvoj! -

Ko sav da Šeol tim se klikom ori,

A srce njeno udara i gori ...

Oglasuje se čekić s Kalvarije

Ko mukli da su udarci iz Hada,

A srce njeno zmirući bije

Ko sleđen svemir da joj na grud pada.

U hramu drhtnu prvi put joj duša,

Kad prinijela je k žrtveniku Čedo,

Kad prorok sijed, ko rajsku slast da kuša,

U slabo dijete ko u sunce gleda,

A njoj sa dana, puna svih žalosti,

Tajinstven veo malko odignuo:

- Mač britki tvoju dušu će probosti! -

Već se čekić njoj u srcu čuo ...

- Ne kloni, stoj,

To čas je njegov, Majko, i čas tvoj! -

Ko sav da Šeol tim se klikom ori,

A srce njeno sedam noža mori ...

Na Kalvariji kobni čekić ječi

Ko oštra patnja prorokova plača,

A ona stoji, glavu Zmiji gnječi,

Uz Eden kerub nema više mača.

I bije čekić, zrakom se talasa

Grozovit zvuk, o njeno srce tuče,

Vis nijemi nad njom dršće od užasa,

U zemlji pod njom ko da vulkan huče,

Dok poput zvijeri ljudska grla riču

Od klete žeđe za nevinom krvi,

Vasione se silne osi miču,

A čekić bije, njeno srce mrvī.

- Ne kloni, stoj,
 To čas je njegov, Majko, i čas tvoj! -
 Ko sav da Šeol s tim se klikom vije,
 A njeno srce zamirući bije.
 Na križu krvna svršuje se žrtva,
 I zemljom crna prosiplje se tama,
 A ona -Mati- nije jošte mrtva!
 Još ona stoji poput mermer-kama,
 Obnevidjele još joj nisu zjene,
 Prem i njoj srce već je probodeno.
 Ah, gdje je rana, bolnija od njene,
 Gdje srce tužno kao srce njeno?
 S njim na oltaru izgara i ona,
 Tek bol joj blaži misao da snosi
 Za vječnu sreću ljudskih milijona,
 Što On ih u svom silnom srcu nosi.

- Ne kloni, stoj,
 To čas je njegov, Majko, i čas tvoj! -
 Ko sav da Šeol tim se klikom vije,
 Da pobjedničkom krunom okruni je.
 Dovršilo se ... Puca ljuto stijenje
 Ko srce njeno parano od boli,

I samo kruto vapije stvorenje,
Gdje krv božanska za ljude se proli.
Još Majka stoji kraj svetog Raspela
Ne kao Rahel u ridanju samu,
Već kao nova Makabejka smjela;
Uz križ Mu stoji miso vječita Mu,
Krasota bolna ljiljanova lica,
Jedincata što tom mrtvacu prista,
Užežena od Oca voštanica,
Što u smrt divnu divnim svjetlom blista.

(Hrvatska marijanska lirika, Preporod, Zagreb 1935)

Jedna tabu tema

U novije vrijeme je postalo neatraktivno, ponegdje čak i nepreporučljivo baviti se Blaženom Djevicom Marijom. Gotovo da više nema ni istraživanja ni rasprava o toj Ženi. Stoga se ovdje želimo pozabaviti tekstovima Evanđelja i pokušati ih usporediti s tradicionalnim i dogmatski propisanim vjerovanjem o njoj. Ne radi se ovdje o tome da li je Marija kao djevica po Duhu Svetom začela i rodila Isusa. To je neupitno. Bavimo se temom da li je Marija, nakon što je rodila Isusa, počela voditi istinski, a ne prividni brak s Josipom i da li je rodila još djece. Ovaj tekst želi vjernike potaknuti na dublje razmatranje evanđeoskih tekstova, bez preferiranih odgovora i vjerovanja. Ne želimo provocirati, već tražiti dublju istinu, jer kako reče Isus: „...istina će vas osloboditi.“ (Iv 8,32b) Gledajmo dakle nepristrano što nam Bog u Evanđeljima želi kazati.

Prvi primjer: *A rođenje Isusa Krista zbilo se ovako. Njegova majka Marija, zaručena s Josipom, prije nego što se sastadoše, nađe se trudna po Duhu Svetom. Josip, muž njezin, pravedan, ne htjede je izvrnuti sramoti, nego naumi da je potajno otpusti. Dok je on to snovao, gle, anđeo mu se Gospodnji ukaza u snu i reče: „Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju. Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga. Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenuti ime Isus jer će on spasiti narod svoj od grijeha njegovih.“ Sve se to dogodilo da se ispuni što Gospodin reče po proroku: „Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel - što znači: S nama Bog!“ Kad se Josip probudi oda sna, učini kako mu naredi anđeo Gospodnji: uze k sebi svoju ženu. I ne upozna je dok ne rodi sina. I nadjenu mu ime Isus. (Mt 1,18-25)* Ovaj tekst, ukoliko je pravilno preveden, implicira nekoliko činjenica. Anđeo govori o Mariji kao ženi Josipovoj, a evanđelist

Matej o Josipu kao mužu Marijinu. Tu nema mjesta prividnom braku, pogotovo ne kad Matej navodi: i ne upozna je dok ne rodi sina. Taj „dok“ podrazumijeva da ju je nakon toga upoznao, ako je, kako napomenusmo, tekst pravilno preveden. Matejevo Evanđelje je po predaji bilo napisano hebrejskim / aramejskim jezikom, a onda prevedeno na grčki. I tu su mogući mnogi nespreni prijevodi, kako ćemo to vidjeti u prvom izvještaju o stvaranju svijeta.

Drugi primjer: *I porodi sina svoga, prvorodenca, povi ga i položi u jasle jer za njih nije bilo mjesta u svratištu.* (Lk 2,7) Luka je evanđelist koji je pomno ispitivao sve prije no što je napisao Evanđelje. Morao je dakle znati što to znači kad piše „prvorodenca“, a ne „jedinorodenca.“ Naime, da to implicira da je Marija imala više djece. Ovdje je krivi prijevod malo vjerojatan, jer Lukino Evanđelje je u originalu napisano grčkim jezikom.

Treći primjer nalazimo u Lukinu Evanđelju, kad Marija i Josip nalaze izgubljenog Isusa u Hramu među učiteljima: *Kad ga ugledaše, zapanjiše se, a majka mu njegova reče: „Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.“ A on im reče: „Zašto ste me tražili? Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mogega?“ Oni ne razumješe riječi koju im reče.* (Lk 2,48-50) Dok Marija barem pred hramskim učiteljima želi stvoriti dojam Josipova očinstva i njegove normalne roditeljske zabrinutosti, Isus se poziva na svog stvarnog Oca, kome pripada jeruzalemski hram. Ova scena prije bi govorila u prilog tezi da Josip i Marija nisu imali druge djece, budući da Marija samo Isusa i Josipa uključuje u obiteljsku stvarnost i roditeljsku brigu.

Četvrti primjer nalazimo u Markovu Evanđelju. Isus dolazi u svoj zavičaj i propovijeda u sinagogi. Njegovi sumještani, među kojima je odrastao, ne mogu vjerovati svojim ušima, sablažnjavaju se i primjećuju: *„Nije li ovo drvodjela, sin Marijin, brat Jakovljevi, i Josipovi, i Judini, i Šimunovi. I nisu li mu sestre ovdje među nama?“ I sablažnjavahu se o njega.* (Mk 6,3) Prema

predaji Marko je Evanđelje pisao kako mu ga je Petar pričao. Malo je vjerojatno da je ovdje nešto pobrkano, jer Petar dobro poznaje sve što se tiče Isusa. Moglo bi se, doduše, predmnjevat da se ovdje radi o Josipovoj djeci iz prvog braka, no to u neku ruku niječe apostol Ivan, koji opisuje scenu kad Isus, ljut, u prisustvu svojih učenika izgoni trgovce iz Hrama: Prisjetiše se njegovi učenici da je pisano: *Izjeda me revnost za Dom tvoj*. (Iv 2,17) Taj citat nalazimo i u psalmu 69. No ako pogledamo stih u cjelini, on jasno govori čija djeca bi bila ta braća i sestre: *Tuđinac postadoh braći i stranac djeci majke svoje. Jer me izjela revnost za Dom tvoj i poruge onih koji se rugaju tebi padoše na me*. (Ps 69,9-10) Riječi 'djeci majke moje' ukazuju na činjenicu da se ovdje ne radi o djeci iz Josipova prvog braka, kako to pišu neki apokrifni spisi. No te apokrife je Crkva već u počecima odbacila kao neautentične i nevjerodostojne, tim više što su se pojavili više od stotinu godina nakon Isusova uskrsnuća. Pored toga ti spisi Mariju i Isusa, da li svjesno ili nesvjesno, guraju u krugove Esena i gnostičkih sekti, pa ih već zbog toga valja odbaciti.

Peti primjer: *Nakon toga Isus je obilazio po Galileji; nije htio u Judeju jer su Židovi tražili da ga ubiju. Bijaše blizu židovski Blagdan sjenica. Rekoše mu stoga njegova braća: „Otiđi odavde i pođi u Judeju da i tvoji učenici vide djela što ih činiš. Ta tko želi biti javno poznat, ne čini ništa u tajnosti. Ako već činiš sve to, očituj se svijetu.“ Jer ni braća njegova nisu vjerovala u njega. Reče im nato Isus: „Moje vrijeme još nije došlo, a za vas je vrijeme svagda pogodno. Vas svijet ne može mrziti, ali mene mrzi jer ja svjedočim protiv njega: da su mu djela opaka. Vi samo uziđite na blagdan. Ja još ne uzlazim na ovaj blagdan jer moje se vrijeme još nije ispunilo.“ To im reče i ostade u Galileji. Ali pošto njegova braća uziđoše na blagdan, uziđe i on, ne javno, nego potajno.* (Iv 7,1-10) Ova zagonetna zgoda pomalo podsjeća na starozavjetnog Josipa i njegovu braću, odnosno njihovu ljubomoru naspram njega. Isus braću varkom upućuje same u Jeruzalem. On pak sam odlazi kasnije i u tajnosti. Time braći s jedne strane

oduzima priliku da se hvale njime ukoliko bude slavljen, a s druge strane spašava ih od hapšenja ukoliko on bude uhvaćen.

Šesti primjer: Ivan je dobar poznavatelj prilika, tim više što je nakon Isusova raspeća živio s Marijom, njegovom majkom; on spominje da je Marija imala sestru: *Uz križ su Isusov stajale majka njegova, zatim sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena.* (Iv 19,25)

A u Mateja čitamo: *A bijahu ondje i izdaleka promatrahu mnoge žene što su iz Galileje išle za Isusom poslužujući mu; među njima Marija Magdalena i Marija, Jakovljeva i Josipova majka, i majka sinova Zebedejevih.* (Mt 27,55-56) Ako dakle Josip i Marija nisu imali djece, onda je moguće da evanđelisti braćom Isusovom nazivaju djecu Marijine sestre, od kojih Matej navodi imena prve dvojice, Jakova i Josipa. Ta imena korespondiraju s imenima Isusove braće koje navodi Marko u svom Evanđelju.

Nakon što smo dakle odbacili teoriju o djeci iz Josipovog prvog braka, ostaju nam dvije mogućnosti: ili su Josip i Marija imali pravi brak nakon Isusova rođenja i ispunili prvu zapovijed koju je Bog dao ljudima: „*Plodite se i množite ...*“ (Post 1,28 b) ili su pak spomenuta 'braća i sestre' Isusove bili bratići i sestrične po majčinoj strani. Bilo kako bilo, ni jedna varijanta ne oduzima Mariji ništa od njene časti, svetosti, veličine. Ona ostaje Žena nad ženama, Pjesma nad pjesmama, Crkva nad Crkvama, Židovka nad Židovkama. Nju ljubimo i slavimo jer je našla milost u Boga, jer je kao djevica začela i rodila Sina Božjega, jer je u Duhu Svetom uskliknula: „*Odsad će me svi naraštaji zvati blaženom!*“ I zato: Blažena Djevica Marija!

A svim pobožnjacima, zabrinutim za njezinu čistoću i netaknutost, svim Crkvama zabrinutim za Marijine titule i za nepobitnost dogmi stavljamo na srce: Nemojte 'cijediti komarca, a gutati devu'! Počnite napokon slušati što Marija govori, poručuje i traži, i primijenjujte to onda u svom životu, zajednicama i crkvama: molitva, post dva puta tjedno, praštanje, pomirenje; pomaganje potrebitima, mir s onima koji drugačije misle, govore, rade i žive;

ljubav prema svim monoteističkim vjernicima: Židovima, muslimanima i vjernicima svih kršćanskih konfesija odnosno denominacija!

Još jedna tabu tema

Jesmo li se ikad kao vjernici upitali čijih riječi o vjeri najviše čujemo u liturgijskim čitanjima? Božjih? Abrahamovih? Mojsijevih? Isusovih? Petrovih? Ivanovih? Jakovljevih? Ne! Najviše slušamo riječi Šaula iz Tarza, zvanog sveti Pavao, a često i apostol Pavao. Iznimno je malo svetaca koji u kalendarima imaju više od jednog spomendana, a uz njih je i sveti Pavao.

On je stavljen kao ravnopravan uz bok Petru, kome je Isus rekao: „Pasi ovce moje, pasi jaganjce moj!“ No da li je Pavao bio apostol?

U Evanđelju čitamo: *Kad se razdanilo, dozva k sebi učenike te između njih izabra dvanaesticu, koje prozva apostolima: Šimuna, koga prozva Petrom, i Andriju, brata njegova, i Jakova, i Ivana, i Filipa, i Bartolomeja, i Mateja, i Tomu, i Jakova Alfejeva, i Šimuna zvanog Revnitelj, i Judu Jakovljeva, i Judu Iškariotskoga, koji posta izdajica.* (Lk 6,13-16) Pavla nema među njima. Nema ga ni među onom sedamdesetdvojom učenika koje Isus šalje diljem Izraela. Petar nakon Judine smrti, pri izboru Matije, ovako definira apostole: „*Jedan dakle od ovih ljudi što bijahu s nama za sve vrijeme što je među nama živio Gospodin Isus – počevši od krštenja Ivanova pa sve do dana kada bi uzet od nas - treba da bude svjedokom njegova uskrsnuća.*“ (Dj 1,21-22) Pavao nije ni među onom sedmoricom đakona koje zaređiše apostoli. On Isusa nije poznao ni sretao za sve vrijeme Isusova zemaljskog života. Što je dakle sveti Pavao, kad nije ni apostol ni učenik ni đakon?

Ovo on sam kaže o sebi: „*Ja sam Židov, rođen u Tarzu cilicijskom, ali odrastao u ovom gradu, do nogu Gamalielovih odgojen točno po otačkom Zakonu; bijah revnitelj Božji kao što ste svi vi još danas. Ovaj sam Put (Isusovu zajednicu; op. autora) na smrt progonio, u okove bacao i predavao u tamnice muževe i*

*žene, kako mi to može posvjedočiti i veliki svećenik i sve starješinstvo.“ (Dj 22,3-5) Dakle Pavao, po Gamalielu odgajan i naučavan, postaje progonitelj, dok njegov učitelj sasvim drugačije djeluje i zbori: Ali ustade u Vijeću neki farizej imenom Gamaliel, zakonoznanac, kojega je poštovao sav narod. On zapovijedi da ljude načas izvedu pa će vijećnicima: „Izraelci, dobro promislite što ćete s tim ljudima. Ta prije nekog vremena podiže se Teuta tvrdeći da je netko, i uza nj prista oko četiri stotine ljudi. Bi smaknut i sve mu se pristalice razbježaše i netragom ih nesta. Nakon toga se u dane popisa podiže Juda Galilejac i odvuče narod za sobom. I on propade i sve mu se pristaše raspršiše. I sad evo kanite se, velim vam, tih ljudi i otpustite ih. Jer ako je taj naum ili to djelo od ljudi, propast će; ako li je pak od Boga, nećete ga moći uništiti – da se i s Bogom u ratu ne nađete.“ (Dj 5,34-39) Pavao pak, unatoč razboritosti i upozorenjima svog učitelja Gamaliela, žestoko progoni Isusove sljedbenike, daje ih hapsiti, zatvarati, kamenovati. On želi biti veći revnitelj od svog učitelja, žešći farizej od ostalih farizeja, prvi među ostalim pismoznancima i farizejima. Ali na putu k još jednom namjeravanom progonu događa mu se pad s konja i sljepoća: *Kad se putujući približi Damasku, iznenada ga obasja svjetlost s neba. Sruši se na zemlju i začu glas što mu govoraše: „Savle, Savle, zašto me progoniš?“ On upita: „Tko si ti, Gospodine?“ A on će: „Ja sam Isus kojega ti progoniš! Nego ustani, uđi u grad i reći će ti se što ti je činiti.“ Njegovi suputnici ostadoše bez riječi: čuli su doduše glas, ali ne vidješe nikoga. Savao usta sa zemlje. Otvorenih očiju nije ništa vidio pa ga povedu za ruku i uvedu u Damask. Tri dana nije vidio, nije jeo ni pio. (Dj 9,3-9)* Ovo je opis ukazanja nebeske osobe nekom čovjeku. Takvih ukazanja Isusa, Marije ili drugih svetih osoba bilo je do sada u kršćanstvu bezbroj. One koji imaju takva ukazanja nazivamo vidiocima. Dakle Pavao je prvi vidioc. Kršćanske starješine uvijek su vidiocce podvrgavali provjerama, ispitivanjima i kontrolama, te ih nakon mnogih godina potvrđivali kao autentične ili odbacivali kao lažne.*

Kod Pavla su te provjere izostale, jer ga je sam Isus potvrdio preko Ananije: „*Podi, jer on mi je oruđe izabrano da ponese ime moje pred narode i kraljeve i sinove Izraelove. Ja ću mu uistinu pokazati koliko mu je za ime moje trpjeti.*“ (Dj 9,15-16) Odsada dakle pratimo vidioca i obraćenika Pavla u njegovoj novoj ulozi: pronositelj Imena Isusova među narodima i Židovima, pred kraljevima i ostalim dostojanstvenicima.

Zanimljive su dvije pojedinosti iz Isusove objave Ananiji. Isus govori "pred narode", a ne "pred pogane". Također Isus kaže "ime" moje, a ne "nauk" moj! Ime Isusovo znači "spasenje", a Isusov nauk sav je sadržan u Tori (što prevedeno znači "nauk") ili, kako to nazivamo, u židovskom Zakonu. Isus, kao ni ostali Židovi, ne naziva druge nacije poganima već jednostavno narodima. Te dvije opaske su važne za razumijevanje daljnjeg djelovanja svetoga Pavla.

On u pismu Galaćanima ovako opisuje događaje nakon svog obraćenja: „*Ali kad se Onomu koji me odvoji već od majčine utrobe i pozva milošću svojom, svidjelo otkriti mi Sina svoga da ga navješćujem među poganima, odmah, ne posavjetovah se s tijelom i krvlju i ne uziđoh u Jeruzalem k onima koji bijahu apostoli prije mene, nego odoh u Arabiju pa se opet vratih u Damask. Onda nakon tri godine uziđoh u Jeruzalem potražiti Kefu i ostadoh kod njega petnaest dana. Od apostola ne vidjeh nikoga drugoga osim Jakova, brata Gospodinova. Što vam pišem, Bog mi je svjedok, ne lažem. Zatim otidoh u krajeve sirijske i cilicijske. Osobno pak bijah nepoznat Kristovim crkvama u Judeji. One su samo čule: Nekadašnji naš progonitelj sada navješćuje vjeru koju je nekoć pustošio. I slavile su Boga zbog mene.*“ (Gal 1,15-24) U Djelima apostolskim sve to je dijametralno suprotno zabilježeno: *I odmah mu s očiju spade nešto kao ljuske te on progleda pa usta, krsti se i uzevši hrane okrijepi se. Nekoliko dana provede s učenicima u Damasku te odmah stade po sinagogama propovijedati Isusa, da je on Sin Božji. Koji god ga slušahu, izvan sebe govorahu: „Nije li ovo onaj koji je u*

Jeruzalemu istrebljivao sve koji Ime ovo prizivlju, pa i ovamo zato došao da ih okovane odvede pred velike svećenike?“ Savao pak, sve silniji, zbunjivao Židove koji prebivahu u Damasku dokazujući: Ovo je Krist! Pošto je minulo podosta vremena, odluče Židovi pogubiti ga, ali Savao dozna za njihov naum. Nadzirahu i vrata danju i noću da bi ga pogubili, ali ga učenici noću uzeše i preko zidina oprezno spustiše u košari. Kad je Savao došao u Jeruzalem, gledao se pridružiti učenicima, ali ga se svi bojahu: nisu vjerovali da je učenik. (Dj 9,18-26) Ne ulazeći u analiziranje koji je izvještaj vjerodostojniji, možemo ustvrditi da Pavao od početka svog navještanja, bilo Židovima bilo narodima, razdvaja, razjedinjuje, unosi pomutnju, neslogu i nemir među slušatelje.

Kod njegovih se nastupa događaju incidenti kakvi nisu zabilježeni ni kod jednog apostola ili učenika. Evo samo nekoliko primjera: *Kad mnoštvo ugleda što učini Pavao, povika likaonski: „Bogovi u ljudskom obličju siđoše k nama!“ I nazvaše Barnabu Zeusom, a Pavla Hermesom, jer je Pavao vodio riječ. (Dj 14,11-12) Kad iz Antiohije nadođu neki Židovi, pridobiju svjetinu te kamenuju Pavla i odvuku ga izvan grada misleći da je mrtav. Kad ga pak okružiše učenici, usta on i uđe u grad. Sutradan ode s Barnabom u Derbu. (Dj 14,19-20) Sav se grad uskomeša: jednodušno nahrupе u kazalište vukući sa sobom Makedonce Gaja i Aristarha, suputnike Pavlove. Kad je Pavao htio među narod, ne dopustiše mu učenici. (Dj 19,29-30) Na prozoru je sjedio neki mladić imenom Eutih. Kako je Pavao dulje govorio, utone on u dubok san. Svladan snom, pade s trećeg kata dolje. Digoše ga mrtva. Pavao siđe, nadnese se nad dječaka, obujmi ga i reče: „Ne uznemirujte se! Duša je još u njemu!“ (Dj 20,9-10)*

Da, Pavao je volio govoriti i pisati. On je bio majstor riječi, virtuoz sofizmima.

Znao je općiniti i Židove i pogane, ali samo na prvi pogled. Njegovi nastupi, a još više njegova pisma ukazuju na to, da njegovi sljedbenici redovito brzo skreću s navještenog puta i od

Pavlovih pravila. Razlog tome je dvojak. Pogani nemaju vjerskih korijena koji bi bili solidan temelj za prihvaćanje Isusa, a mesijanstvo im je nepoznat pojam. Židovi pak, koji prihvaćaju njegovo navještanje Isusa, napuštaju ga kad vide da odbacuje njihov Zakon i polarizira narod. Stoga mora uvijek iznova argumentirati, pojašnjavati i kao mahnit dokazivati svoje teze. To nužno rađa inflacijom riječi, pojmova, savjeta, zapovjedi. Pritom gubi na vjerдостojnosti, jer svu tu silnu teoriju ne prati nikakva praksa, ili pak, što je još poraznije, suprotna praksa. Promotrimo to na nekoliko primjera iz njegovog hvalospjeva ljubavi u pismu Korinćanima (1Kor 13,4-8) :

Teorija

Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav.

Praksa

Pavao pak nije smatrao uputnim sa sobom voditi onoga koji se u Pamfiliji odvojio od njih te nije s njima pošao na djelo. Spopade ih takva ogorčenost te se razidoše. (Dj 15,38-39)

Teorija

Ljubav se ne hvasta.

Praksa

„Postao sam bezuman! Vi me natjeraste. Ta trebalo je da me vi preporučite jer ni u čemu nisam manji od nadapostola, premda sam ništa.“ (2Kor 12,11)

Teorija

Ne nadima se

Praksa

„Smatram da ni u čemu nisam manji od nadapostola. Jer ako sam nevjest u govoru, nisam u znanju; naprotiv, u svemu vam ga i pred svima očitovasmo.“ (2Kor 11,5-6)

Teorija

Ne traži svoje

Praksa

„Zar nemamo prava ženu vjernicu voditi sa sobom kao i drugi apostoli, braća Gospodnja i Kefa? Ili samo ja i Barnaba nemamo pravo ne raditi?“ (1Kor 9,5-6)

Teorija

Sve pokriva

Praksa

„Aleksandar kovač nanio mi je mnogo zla. Uzvratio mu Gospodin po njegovim djelima!“ (2Tim 4,14)

Teorija

Sve podnosi.

Praksa

„Ali kad bismo vam mi, ili kad bi vam anđeo s neba navješćivao neko evanđelje mimo onoga koje vam mi navijestismo, neka je proklet.“ (Gal 1,8)

Pavlovih kontradikcija između teorije i prakse ima toliko, da ih ne treba tražiti povećalom. Očito je da u navještanju ne trpi nikakvu konkurenciju, a ponajmanje nadapostole, kako on naziva Petra i drugove. Njegov odnos prema Židovima je ambivalentan. S jedne se strane hvali svojim židovstvom, a s druge strane proganja, provocira i napada Židove, najprije one koji vjeruju u Isusa, a potom one koji na njegovu riječ nisu povjerovali u njega. Pavao brzo napušta navještanje Židovima, jer mu oni mogu argumentirano uzvraćati, a posvećuje se poganima, za koje je Isus bio novum i koji nisu ni znali postavljati kritička pitanja. Tako on postepeno razvija svoju teologiju, svoje zakone, odredbe i smjernice.

Zanimljiv je i njegov odnos prema spolovima i braku. Dok Galaćanima piše da su u Kristu muškarci i žene jedno, dakle

ravnopravni: „Nema više muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!“ (Gal 3,28) - dotle kološanskim ženama poručuje: „Žene, pokoravajte se svojim muževima kao što dolikuje u Gospodinu!“ (Kol 3,18), a Korinćanima piše: „Kao u svim crkvama svetih, žene na Sastancima neka šute. Nije im dopušteno govoriti, nego neka budu podložne, kako i Zakon govori.“ (1Kor 14,33b-34) A onda još potcrtava: „Ali htio bih da znate: svakomu je mužu glava Krist, glava ženi muž, a glava Kristu Bog.“ (1Kor 11,3) Stoga ne čudi ni Pavlovo shvaćanje braka: „Neoženjenima pak i udovicama velim: dobro im je ako ostanu kao ja. Ako li se ne mogu uzdržati, neka se žene, udaju. Jer bolje je ženiti se nego izgarat.“ (1Kor 7,8-9) U braku vidi rješenje za one koji ne mogu obuzdati svoj seksualni nagon, a ne ispunjavanje Božje zapovjedi stvaranja obitelji i rađanja djece.

Pavao je velik egocentrik i često poziva stečene vjernike da ga nasljeduju, da se ponašaju kao on: „Braćo! Nasljedovatelji moji budite i promatrajte one koji žive po uzoru koji imate u nama.“ (Fil 3,17) „Što ste naučili, i primili, i čuli, i vidjeli na meni – to činite i Bog mira bit će s vama!“ (Fil 4,9) „Nasljedovatelji moji budite, kao što sam i ja Kristov.“ (1Kor 11,1) „Postanite, braćo, molim vas, kao ja jer i ja postadoh kao vi.“ (Gal 4,12)

Pavao se često zapliće u proturječja. Evo što piše Galaćanima: „Evo ja, Pavao, velim vam: ako se obrežete, Krist vam ništa neće koristiti. I ponovo jamčim svakom čovjeku koji se obreže: dužan je opsluživati sav Zakon.“ (Gal 5,2-3) A evo kako sam postupao: „Stiže tako u Derbu i u Listru. Ondje, gle, bijaše učenik neki imenom Timotej, sin neke pokrštene Židovke i oca Grka. Uživao je dobar glas među braćom u Listri i Ikoniju. Pavao htjede da on pođe s njime pa ga uze i obreza zbog Židova koji bijahu u onim mjestima. Jer svi su znali da mu je otac Grk.“ (Dj 16,1-3) Ako je po Pavlovu, onda mu je upravo on, obrezujući ga, oduzeo sve koristi koje je imao po Isusu Kristu. Slično i u drugim situacijama. Korinćane kori zbog priziva na poganske sudove: „Tko bi se od vas u sporu s drugim usudio parničiti se pred nepravednima, a ne

pred svetima? Ili zar ne znate da će sveti suditi svijetu? Pa ako ćete vi suditi svijet, zar niste vrijedni suditi sitnice? Ne znate li da ćemo suditi anđele, kamo li ne one svagdanje? A vi, kad imate sporove o svagdanjem, sucima postavljate one do kojih Crkva ništa ne drži!“ (1Kor 6,1-4) Ovdje Pavao ide predaleko. Zar nije Isus kazao da će on suditi svijetu, kad dođe sa svojim anđelima? (usp. Mt 25,31-46) A Pavao bi da sudi i anđelima. No kad se o njemu radi, on ne traži ni sud Crkve, ni sud Židovskog vijeća, već se priziva na najvećeg poganina i ujedno idola - rimskoga cara: „*Stojim pred sudom carevim, gdje treba da mi se sudi.*“ (Dj 25,10a) Pavao želi uvijek biti prvi i najvažniji pa se tako priziva na carski sud, koji nije dostupan svim smrtnicima. Nije ni čudo, jer njegova je logika logika grčkih sportaša: „*Ne znate li: trkači u trkalištu svi doduše trče, ali jedan prima nagadu? Tako trčite da dobijete.*“ (1Kor 9,24) Kad to znamo, možemo lakše razumjeti Pavla. On se čitav život trudi da bude prvi, da osvoji nagradu; najprije kao progonitelj, potom kao branitelj Isusa. Tako on u predvečerje života piše Timoteju: „*Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao.*“ (2Tim 4,7) Treba priznati, da je Pavao s tom tvrdnjom u pravu. Ali samo ako motrimo polaznu točku njegova poslanja koje mu je namijenio Isus, govoreći Ananiji: „*Podi, jer on mi je oruđe izabrano da ponese ime moje pred narode i kraljeve i sinove Izraelove. Ja ću mu uistinu pokazati koliko mu je za ime moje trpjeti.*“ (Dj 9,15-16) Nesporno je da su Židovi u dijaspori i narodi masovno upoznali Ime Isusovo Pavlovim zalaganjem. Također je nesporno da je mnogo, vrlo mnogo pretrpio zbog svog navještanja i angažiranosti. Može mu se pregledati kroz prste žongliranje sofizmima, diskrepancija između teorije i prakse; ta svi mi ljudi smo takvi, možda poneko ne u toj mjeri, ali ipak smo njemu slični.

Ali! Da, taj "ali" treba izreći. U čemu je stvar? Što možemo Pavlu predbaciti? Njegov odnos prema Zakonu! Prije no što tu tvrdnju potkrijepimo, razjasnimo što je Zakon? Kad Isus, apostoli, učenici i Pavao govore o Zakonu, oni ne kažu Zakon, nego Tora. Zakon je

pomalo zastrašujući i krivi prijevod te židovske riječi. Tora znači pouka, nauk, uputstvo. Mi ćemo se zbog jednostavnosti u daljnjem tekstu ipak služiti riječju Zakon. Zakon obuhvaća prvih pet knjiga Biblije: Knjigu Postanka, Knjigu Izlaska, Levitski zakonik, Knjigu Brojeva i Ponovljeni zakon. Nema dakle govora o tome da je Zakon samo skup zapovijedi s propisima, kako to tvrdi Pavao. Zakon je pouka o Bogu i ljudima od stvaranja svijeta do ulaska Izraelaca u obećanu zemlju. Zakon je povijest svijeta, povijest odnosa Boga s ljudima, povijest izabranja Izraela. Pavao taj Zakon relativizira, izokreće, a ponegdje i potpuno odbacuje, sugerirajući da je to Božja i Isusova volja. Istovremeno dok odbacuje, služi se njime, ali dobrano izvrćući ga. Pavao ili ne shvaća ili uzima kao kolateralnu štetu činjenicu da bez uporišta u Zakonu propovijeda Isusa bez početka, bez korijena. To onda poganima zvuči kao još jedan dodatni bog na nebu rimskih, grčkih i kanaanskih bogova i polubogova, koji se pojavio na zemlji da pomaže ljudima. Nije stoga čudo da slušatelji njega i Barnabu također smatraju bogovima i žele im žrtvovati. (vidi Djela 14,11-14 i 28,5-6)

Pavao piše da Isus obeskrijepi Zakon. (usp. Ef 2,15) Isus sam kaže da nije došao obeskrijepiti (ukinuti) Zakon već ga ispuniti, te da se ni jedno slovo Zakona ne može ukinuti do konca Svijeta. Prema Pavlovom pismu Galaćanima je Zakon dan ljudima da ih zatvori pod grijeh, pod prokletstvo, te da Isus sam posta prokletstvo da bi nas izbavio od prokletstva. Imamo li mi dva Boga? Jednog hladnog, dalekog, neprijateljskog, koji nas zatvara u grijeh, prokletstvo, i drugog, dobrog, koji nas izbavlja od tog prokletstva i zamjenjuje izvršavanje sviju zapovijedi vjerom u njega. Čarobni štapić grčke mitologije? Početak gnoze? Da, zaista, nedugo nakon toga zahtjeva gnostičar Marcion u Rimu da se iz Svetog Pisma izbaci Stari zavjet. Početak hereze u kršćanstvu.

Pavao čitavo vrijeme vodi rat i protiv obrezanja, pozivajući se na Abrahama i prvo obećanje koje je kao neobrezan primio od Boga: *Izvede ga van i reče: „Pogledaj na nebo i zvijezde prebroj ako ih*

možeš prebrojiti!“ Abram (ovdje je još Abram – ne Abraham!) povjerova Jahvi i on mu to uračuna u pravednost. (Post 15,5-6) Ova posljednja rečenica postala je u kršćanstvu kroz vjekove mnogima izgovor da čovjek iz vjere živi, bez dužnosti i obaveza. To je krivovjerje. Pavao prešućuje da Abraham tek nakon tog „uračunavanja u pravednost“ od Boga dobiva naloge i zapovjedi, kojih se treba pridržavati i djelima potvrđivati. Jedna od tih zapovjedi je obrezanje: Još reče Bog Abrahamu: *„A ti Savez čuvaj moj, ti i tvoje potomstvo poslije tebe u sve vijeke. A ovo je Savez moj s tobom i tvojim potomstvom poslije tebe koji ćeš vršiti: svako muško među vama neka bude obrezano. Obrežite se i to neka bude znak Saveza između mene i vas. Svako muško među vama, kroz vaša pokoljenja, kad mu se navrši osam dana, neka bude obrezano: i rob, rođen u vašem domu, i onaj što bude kupljen od stranca, koji ne bude od vaše krvi. Da, i rob rođen u tvome domu ili za novac kupljen mora se obrezati! Tako će moj Savez na vašem tijelu ostati vječnim Savezom. Muško koje se ne bi obrezalo neka se odstrani od svoga roda; takav je prekršio moj Savez.“* (Post 17,9-14) Jasnije definicije Božje zapovijedi obrezanja od ove navedene ne može biti! Protiv koga se Pavao bori svojim gorljivim protivljenjem obrezanju? Protiv Boga? Protiv Židova? Jesu li svi neobrezani kršćani slijedom njegove logike Pavlovo potomstvo? Jer Abrahamovo svakako nisu! Da li su i kršćanske crkve Pavlove crkve? Jer Pavao voli i - posvajati djecu -: *„Ne pišem ovo da vas postidim, nego da vas kao ljubljenu svoju djecu urazumim. Jer da imate u Kristu i deset tisuća učitelja, ipak ne biste imali više otaca. Ta u Kristu Isusu po evanđelju ja vas rodih! Zaklinjem vas dakle: nasljedovateli moji budite.“* (1Kor 4,14-16) Dakle, Pavlova djeca, Pavlovi kršćani.

No, Židovi kršćani, pripadnici prve jeruzalemske crkve, smatrali su da Matejevo evanđelje u priči o kukolju cilja na Pavla: *Drugu im prisposobu iznese: „Kraljevstvo je nebesko kao kad čovjek posije dobro sjeme na svojoj njivi. Dok su njegovi ljudi spavali, dođe njegov neprijatelj, posije posred žita kukolj i ode. Kad usjev*

uzraste i isklasa, tada se pokaza i kukolj.“ Sluge pristupe domaćinu pa mu reknu: „Gospodaru, nisi li ti dobro sjeme posijao na svojoj njivi? Odakle onda kukolj?“ On im odgovori: „Neprijatelj čovjek to učini.“ Nato mu sluge kažu: „Hoćeš li, dakle, da odemo pa da ga pokupimo?“ A on reče: „Ne! Da ne biste sabirući kukolj iščupali zajedno s njim i pšenicu. Pustite nek oboje raste do žetve. U vrijeme žetve reći ću žeteocima: Pokupite najprije kukolj i svežite ga u snopove da se spali, a žito skupite u moju žitnicu.“ (Mt 13,24-30) Židovi kršćani u tom kukolju vidješe dobar dio Pavlova učenja. Petar to ublažava u svom pismu: „Zato, ljubljani, dok to iščekujete, uznastojte da mu budete neokaljani i besprijeekorni, u miru. Strpljivost Gospodina našega spasenjem smatrajte, kako vam i ljubljani brat naš Pavao napisa po mudrosti koja mu je dana. Tako u svim poslanicama gdje o tome govori. U njima ima ponešto nerazumljivo, što neupućeni i nepostojani iskrivljuju, kao i ostala pisma – sebi na propast.“ (2Pt 3,14-16) Jakov pak u svojoj poslanici, ne spominjući imenom Pavla, osuđuje njegovu tezu da čovjeku za spasenje nisu potrebna djela, već samo vjera: „Što koristi, braćo moja, ako tko rekne da ima vjeru, a djela nema? Može li ga vjera spasiti? Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje pa im tkogod od vas rekne: Hajdete u miru grijte se i sitite, a ne dadnete im što je potrebno za tijelo, koja korist? Tako i vjera: ako nema djela, mrtva je u sebi. Inače mogao bi tko reći: Ti imaš vjeru, a ja imam djela. Pokaži mi svoju vjeru bez djela, a ja ću tebi djelima pokazati svoju vjeru. Ti vjeruješ da je jedan Bog? Dobro činiš! I đavli vjeruju i dršću.“ (Jak 2,14-19)

Iz svih ovih navoda vidimo da ima Pavao mnogo problematičnih elemenata u svom naučavanju. Karakteristično je da kod njega nisu samo teorija i praksa u raskoraku, već je i njegovo učenje često samo u sebi kontradiktorno, već prema tome kome piše, kada piše i što želi postići. Ni od krive interpretacije ne preže: „A ova su obećanja dana Abrahamu i potomstvu njegovu. Ne veli se -i potomcima- kao o mnogima, nego kao o jednomu: I potomstvu

tvojem, to jest Kristu.“ (Gal 3,16) Pavao nema skrupula izvrnuti značenje i kad je to potpuno prozirno i lako provjerljivo. Tekst na koji se Pavao poziva nalazimo u Knjizi Postanka i glasi ovako: *Andeo Jahvin zovne Abrahama s neba drugi put i reče: „Kunem se samim sobom, izjavljuje Jahve: Kad si to učinio i nisi mi uskratio svog jedinca sina, svoj ću blagoslov na te izliti i učiniti tvoje potomstvo brojnim poput zvijezda na nebu i pijeska na obali morskoj! A tvoji će potomci osvajati vrata svojih neprijatelja. Budući da si poslušao moju zapovijed, svi će se narodi zemlje blagoslivljati tvojim potomstvom.*“ (Post 22,15-18) Svakome je jasno da se kod potomstva radi o potomcima jer je riječ potomstvo samo po gramatičkom obliku jednina, a ima pluralno značenje. A sad se vratimo Pavlovu mudrovanju, da vjera spašava, ne djela. Bog ovdje govori o poslušanju, dakle o djelu. Abraham dovodi svoga sina na brdo, veže ga i hoće ga žrtvovati po Božjoj zapovjedi. Prije toga on obrezuje sebe i Jišmaela, a potom i sve muškarce svog doma, a tako i Izaka – sve po Božjoj zapovjedi, on otjera od sebe po Božjoj zapovjedi Jišmaela i njegovu majku. Da li se po Pavlu posluh uračunava u djela? Da li je Isus propovijedao samo vjeru? Ili i djela: gladnoga nahraniti, bolesnom pomoći, zatvorenog posjetiti, bogatstvo rasprodati i podijeliti siromasima; i tako u nedogled, sve same zapovijedi iz Zakona, kog Pavao smatra dokinutim.

Što i koliko Pavao u svojim Pismima piše o Isusu? Gotovo ništa. Osim nekoliko rečenica u vezi njegove posljednje večere, muke u Getsemanskom vrtu, smrti na križu, uskrsnuću i uzašašću, gotovo ništa do li: *„od žene bi rođen.*“ (Gal 4,4) On Isusa ne poznaje, njegov mu je život tajna, apostole ne konzultira. Sve to nije tragično, jer Isus kaza jedinom nepristranom svjedoku Pavlova viđenja i obraćenja: *„On mi je oruđe izabrano da ponese ime moje pred narode i kraljeve i sinove Izraelove. Ja ću mu uistinu pokazati koliko mu je za ime moje trpjeti.*“ (Dj 9,15-16) Tu je zadaću ispunio. I zato ga s pravom nazivamo sveti Pavao. A što se njegovih pisama, poruka i teologije tiče: bilo bi uputno, makar sa

zakašnjenjem, da kršćanske crkve (barem Katolička) ustanove vjersku komisiju, kako to čine kod drugih fenomena i iskustava vidjelaca, koja bi nakon temeljitog proučavanja odredila u što se kod Pavla mora vjerovati, u što se može vjerovati i što treba ignorirati. Možda bi onda Isus Krist u kršćanskim crkvama bio konačno uvažen i u svojoj konkretnoj dimenziji, naime, kao obrezani ispunjavatelj Zakona.

Tko je (bio) Isus?

Premda mislimo da mnogo ili sve znamo po tom pitanju, pokušajmo malo izbliže pogledati Isusa na osnovu biblijskih izvora. Da je on posjedovao osobnu iskaznicu u ono vrijeme, ona bi otprilike ovako izgledala:

Ime: Ješua (Spasitelj)
 Prezime: Hamašijah (Pomazanik)
 Mjesto rođenja: Bet-lehem, Judeja
 Datum rođenja: Hanuka 3757.(?)
 Narodnost: Izraelac iz plemena Judina
 Vjera: židovska
 Materinji jezik: hebrejski, aramejski
 Roditelji: Mirjam i Josef
 Prebivalište: Nazaret, Galileja
 Zanat: drvodjelja
 Zanimanje: putujući propovjednik

Za rođake i znance on je bio Ješua, a za njegove apostole, kad ga dobro upознаše, Ješua Hamašija – što će reći: Spasitelj Pomazanik. Kršćani su tokom stoljeća to prevodili na grčki, latinski i ine jezike, te je tako nastao novi, prema smislu originala neprepoznatljiviji „Isus Krist“.

Prijelomni čas u Isusovom životu predstavlja jamačno onaj trenutak kad ga Ivan (Johanan) uroni u vodu rijeke Jordan (Jarden). Tada je on pred svijetom objavljen i posvjedočen Sinom Božjim. Matej to ovako opisuje: *Odmah nakon krštenja izađe Isus iz vode. I gle! Otvoriše se nebesa i ugleda Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se na nj. I eto glasa s neba: „Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!“* (Mt 3,16-17) Ivan dakle

Isusa posvema uranja u vodu. Takvo urananje (bez daha, bez zraka) trebalo je obraćenicima dati mali predokus kaosa, panike, smrti starog čovjeka, a rađanja novog. Zašto se Isus svojevolumeno, gotovo na silu podvrgava tom ritualu?

Ključ razumijevanja naći ćemo na prvoj strani Biblije: *...tama se prostirala nad bezdanom i Duh Božji lebdio je nad vodama. I reče Bog: „Neka bude svjetlost!“ I bi svjetlost. I vidje Bog da je svjetlost dobra i rastavi Bog svjetlost od tame. Svjetlost prozva Bog dan, a tamu prozva noć.* (Post 1,2b-5a) Imamo ovdje tamu, vodu i Duha Božjega. A Bog po prvi put progovara: *„Neka bude svjetlost!“* Svi znamo da se tu ne radi o bilo kakvoj svjetlosti ovoga svijeta: ni sunčevoj, ni plinskoj, ni električnoj. Ta Bog je sunce, mjesec i zvijezde stvorio tek četvrti dan. Znači da se prva Božja riječ odnosi na duhovno Svjetlo koje protjeruje duhovnu tamu. A Isus kaže: *„Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom, neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života.“* (Iv 8,12) Prva Božja riječ bijaše svjetlo; i ta prva Božja riječ utjelovila se tisućama godina kasnije kao Isus iz Nazareta, sin Marijin. No duhovno je on bio prisutan od samog početka, stoga s pravom kaže: *„Zaista, zaista, kažem vam: prije negoli Abraham posta, ja jesam!“* (Iv 8,58) Ivan u Proslavu svog Evandjelja to ovako opisuje: *Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka dođe na svijet; bijaše na svijetu i svijet po njemu posta i svijet ga ne upozna.* (Iv 1,9-10)

Vratimo se sada Isusovom krštenju u Jordanu. Situacija je slična onoj pri početku stvaranja svijeta. Ivan uranja Isusa pod vodu, voda brza, uzburkana, Isus ne zna hoće li mu Ivan dopustiti da izroni prije no što mu ponestane zraka. U glavi pomutnja, panika. I napokon Isus izranja, a nad vodom i nad njim Duh Božji, a Bog progovara: Ovo je moj sin. Tu se zatvara prvi krug povijesti. Bog je svoju prvu riječ utjelovio po Židovki Miriam, i sada Isusa posvjedočio kao svoga sina.

Od sada Isus preuzima inicijativu i posvećuje se misiji koja mu je dana od Oca. Što je njegov prvi korak? On odlazi u pustinju!

Zašto? U Levitskom zakoniku piše: „*Kad svrši obred pomirenja Svetišta, Šatora sastanka i žrtvenika, neka primakne jarca živoga. Neka mu na glavu Aron stavi obje svoje ruke i nad njim ispovijedi sve krivnje Izraelaca, sve njihove prijestupe i sve njihove grijehe. Položivši ih tako jarcu na glavu, neka ga pošalje u pustinju s jednim prikladnim čovjekom. Tako će jarac na sebi odnijeti sve njihove krivnje u pusti kraj. ...Onaj koji je odveo jarca Azazelu (đavlu) neka opere svoju odjeću, svoje tijelo u vodi okupa i poslije toga može opet doći u tabor.*“ (Lev 16,20-22,26) Ta procedura događala se u Izraelu svake godine povodom njihovog najvećeg blagdana - Dana Pomirenja. Znamo da su na mjesto gdje se Isus krstio masovno dolazili Izraelci i prije uranjanja glasno ispovjedali svoje grijehe. I upravo iz tog okruženja Isus kreće u pustinju noseći krivnje, grijehe i prijestupe Izraelaca. On dragovoljno postaje jarac koji nosi grijehe u pustinju. I tamo naravno sreće đavla. Luka to ovako opisuje: *Isus se pun Duha Svetoga vratio s Jordana i Duh ga četrdeset dana vodio pustinjom, gdje ga je iskušavao đavao.* (Lk 4,1-2) Đavao naravno naslućuje da ovaj žrtveni jarac ne misli tu ostati, da je opasan po njega i sve zle duhove, te ga zapliće u diskusiju, ne bi li ga naveo na kakvu nepromišljenost i time osujetio njegovu misiju, što mu naravno ne uspijeva.

Isus dakle kao prioritet u svojoj misiji vidi oslobađanje Izraelaca od njihovih grijeha, a time i njihovo pomirenje s Bogom. Tokom svog djelovanja Isus u nekoliko navrata pokazuje sjedinjenost sa svojim narodom, neku vrstu židovskog patriotizma, mnogi bi to danas nazvali nacionalizmom. On to čini kao čovjek i kao poslanik Božji: „*Poslan sam samo k izgubljenim ovcima doma Izraelova.*“ (Mt 15,24), tako govori Isus učenicima kad ga mole da pomogne Kanaanki koja viče za njima. A Samarjanki na Jakobovu zdencu kaže: „*Vi se klanjate onome što ne poznate, a mi se klanjamo onome što poznamo, jer spasenje dolazi od Židova.*“ (Iv 4,22)

Treba znati da su u Isusovo doba Židovi sve nežidove nazivali „gojim“, što znači narodi, a ne pogani. Za okupatore i njihove pomagače su pak imali specijalne nazive, pa su Rimljane nazivali „svinjama“, a Sirofeničane i Kanaance „psima“. Kad to znamo, moći ćemo bolje razumjeti neke zgode iz Isusova djelovanja. Pogledajmo kako Marko opisuje susret Isusa i Sirofeničanke: *A žena bijaše Grkinja, Sirofeničanka rodom. I moljaše ga da joj iz kčeri istjera zloduha. A on joj govoraše: -„Pusti da se najprije nasite djeca! Ne priliči uzeti kruh djeci i baciti ga psićima.“ A ona će mu: „Da Gospodine! Ali i psići ispod stola jedu od mrvica dječjih.“ Reče joj: „Zbog te riječi idi, izašao je iz tvoje kčeri zloduh.“* (Mk 7,26-30)

Prisjetimo se sad opsjednutog Gerazenca iz kojeg Isus izgoni nečistoga duha: *Isus ga nato upita: „Kako ti je ime?“ Kaže mu: „Legija mi je ime! Ima nas mnogo!“ I uporno zaklinjaše Isusa da ih ne istjera iz onoga kraja. A ondje je pod brdom paslo veliko krdo svinja. Zaklinjahu ga dakle: „Pošalji nas u ove svinje, da u njih uđemo.“ I on im dopusti. Tad iziđoše nečisti duhovi i uđoše u svinje. I krdo od oko dvije tisuće jurnu niz obronak u more i podavi se u moru.* (Mk 5,9-13) Ovaj Markov opis nabijen je simbolikom i skrivenom ironijom koju su Isus i Židovi gajili prema Rimljanima, njihovim legijama, prema nečistim dusima, ali i prema za Židove nečistim svinjama i svinjetini.

Luka nas izvještava o Isusovoj prilici o izgubljenom sinu. I ovdje se vidi podozrenje Židova prema svinjama i njihovim gospodarima. Taj izgubljeni sin najdublje pada kad mora čuvati svinje: *...ode i pribi se kod jednog žitelja u onoj zemlji. On ga posla na svoja polja pasti svinje. Želio se nasititi rogačima što su ih jele svinje, ali ih mu nitko nije davao. Došavši k sebi, reče: „Koliki najamnici oca moga imaju kruha na pretek, a ja ovdje umirem od gladi. Ustat ću, poći svome ocu i reći mu: Oče, sagriješih protiv Neba i pred tobom! Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim. Primi me kao jednog od svojih najamnika.“* (Lk 15,15-19)

I ovdje Isus pokazuje podozrivost prema žiteljima one zemlje i svinjama, a očite simpatije za svoju židovsku vjeru i milosrdnog oca tog izgubljenog sina, kao i za obraćenje potonjeg. I na kraju njegovo dramatično upozorenje učenicima i prisutnim Židovima u evandeoskoj besjedi na gori: „*Ne dajte svetinje psima! Niti bacajte biserje pred svinje da ga ne pogaze nogama pa se okrenu i rastrgaju vas.*“ (Mt 7,6) Da su ga njegovi učenici i njihovi nasljedovatelji poslušali, danas bi kršćani imali obrezanje, slavili bi subotu i nedelju, ne bi bilo groznih slika Nebeskog Oca po njihovim bogomoljama. A milioni i milioni Židova ne bi bili po psima ujedani, po svinjama rastrgani, a po kršćanima plinom otrovani i spaljeni. No nakon njegova uzlaska na nebo kršćani pohitaše kao grlom u jagode tražeći mase, kupajući se u mnoštvu, tražeći kvantitet a ne kvalitet nasljedovatelja. Nažalost nisu poslušali Isusov savjet: „*Evo, ja vas šaljem kao ovce među vukove. Budite dakle mudri kao zmije, a bezazleni kao golubovi.*“ (Mt 10,16) Danas imamo to što imamo, situacija u svijetu i među religijama je kakva je.

Cijelo vrijeme svog javnog djelovanja Isus svojim učenicima i vjernim Židovima nastoji utuviti u glavu da on nije došao ukinuti ili promijeniti Mojsijev (Božji) Zakon, nego ga ispuniti. No, Isus zna da mnoge odredbe na koje Zakon obavezuje Izraelce kao zajednicu ne mogu biti izvršavane dok su Židovi pod rimskom okupacijom, pa stoga naglašava osobnu pobožnost svakog pojedinca i njegov ispravan život. Čitava njegova besjeda na gori puna je takvih savjeta, a mogu se sažeti u ovaj postulat: molitva, post, praštanje, pomirenje, mir i obilno pomaganje potrebitih. Isus dakle u ona teška vremena za Izrael nudi most od sveopće izraelske svetosti - Budite sveti, jer Ja sam svet! - ka individualnoj svetosti svakog čovjeka. To naravno najveći pobožnjaci ne mogu razumjeti, među njima mnogi pismoznanci i farizeji. Stoga on vodi brojne rasprave s njima.

Sada jedno retoričko pitanje: Koga će jedan otac ili jedna majka učiti, upozoravati, prekoravati i kažnjavati zbog nedoličnog

ponašanja - svoju djecu, svoje ukućane, ili selo, ulicu, mjesto? Naravno, svoje ukućane, svoju djecu. Tako i Isus! On ne plače ni nad Rimom ni nad Atenom, već nad Jeruzalemom. On ne diskutira s Grcima ili Sirofeničanima, već s pismoznancima. On ne prekora rimske vojnike, već farizeje. On ne prijeti Aleksandriji ili Damasku, već Korozeinu, Betsaidi i Kafarnaumu. Isus voli svoje, brine o njima i svim silama ih pokušava usmjeriti pravim putem. No, pred samu svoju muku Isus nagoviješta i nešto novo. U razgovoru o posljednim vremenim i kraju svijeta on kaže učenicima: „*I propovijedat će se ovo evanđelje Kraljevstva po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima.*“ (Mt 24,14)

„Evanđelje“ je grčka riječ i znači: radosna novost, radosna vijest. Dakle po svem se svijetu treba oglasiti radosna vijest o njegovu Kraljevstvu nad Izraelom (domom Jakovljevim). Ta za to se i utjelovio i kao takvog ga je anđeo navijestio: „*On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega, Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će nad domom Jakovljevim uvijek i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.*“ (Lk 1,32-33) I nakon uskrsnuća Isus ponavlja potrebu propovijedanja evanđelja i povjerava učenicima: „*Podite po svem svijetu, propovijetajte evanđelje svemu stvorenju!*“ (Mk 16,15)

Otkuda dolazi to proširenje misije, taj novi zadatak? Razlog tome nalazimo kod proroka Izaije, zorni primjer kako Isus ispunjava Zakon i Proroke. U drugoj pjesmi o sluzi Jahvinom između ostaloga stoji: *A ja rekoh: „Zaludu sam se mučio, nizašto naprezao snagu. Ipak, kod Jahve je moje pravo, kod mog Boga nagrada je moja. A sad govori Jahve, koji me od utrobe Slugom svojim učini, da mu vratim natrag Jakova, da se sabere Izrael. Proslavih se u očima Jahvinim, Bog moj bijaše mi snaga.“ I reče mi: „Premalo je da mi budeš sluga, da podigneš plemena Jakovljeva i vratiš Ostatak Izraelov, nego ću te postaviti za svjetlost narodima, da spas moj do na kraj zemlje doneseš.“* (Iz 49,4-6) Dakle kralj Izraela po Očevoj želji ima postati svjetlost narodima. I opet smo kog stvaranja svijeta: Neka bude svjetlost!

Tako treba očekivati da Isus prije svršetka svijeta postane svjetlo svim narodima.

A sada se pozabavimo Isusovom pashalom večerom: *Kada dođe čas, sjede Isus za stol i apostoli s njim. I reče im: „Svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama prije svoje muke. Jer kažem vam, neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem.“ I uze čašu, zahvali i reče: „Uzmite je i razdijelite među sobom! Jer kažem vam, ne, neću više piti od roda trsova dok kraljevstvo Božje ne dođe.“ I uze kruh, zahvali, razlomi i dade im govoreći: „Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje. Ovo činite meni na spomen!“ Tako i čašu, pošto večeraše, govoreći: „Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas proljeva.“ (Lk 22,14-20)* Isus ovdje govori svojim apostolima, Židovima bez ijedne iznimke, što je i logično, jer samo Židovi mogu razumijeti na što on cilja. Po Božjem zakonu Židovi su bili dužni prinositi životinjske žrtve. No uvijek bez iznimke prinosilo se posebno meso, a posebno krv. Nikad krv u mesu. To bi bilo svetogrđe. Meso je služilo za jelo službujućim svećenicima i onima koji su žrtvovali, a krv se izliva na čoškove žrtvenika, škropila po ljudima ili mazala po svećenicima za njihovo posvećenje. Tijelo je dakle hranilo, a krv posvećivala. Stoga Isus daje svoje tijelo za duhovnu hranu u obliku kruha, a krv za oprostjenje i posvetu u obliku vina, koje obrađuje ljudsko srce. On time također naglašava da u tom novom Savezu Židovi više nisu dužni prinositi životinjske žrtve, jer se on predaje kao žrtva za sva vremena.

Cjelovitosti radi pogledajmo neke pojedinosti iz Saveza koje je Bog sklapao s ljudima.

S Noom: *„Samo ne smijete jesti mesa u kojem je još duša, to jest njegova krv!“ (Post 9,4)*

S Abrahamom: *„Obrezujte se i to neka bude znak Saveza između mene i vas. Svako muško među vama, kroz vaša pokoljenja, kad*

mu se navrši osam dana, neka bude obrezano; i rob, rođen u vašem domu i onaj što bude kupljen od stranca koji ne bude vaše krvi. Da, i rob rođen u tvom domu ili za novac kupljen mora se obrezati. Tako će moj Savez na vašem tijelu ostati vječnim Savezom. Muško koje se ne bi obrezalo neka se odstrani od svog roda: takav je prekršio moj Savez.“ (Post 17,11-14)

S Mojsijem i Izraelcima (druga zapovijed Božja): *„Ne pravi sebi lika ni oblića bilo čega što je gore na nebu ni dolje na zemlji ili u vodama pod zemljom. Ne klanjaj im se niti im služi. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca - onih koji me mrze - na djeci do trećeg i četvrtog koljena.“ (Izl 20,4-6)*

Mnogi kršćani, napose katolici, smatraju da je Isus upravo s njima sklopio novi Savez. No, o tome nema ni govora. Kršćani danas ne obdržavaju ni jedan jedini Savez koji je Bog sklopio s ljudima. Ni onaj s Noom (krvavice itd.), ni onaj s Abrahamom (obrezanje), ni onaj s Mojsijem (druga zapovijed Božja). Pa ipak se vole nazivati „kraljevsko svećenstvo“, „narod izabrani“ itd. Bolje bi kršćanima pristajala poniznost one Sirofeničanke: *„Da Gospodine! Ali i psići ispod stola jedu od mrvica dječjih“*, ili onog rimskog satnika: *„Gospodine, nisam dostojan da uđeš pod krov moj...“* No gdje je poniznost onih koji svojataju za sebe Onoga koji kaže da je „krotka i ponizna srca“?

Sliku Zapada i Rima najbolje oličuje Pilat kad osuđuje Isusa na smrt. On ima svu vlast osloboditi ga ili osuditi ga. Iako je siguran da je Isus nevin, on ga osuđuje na smrt razapinjanjem. No što je u tome prijetvorno, to su njegove riječi: *„Nevin sam od krvi ove! Vi se pazite!“* I dandanas je to uobičajen način djelovanja Zapada. Tu mnogo izravnije reaguju Židovi koji viču: *„Krv njegova na nas i na našu djecu!“* Iako u zloj namjeri zazivaju Kristovu krv na sebe i svoju djecu, ipak su oni prvi koji nakon njegove pashalne večere dobivaju blagodat njegova Saveza i njegove krvi, jer njegova krv ne može nikome naškoditi, štoviše, ona otkupljuje i posvećuje. Zato i kršćani časte i zazivaju Krv Kristovu.

Vratimo se sada pitanju: Tko je (bio) Isus? Do sada vidjesmo da je Isus utjelovljena prva Riječ Božja - Svjetlost svijeta; da je žrtveni jarac koji odnosi grijehe Izraelaca u pustinju; da je Jaganjac čija krv spašava Izraelce od kazne; da je Učitelj apostola i Izraelaca; da je Mesija, odnosno Pomazanik Božji. On sam sebe ponekad naziva dobri Pastir, Vrata ovčama, Sin Davidov, no najčešće on sebe naziva Sinom čovječjim. Što to znači? On svoje tijelo uzima od samo jednog Čovjeka – od Žene koja se zove Mirjam (Marija). Prema židovskom zakonu dijete dobiva vjeru i narodnost isključivo po svojoj majci. Dakle, kako god gledali, taj Isus, taj Sin čovječji, ne može biti ništa drugo nego Izraelac, nego Židov. No on je ujedno i osvjedočeni Sin Božji, a budući da su ga kršćanski teolozi proglasili pravim Bogom, a majku mu Mariju Bogorodicom, Majkom Božjom, Bog bi po toj logici bio Židov! A kako Bog gleda na to?

U Knjizi izlaska piše: *„Tada reci faraonu: -Ovako kaže Jahve: Izrael je moj prvorodenac. Tražim od tebe da mi pustiš sina da mi iskaže štovanje. Ako odbiješ da ga pustiš, ja ću ubiti tvog prvorodenca.“* (Izl 4,22-23) A Marko nas izvještava o Božjem glasu kod Isusova krštenja: *„Ti si Sin moj ljubljani! U tebi mi sva milina“* (Mk 1,11) U Ponovljenom zakonu piše o izabranom narodu: *„Ta ti si narod posvećen Jahvi, Bogu svome; tebe je Jahve, Bog tvoj, izabrao da među svim narodima koji su na zemlji budeš njegov predragi vlastiti narod.“* (Pnz 7,6) Kod Isusova preobraženja Bog govori: *„Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!“* (Lk 9,35) U drugoj pjesmi o Sluzi Jahvinom, dijalogu između Boga i Isusa: *Rekao mi: „Ti si sluga moj, Izrael, u kom ću se proslaviti!“ A ja rekoh: „Zaludu sam se mučio, nizašto naprezao snagu. Ipak, kod Jahve je moje pravo, kod mog Boga nagrada je moja.“ A sad govori Jahve, koji me od utrobe Slugom svojim načini, da mu vratim natrag Jakova, da se sabere sav Izrael.* (Iz 49,3-4)

Iz ovih nekoliko citata Evanđelja, Zakona i Proroka očito Bog pravi znak jednakosti između individualnog i kolektivnog i

obratno: Isus = Izrael, Izrael=Isus! Trebao bi se svaki kršćanin duboko zamisliti nad tom činjenicom. Ako već Bog pravi znak jednakosti između Izraela i Isusa, zašto onda kršćani, koji kažu da ljube Isusa, već gotovo dvije tisuće godina pogrdjuju, mrze, maltretiraju i masovno ubijaju Izraelce. Zašto već dvije tisuće godina Izrael visi razapet na križu po kršćanima, kao tada Isus po Pilatu? Zašto mu se ne da od Boga obećana i darovana zemlja? Zašto ne smije nogom stupiti na sveto mjesto nekadašnjeg Božjeg hrama? Zašto ne može svojom kipom pokrivati glavu po vjerskom propisu, a da se ne izloži opasnosti da bude popljuvan, oblaćen, pretučen ili ubijen? Da li je to u Isusovom smislu? Da li je to u smislu dvanaest plemena Izraelovih, čija će imena biti na vratima Nebeskog Jeruzalema kroz koja bi trebali ulaziti i kršćani? Hoćemo li za svoje ponašanje prema Izraelu biti kažnjeni? Ili već jesmo? Barem mi na Zapadu? Nije li Biblija puna Božjih prijetnji narodima koji se ogriješe o njegov Izraelski narod? Ne događa li se nama ludost nad ludostima, našim vladama, parlamentima, sudovima i medijima? Ne jedemo li već po službenim odlukama crve, skakavce i tko zna što još u brašnu, tjesteninama i tko zna u čemu još? Nismo li izmislili na desetke rodova i spolova, pa ih u nekim zemljama svatko može mijenjati po vlastitoj želji? Ne vjenčavamo li po dva muškarca i to zovemo brakom? Ne ubijamo li svake godine milijune i milijune djece u majčinim utrobama pod izlikom ljudskog prava? Ne koristimo li ostatke te raskomadane i iz maternica izsisane djece u kozmetičkoj, medicinskoj i prehrambenoj industriji? Ne spašavamo li klimu, planet i svemir neodlaskom u školu, lijepljenjem po asfaltu i upotrebom najotrovnijih elemenata za elektroautomobile? Ne kažnjavamo li ljude, vlade i države koji se zalažu za mir, pregovore i pomirenje? Ne isključujemo li atomske reaktore za proizvodnju električne energije, a istovremeno gomilamo atomske bombe, rakete i podmornice? Ne hodaju li po našim gradovima ljudi iza pasa i kupe njihova govna? Ne cijepi li nas cjepivima koja su umjesto sedam godina razvijena u nekoliko mjeseci?

Tako smo napustivši Boga, Božji narod i Isusove putove postal ovisni o zemaljskim „bogovima“, koje se titulira filantropima, o njihovim hirovima, dogovorima i odlukama. Nemamo više pravo na zdravi razum, na slobodan govor, na svoju tradiciju, na slobodan izbor načina življenja. Zarobljeni smo, a sami smo birali svoje zarobljivače. Tako Bog prepušta samima sebi one koji maltretiraju njegov narod. Upravo mi kršćani naginjemo podvojenosti što se Isusa i Židova tiče. Njega volimo, njih mrzimo; njega slavimo, njih proklinjemo. Zaključimo ovo citatom iz Jakovljeve poslanice: *A jezik – zlo nemirno, pun otrova smrtonosnog - nitko od ljudi ne može ukrotiti. Njime blagoslivljamo Gospodina i Oca, njime i proklinjemo ljude na sliku Božju stvorene: iz istih usta izlazi blagoslov i prokletstvo. Ne smije se, braćo moja, tako događati. Zar vrelo na isti otvor šiklja slatko i gorko? Može li, braćo moja, smokva roditi maslinama ili trs smokvama? Ni slan izvor ne može dati slatke vode.* (Jak 3,8-12) Može li onaj koji mrzi Židove voljeti Isusa?

Isusovi pokloni Židovima

Pokušat ćemo ovdje razmotriti Isusovu neizmjernu ljubav prema njegovom narodu.

Ovako Isus govori: *Bijaše neki bogataš. Odijevao se u grimiz i tanani lan i danomice se sjajno gostio. A neki siromah, imenom Lazar, ležao je sav u čirevima pred njegovim vratima i priželjkivao nasititi se onim što je padalo s bogataševa stola. Čak su i psi dolazili i lizali mu čireve. Kad umrije siromah, odnesoše ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan. Tada u teškim mukama u paklu podiže svoje oči te izdaleka ugleda Abrahama i u krilu mu Lazara pa zavapi: „Oče Abrahame, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vršak svoga prsta u vodu i rashladi mi jezik jer se strašno mučim u ovom plamenu.“ Reče nato Abraham: „Sinko, sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš. K tome između vas i nas zjapi provalija golema te koji bi htjeli prijeći odavde k vama, ne mogu, a ni odatle k nama prijelaza nema.“ Nato će bogataš: „Molim te onda, oče, pošalji Lazara u kuću oca moga. Imam petero braće pa neka im posvjedoči da i oni ne dođu u ovo mjesto muka.“ Kaže Abraham: „Imaju Mojsija i Proroke! Njih neka poslušaju.“ A on će: „O ne, oče Abrahame! Nego dođe li tko od mrtvih k njima, obratit će se.“ Reče mu: „Ako ne slušaju Mojsija i Proroke, neće povjerovati sve da i od mrtvih tko ustane.“ (Lk 16,19-31)*

Okrenimo se sada materijalnim prilikama u kojima su živjeli prvi kršćani. Prva Isusova zajednica u Jeruzalemu funkcionirala je na način da svi koji prigrlise vjeru, bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko, da bi sva imanja i dobra prodali i porazdijelili svima kako bi tko trebao. (Dj 2,44-45) O prvoj kršćanskoj zajednici u Antiohiji, u Pavlovo vrijeme, pak čitamo u Djelima apostolskim: *Stoga će svatko od učenika, odlučiti, koliko smogne poslati da se*

posluži braći u Judeji. Tako i učiniše i poslaše starješinama po Barnabi i Savlu. (Dj 11,29-30) Ovdje je već riječ o milostinji iz osobnog vlasništva i osobnoj prosudbi koliko će tko dati siromasima, dok su u prvoj jeruzalemskoj zajednici imanja prodana i razdijeljena po ugledu na Isusove riječi: „*Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom.*“ (Mt 19,21) „*Prodajte što god imate i dajte za milostinju! Načinite sebi kese koje ne stare, blago nepropadljivo na nebesima, kamo se kradljivac ne približava i gdje moljac ne rastače. Doista, gdje vam je blago, ondje će vam i srce biti.*“ (Lk 12,33-34)

Ne bi htjeli cijepidlačiti, tim više što Isus ove riječi upućuje Židovima, no svejedno se možemo upitati, na kojoj strani mi danas vidimo upravitelje, vođe i dostojanstvenike svih kršćanskih crkava - katoličke napose – na Lazarovoj ili na bogataševoj? U gore citiranom tekstu o Lazaru se ne radi primarno o siromaštvu i nedjelotvornom bogatstvu već o nečem sasvim drugome. Da je Isus htio samo to kazati, priča bi završila s riječima da prijelaza nema. Ali Isus nam otkriva i dušu tog bogataša koji je završio u paklu. Ona ne izgleda tako loše. Ta on ima ljubav i skrb za svoju braću da ne bi i ona završila u paklu. On vjeruje da bi Bog mogao dozvoliti Abrahamu da pošalje uskrišenog Lazara njegovoj braći. On se nada da će se time njegova braća spasiti. Dakle vjeru, nadu i ljubav Isus ne odriče tom bogatašu. Pa kako mu ipak daje mjesto u paklu. Što tom bogatašu nedostaje? Isus želi naglasiti da nije vjera ta koja spašava od pakla, nego djela! Da se bogataš brinuo na zemlji za Lazara, obojica bi se našli u krilu Abrahamovu. Isus je htio naglasiti da su vjera, ufanje i ljubav bez djela samo prazne floskule. Ipak, da je to Isusov krajnji cilj, priču bi završio tamo gdje kaže ...da i oni ne dođu u ovo mjesto muka.

Ali Isus ide dalje, i tih nekoliko rečenica najvažniji su dio priče jer Isus njima upozorava, upućuje i dariva Izraelce! *Kaže Abraham: „Imaju Mojsija i Proroke! Njih neka poslušaju.“ A on će: „O ne, oče Abrahame! Nego dođe li tko od mrtvih k njima, obratit će se.“*

Reče mu: „Ako ne slušaju Mojsija i Proroke, neće povjerovati sve da i od mrtvih tko ustane.“ Isus ih tu nedvosmisleno upozorava da će doći krivi učitelji, proroci, teolozi i filozofi koji će im poručiti da su Mojsije i Proroci mrtvo slovo, prošla vremena, da ih je Isus oslobodio od poslušnosti Zakonu, Mojsiju i Prorocima, da je vjera neobrezanog Abrama ta koja sve rješava, sve spašava. Isus naglašava Židovima da im neće pomoći ni uskrslu mrtvaci ukoliko ne vjeruju Mojsiju i Prorocima. Židovi, njih ogromna većina, se tog Isusova uputstva unatoč neizrecivim stradanjima, progonima i pogromima do dana današnjega drže. Oni, doduše, (još) ne prihvaćaju Isusa kao svog Mesiju, ali se točno drže njegovih uputa: *„Neće u kraljevstvo nebesko ući svaki koji mi govori - Gospodine, Gospodine! - nego onaj koji vrši volju Oca mogega, koji je na nebesima.“* (Mt 7,21) Do dana današnjeg ne mogu Židovi koji su prešli recimo na katolicizam ili pravoslavlje otvoreno i javno manifestirati svoje židovstvo svetkujući subote, biti na bogoslužju pokrivene glave, slaviti pashu, pedeseticu, blagdan sjenica. Možda to čine skriveno, među sobom, da ne budu sablazan „pravim“ kršćanima. A bilo bi to samo izvršavanje Božje volje, Mojsija i Proroka, onako kako je i Isus to činio. Možemo mirne duše primijetiti, da većinu Židova samo njihova vjera u Mojsija i Proroke, koju im je i Isus propovijedao, sprečava da prihvate kršćanstvo, osim, naravno, dvijetisućljetne „ljubavi“ kršćanskih crkava koja ih je pritiskala, progonila i uništavala na svakom koraku.

A sada se okrenimo jednom drugom Isusovom poklonu. *„Dođite k meni svi koji ste izmoreni i opterećeni i ja ću vas odmoriti. Uzmite jaram moj na sebe, učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca i naći ćete spokoj dušama svojim. Uistinu, jaram je moj sladak i breme moje lako.“* (Mt 11,28-30) Moramo priznati da je ovaj Isusov izričaj drag svakoj kršćanskoj duši. Često se nalazi među karticama biblijskih citata, pa kad netko tu karticu izvuče, sav cvate od tihog zadovoljstva i spokojnosti. No da

li mi kršćani uopće razumijemo što je Isus time mislio i kakav ogroman poklon je time dao Židovima. Kako bismo shvatili na koji način će Isus odmoriti umorne i opterećene, moramo se vratiti daleko unatrag, na početak Zakona: *I sedmoga dana Bog dovrši svoje djelo koje učini. I počinu u sedmi dan od svega djela koje učini. I blagoslovi Bog sedmi dan i posveti, jer u taj dan počinu od svega djela svoga koje učini.* (Post 2,2-3) Potom Bog stavlja subotu odnosno subotni odmor kao zapovijed Izraelcima: „*Sjeti se da svetkuješ dan subotni. Šest dana radi i obavlja svoj posao. A sedmoga je dana subota, počinak posvećen Jahvi, Bogu tvojemu ...*“ (Izl 20,8-10a)

Isus je jednom prilikom rekao da je on gospodar subote. A ovdje poistovjećuje sebe sa subotom u punom smislu te riječi: dovršavanje djela Božjeg, počinak, blagoslov i posveta. Isus im dakle poručuje da je on utjelovljena Riječ Božja, da je on ta subota, da ju on posvećuje, da nas on odmara i subotom dovršava djelo Božje ozdravljajući, liječeći i izganjajući zloduhe. Dodite k meni i ja ću vas odmoriti, ozdraviti, blagosloviti i posvetiti. Te njegove riječi su savršeno razumjele mase priprostih Židova i grnule za njim, a sablažnjavali su se pismoznanci i farizeji, koji su jedino sebi pridržavali pravo tumačenja Biblije. No Isus, znajući njihovu aroganciju, lažnu mudrost i umišljeni autoritet, klikće: „*Slavim te, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da, Oče, tako se tebi svidjelo.*“ (Mt 11,25-26) Ove riječi su ostale aktualne sve do danas u svim religijama. Sada dakle znamo kako Isus odmara Židove. Poziva ih na obdržavanje subote kao dana odmora, posvete vremena, primanje blagoslova u obliku prosvjetljenja i/ili ozdravljenja, bilo duševnog, bilo tjelesnog.

No što Isus misli s onim "jaram moj"? Pa nisu Židovi tegleća stoka, volovi, kojima treba jaram. Ili možda ipak jesu? Da, jesu! Ali u prenesenom smislu. Sami Židovi to dobro znaju i smatraju da im je potreban jaram. A i Bog to misli. Već na Sinaju, kad su se Izraelci klanjali zlatnom teletu, Bog govori Mojsiju: „*Dobro*

vidim, reče Jahve Mojsiju, da je ovaj narod tvrde šije. (Izl 32,9) A nakon što Izraelci nastavljaju put u obećanu zemlju, Bog kaže: „Idite u zemlju kojom teče mlijeko i med. Ja s vama neću poći – jer ste narod tvrde šije - da vas putem ne istrijebim.“ (Izl 33,3)

Tvrda šija iziskuje kroćenje, ograničenje, jaram. I Bog je već pripremio jaram za svoj izabrani narod tvrde šije: to je Tora ili, kako ga kršćani vole zvati, Zakon. I Bog i Židovi smatrahu Zakon jarmom koji Izraelce čini nečim neusporedivim, izabranim narodom. I sad dolazi Isus i kaže je on taj jaram, taj Zakon, utjelovljena Tora. Zašto i kako? Židovi znaju da je u Zakonu navedeno 613 odredaba: 248 zapovijedi i 365 zabrana. Oni objašnjavaju i zašto je to tako. Po njima 248 zapovijedi odgovara 248 dijelova od kojih se sastoji ljudsko tijelo. Zapovijedi su aktivni dio Božjih odredbi jer nalažu da se nešto učini. 365 zabrana odgovara 365 dana u godini i one su pasivni dio odredbi jer nalažu da se nešto ne učini. Dakle Isus sebe naziva utjelovljenjem tih odredbi jer se utjelovio u vremenu (365 dana) i ljudskom obličju (248 djelova tijela). Još dandanas možemo čuti ponekog duhovnika gdje se sa zloradošću i podsmjehom hvali kako mi kršćani nemamo tolike zapovijedi kao Židovi.

Pa kako onda Isus može Židovima kazati da je njegov jaram sladak i breme lako? Sjetimo se Isusovih riječi kad je izgonio trgovce iz hrama: *„Nije li pisano – Dom će se moj zvati Dom molitve za sve narode?“* (Mk 11,17a) Time je nagovijestio kraj hrama u kom će se prinositi životinjske žrtve, njihova krv i njihovo meso, i najavljuje novi židovski hram, Božji dom, u koji će hodočastiti i tamo moliti ljudi iz čitavog svijeta. No kako može ukinuti čitava poglavlja zakona o žrtvovanju životinja, kad kaže da nije došao ukinuti Zakon? *„Ne mislite da sam došao ukinuti Zakon ili Proroke. Nisam došao ukinuti nego ispuniti.“* (Mt 5,17) Isus će dakle ukinuti poglavlja o žrtvovanju životinja time što će ispuniti Zakon, pa pogledajmo kako: Prva žrtva koja je trebala umrijeti kao залог vjernosti i posluha izraelskog naroda bio je Izak kog je Abraham trebao prinjeti na mjestu gdje je kasnije

izgrađen Jeruzalem. No Bog se u posljednji trenutak smiluje i zaustavi Abrahama koji iz polušnosti Bogu htjede žrtvovati sina Izaka. Nakon izlaska iz Egipta Bog Izraelcima naređuje prinošenje životinjskih žrtava i to pojedinačnih, masovnih i od svake vrste: od goluba, preko koza i ovaca do volova, ali i prinošenje kruha, vina, ulja itd. U Isusu Bog zatvara taj krug žrtava i krvi, prinoseći Isusa kao dragovoljnu, jedinstvenu i vječnu žrtvu u zamjenu za sve do tada važeće zapovjedi o žrtvovanju u hramu. Isus dakle ne samo da nadomješta sve hramske žrtve, nego spašava svojom žrtvom i Izaka da ga Abraham ne mora žrtvovati. Stoga s pravom kaže Izraelcima: „*Abraham, otac vaš, usklikta što će vidjeti moj Dan. I vidje i obradova se.*“ (Iv 8,56)

No Isus ide još dalje. On ostavlja Izraelcima uspomenu tog nadomjestka za sve njihove žrtve: svoje tijelo kao kruh, svoju krv kao kalež vina Novog saveza, a traži od njih da se toga spominju. Židovi to do danas i čine, ne kao kršćani u euharistiji, već u predvečerje svake subote, da li iz tradicije, ili svjesni njegovih riječi, ne znamo. Evo skraćenog opisa kako oni to čine u sinagogama ili svojim domovima. Na stolu uz zapaljene svijeće stoji kalež (ili čaša) s vinom (ili sokom od grožđa) i tanjur s dvije pletenice (ili druge vrste kruha) kao uspomena na dvostruku porciju mane koju su njihovi preci skupljali petkom u pustinji da bi im dostajalo i za subotu. Uza svaki čin moraju se izgovarati blagoslovi. Prilikom paljenja svijeća: Blagoslovljen si Vječni, Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas posvetio svojim zapovijedima i zapovjedio nam da zapalimo subotnje svjetlo. Uz pranje ruku: Blagoslovljen si Vječni, Bože naš, Kralju svijeta, koji si nas posvetio svojim zapovijedima i zapovjedio nam pranje ruku. Blagoslov nad vinom: Blagoslovljen si Vječni, Bože naš, Kralju svijeta, koji stvaraš plod vinove loze. Nad kruhom: Blagoslovljen si Vječni, Bože naš, Kralju svijeta, koji donosiš kruh iz zemlje. Znakovita je u mnogome sličnost s kršćanskom euharistijom, odnosno pretvorbom. Samo dragi Bog zna, da li Židovi svjesno ili nesvjesno u kruhu i vinu primaju i pune plodove muke Isusove,

odnosno njegova tijela i krvi. Možda je to onaj dio o slatkome jarmu i lakom bremenu. Poslije Isusova uskrsnuća i razorenja jeruzalemskog hrama preostalo je Židovima ispunjavati još samo 270 odredbi Tore od prvobitnih 613, što je sigurno velik dar Isusa svojim sunarodnjacima.

I sada završimo s jednim posebnim obećanjem koje Isus prešutno daje Izraelcima. Naime, Izrael sve do danas očekuje Mesiju koji će uspostaviti kraljevstvo u Izraelu i time donijeti Židovima obećano oslobođenje i satisfakciju za sva povijesna stradanja. Apostoli su bili uvjereni da je on Mesija i s pravom su očekivali ostvarenje svih mesijanskih snova. U Djelima apostolskim čitamo: *Nato ga sabrani upitaše: „Gospodine, hoćeš li u ovo vrijeme u Izraelu opet uspostaviti kraljevstvo?“ On im odgovori: „Nije na vama znati vremena i zgode koje je Otac podredio svojoj vlasti.“* (Dj 1,6-7) Isus dakle ne nijeće činjenicu da će uspostaviti Izraelsko kraljevstvo, ali prepušta Nebeskom Ocu vrijeme i način na koji će se to dogoditi. Nesumnjivo će to biti prilikom njegovog ponovnog dolaska na zemlju, no o tome više u poglavlju o iščekivanju Mesije.

Dolazak Mesije (ili: Ubij Židove!)

Na kraju vremena, pred svršetak svijeta, doći će Mesija. To je uvjerenje pripadnika svih triju monoteističkih religija. Tko će on biti, kako će se pojaviti i što će učiniti? Tu se već uvjerenja razilaze, iako ima i vrlo zanimljivih podudarnosti. Oko jedne njegove zadaće svi se slažu: on će doći suditi ljude, dakle bit će Sudac svijeta. Tu bitnu zadaću Mesije razmotrit ćemo kasnije. Sad malo pogledajmo kako se u židovstvu, islamu i kršćanstvu očekuje Mesiju.

Židovi vjeruju da će Mesija biti potomak Davidov, rođen na uobičajen način, a da svijet toga neće biti svjestan. Mesija će poput kralja skupiti sav židovski narod u njihovu od Boga danu zemlju Izrael. On će dati sagraditi Treći hram u Jeruzalemu. Poučavat će čitav svijet o jedinstvenosti Boga na osnovi židovskog zakona Tore. Sudit će ljudima svih naroda svijeta. Velik broj Židova vjeruje u dolazak dvaju Mesija. Prvi će biti trpeći Mesija iz plemena Josipova i zvat će se sin Josipov. Potom će doći pobjednički Mesija iz loze Davidove i zvat će se sin Davidov. On će ponovo uspostaviti kraljevstvo u Izraelu i suditi svim narodima.

I muslimani vjeruju u dolazak Mesije. Oni misle da će to biti Isus (Isa) te da će to biti njegov ponovni dolazak. Njegova će zadaća biti da pobijedi krivog mesiju (antikrista), da slomi križ, da pouči sve narode o pravoj vjeri u jedinog Boga i da sudi ljudima po šerijatskom zakonu. Pošto je kršćanima (nažalost) slabo poznato vjerovanje muslimana u drugi Isusov dolazak, pokušat ću to ovdje pojasniti u najgrubljim crtama. Ta je vjera izvedena iz hadisa, to jest zapisa koji se zasnivaju na Kuranu, primjerima Muhamedova života i arapskoj tradiciji. Isus će prema tom vjerovanju pobijediti Zavodnika koji će lažima i krivovjerkama pokušati zavesti čitav

svijet. Potom će, prema tom vjerovanju, slomiti križ kako bi kršćanima pokazao da je klanjanje križu idolopoklonstvo. Muslimani naime ne vjeruju da je Isus umro na križu. Šerijatski zakon odnosno pravni sistem islama obuhvaća sve aspekte ljudskog života, od molitve do kaznenog prava. Za teška zlodjela šerijatski zakonik predviđa stroge kazne, počev od bičevanja pa do amputacije prstiju, ruke i/ili noge i konačno smrtne kazne.

Zapadno kršćanstvo zazire od šerijata, boji ga se i smatra ga nečovječnim. No tko pomnije čita Evanđelja, naći će i Isusove izjave koje nisu daleko od takvog načina kažnjavanja. Navesti ćemo samo tri: „*No rekne li taj zli sluga u srcu: - Okasnit će gospodar moj - pa stade tući sudrugove, jesti i piti s pijanicama, doći će gospodar toga sluge u dan u koji mu se ne nada i u čas u koji i ne sluti; rasjeći će ga i dodijeliti mu udes među licemjerima. Ondje će biti plač i škrgut zubi.*“ (Mt 24,48-51)

„*Onomu naprotiv tko bi sablaznio jednog od ovih najmanjih što vjeruju, daleko bi bolje bilo da s mlinskim kamenom o vratu bude bačen u more.*“ (Mk 9,42) „*Pa ako te ruka ili noga sablažnjava, odsijeci je i baci od sebe. Bolje ti je ući u život kljastu ili hromu, nego s obje ruke ili s obje noge biti bačen u oganj vječni. I ako te oko sablažnjava, izvadi ga i baci od sebe. Bolje ti je jednooku u život ući, nego s oba oka biti bačen u pakao ognjeni.*“ (Mt 18,8-9)

Isus ovim citatima jasno govori i o smrtnoj kazni i o tjelesnim (samo)kažnjavanjima. Nama kršćanima su naravno te Isusove riječi poznate, ali ih potiskujemo iz svijesti ili tako tumačimo da one gube svaki smisao. Da li to kršćanstvo stavlja slobodu da ljudi bez posljedica čine što ih je volja, iznad Božjih zakona i Isusovih riječi? Da li to crkve kao vrhovnu vrijednost zagovaraju čovječje tijelo, njegovu cjelovitost i zdravlje? Da li priznaju i zagovaraju da se tu po njima neograničenu slobodu može suspendirati jedino u slučajevima kad vlade i 'filantropi' tvrde da treba spasiti čovječanstvo od neke nove bolesti. Ponašanje crkvenih vlasti

u doba korone sugerira samo potvrđan odgovor pa je zato itekako logično Isusovo pitanje: „*Ali kad Sin Čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?*“ (Lk 18,8b) Budimo dakle suzdržani u kritici šerijata i islamskog prava. Usput budi rečeno da muslimani vide svoju vjeru kao život po ovih pet pravila: 1. svjedočenje da je samo jedan Bog; 2. molitva i klanjanje tom Bogu; 3. post; 4. obavezno davanje točno određenog dijela svoje zarade odnosno imovine siromašnim muslimanima; 5. hodočašće u Meku. Muslimani su uvjereni, da je ispunjavanje tih obaveza najbolja priprema, ne samo za vlastitu smrt, već i za dolazak Mesije i kraj svijeta.

Kršćani se svake godine u vrijeme Došašća pripremaju za drugi dolazak Isusov. Došašće bi trebalo biti vrijeme pokore, posta, ulaženja u sebe, čitanja Biblije i vapaja za dolazak Isusa. A što je od toga ostalo? Kršćanske crkve, barem one zapadne, zaodjenu se ljubičastom bojom i postaju poprištem koncerata raznoraznih muzičara (po pravilu ne crkvenih), izložbi, 'kulturnih' događanja. U to se vrijeme posta i uzdržavanja masovno održavaju 'božićna' slavlja i banketi radnih kolektiva, udruga, asocijacija. Što je to pokora, vjernici više ni ne znaju jer ih kler o tome ne podučava, post je zaboravljen ili se u najboljem slučaju svodi na nemrs uz fine ribe i dobro vino. Tako na Božić preostaje samo zaokružiti blagovanje odabranim delicijama. A sve to zbog sigurnosti, tako crkvenih starješina kao i vjernika, da Isus ni ovog Božića neće doći. A što bi se dogodilo da ipak dođe? Da li bi možda ostvario one svoje riječi izgovorene za vrijeme prvog boravka na zemlji: „*No rekne li taj zli sluga u srcu: - Okasnit će godpodar moj - pa stade tući sudrugove, jesti i piti s pijanicama, doći će gospodar toga sluge u dan u koji mu se ne nada i u čas u koji i ne sluti; rasjeći će ga i dodijeliti mu udes među licemjerima. Ondje će biti plač i škrgut zubi.*“ (Mt 24,48-51) Neka svatko sebi odgovori na to pitanje.

Promotrimo sada kako se Židovi pripremaju za dolazak Mesije. Oni vjeruju da će mesijansko doba biti vrijeme općeg pokajanja i obraćenja, doba kada ni jedan narod više neće porobljavati židovski narod. Židovi kao simulaciju ulaska u mesijansko doba već od biblijskih vremena svake godine imaju neke vrste 'generalnu probu' vlastite smrti, dolaska Mesije i vječnoga suda. To razdoblje u godini, nazvano 'deset strašnih dana', počinje sa židovskom Novom godinom - Roš hašanom - i završava Danom praštanja i pomirenja - Jom Kipur-om. Oni vjeruju da u te dane Bog s posebnom pozornošću sluša njihove molitve i zato se ponašaju sukladno Izaijinom prorokovanju: Tražite Boga dok se može naći, zovite ga dok je blizu. Nova je godina po židovskom vjerovanju dan kada Bog sudi svijetu, odnosno svakom čovjeku ponaosob. Svakom se čovjeku sudi po njegovim djelima, a presuda se objavljuje deset dana kasnije, na Jom Kipur. Stoga se svaki Židov uoči Nove godine kaje, želi se otarasiti grijeha, dugova, pomiriti se s osobama s kojima je u zavadi. U predvečerje Nove godine vjernici koji su Bogu nešto zavjetovali, a nisu ispunili svoj zavjet, odlaze u sinagogu i pred trojicom 'sudaca' mole za oslobođanje od tog zavjeta. Na Novu godinu postoji i običaj davanja milodara kao i posjećivanje grobova osobito pravednih i pobožnih ljudi. Slijede dani pokore i obraćenja, jer presuda je već svakom donesena, ali još nije objavljena, pa svatko, svjestan svoje grešnosti, svim silama nastoji promijeniti presudu ili je barem ublažiti. Zato se moli Bogu, a svaku osobu kojoj je nanio nepravdu mislima, riječima ili djelima, moli za oprostjenje i pomirenje. Trećeg dana nakon Nove godine se i posti (Gedaljin post), a svakim danom napetost, strah i pokušaji obraćenja rastu. Jom Kipur je dan općeg i strogog posta: ne jede se, ne pije, nema kozmetike, kupanja i mazanja uljem, nema bračnih odnosa pa čak je i kožna obuća zabranjena. Dan uoči Jom Kipura ide se u Mikve gdje se obavi obredna kupelj. Za svakog muškarca kolje se pijetla, a za ženu kokoš koja se kasnije poklanja siromasima. Pijetao (kokoš) podiže se iznad glave ukućana govoreći: „Ovo ti je

zamjena, ovo ti je izmjena, ovo ti je iskupljenje, ovaj pijetao (kokoš) otići će u smrt, a ti ćeš otići u dug, dobar život i mir.“ Vjerojatno se uoči Jom Kipura daje više milodara potrebitima nego cijele godine. Taj dan toliko je pun molitava, rituala i običaja, da ih je ovdje nemoguće opisati. Tko taj dan preživi, raduje se, obilno jede nakon završetka posta, vjerujući da su mu grijesi oprošteni i da je pred njim dobra i uspješna godina.

Pošto smo ustanovili kako se u trima monoteističkim religijama vjeruje i očekuje dolazak Mesije, promotrimo sada neke aspekte stanja koje bi Mesija mogao zateći na zemlji, da sada iznenada dođe.

Gdje bi se prvo pojavio, kamo došao i što vidio? Dođe li k svojim Židovima u Jeruzalem, možda bi upravo zatekao parade duginih boja koje propagiraju ono što je Bogu odvratno: „*Ne lijegaj s muškarcem kako se liježe sa ženom! To bi bila grozota.*“ (Lev 18,22) Možda bi sreo i takozvane aktiviste koji demonstriraju za ukidanje subote – stožera židovstva. A možda bi i saznao da se na više mjesta u Izraelu subota bar djelomično ukida kao sveti dan. Doživio bi da mu je, kao svim Židovima, zabranjen pristup i molitva na njihovom najsvetijem mjestu, mjestu hrama, mjestu gdje je 'stanovalo' Ime Boga Izraelova. Možda bi primijetio da je zemlja njegove braće i sestara po krvi tako rascjepkana i podijeljena da se ne bi ni mogao ni smio kretati regijama koje je Bog dodijelio svom izabranom Izraelskom narodu.

Pa bi onda možda otišao na sveta mjesta islama. Tamo bi ustanovio, da se braća u vjeri ubijaju međusobno za interese svoje vjerske struje, a poneka za interese tuđih vladara, za njih mahom nevjernika. Ustanovio bi da muslimami šalju i puštaju milijune svojih muškaraca u najboljoj mladenačkoj dobi na takozvani kršćanski zapad gdje onda gube vjeru, identitet, moral, gube se u alkoholu, drogi, kriminalu i postaju još gori od svojih zapadnih vršnjaka.

Tada bi možda i Mesija krenuo na zapad da posjeti kršćanske centre autoriteta i moći. Pa bi pohodio Vatikan, centre pravoslavlja te evangeličkih denominacija. Svuda bi vidio ogromna bogatstva: zlato, dragulje, umjetnine, a sve to dobrim djelom oteto ili nepravedno oduzeto, ali nikad vraćeno, unatoč tolikih jubilejskih godina. Otkrio bi i toliko čuvane i čašćene slike onoga, za koga bi mu kazali da je to njegov Nebeski Otac. Možda bi ih on podsjetio da je njegov Otac najstrože zabranio praviti bilo kakve slike ili kipove. Pa bi se i sam nasmijao ljudskoj gluposti i grijehu, jer on na tim slikama i kipovima ni najmanje ne bi prepoznao Nebeskog oca za koga i sam jednom kaza Samarijanki: „*Bog je duh, i koji se njemu klanjaju, u duhu i istini treba da se klanjaju.*“ (Iv 4,24) A možda bi ga u Rimu nato upitali poput Rimljanina Poncija Pilata: „*Što je istina?*“ (Iv 18,38) Saznao bi da se u mnogim kršćanskim bogomoljama blagoslivljaju i/ili vjenčavaju po dvojica muškaraca. Tome bi se jako začudio budući da zna kako ogroman ugled i autoritet ima sveti Pavao u kršćanstvu, i upravo je zapadnim kršćanima u poslanici Rimljanima ovo napisao: „*Stoga ih je Bog predao sramotnim strastima: njihove žene zamijenije naravno općenje protunaravnim, a tako su i muškarci napustili naravno općenje sa ženom i raspalili se pohotom jedni za drugima te muškarci s muškarcima sramotno čine i sami na sebi primaju zasluženu plaću svoga zastranjenja. I kako nisu smatrali vrijednim držati se spoznaje Boga, predade ih Bog nevaljanu umu te čine što ne dolikuje, puni svake nepravde, pakosti, lakomosti, zloće; puni zavisti, ubojstva, svađe, prijevare, zlonamjernosti, došaptavači, klevetnici, mrzitelji Boga, drznici, oholice, preuzetnici, izmišljači zala, roditeljima neposlušni, nerazumni, nevjerni, bešćutni, nemilosrdni. Znaju za odredbu Božju - da smrt zaslužuju koji takvo što čine – a oni ne samo da to čine nego i povlađuju onima koji čine.*“ (Rim 1,26-32) Mesija je možda mislio da će kršćani slušati barem Pavla, ako ne slušaju Toru, no ni njega ne slušaju. Radije slušaju „došaptavače, zlonamjernike, izmišljače zala, oholice, nerazumne, nevjerne, bešćutne, pune

svake nepravde i pakosti“, jednom riječju novovjeke elite, vladare i nazovi-filantropie. Možda još nisu razaznali da je Sotona vrhovni filantrop koji voli ljude i stoga ih nastoji svim silama odvojiti od Boga i dovesti k sebi u pakao.

Kuda dakle da ode Mesija, vječiti Židov? Ta diljem Zapada i Istoka sve su češći pokliči: Ubij Židove! Židov se ni na ulicama takozvanog demokratskog, civiliziranog Zapada ne može pokazati kao Židov, a da ne dođe u opasnost da bude popljuvan, pretučen ili ubijen. Nacizam ponovo diže glavu, a time i antisemitizam. Mnogi zapadni vladari i vođe na mala su vrata uveli metode i vrijednosti nacizma i njegova najvećeg exponenta Adolfa Hitlera, koji se prema Bečkim policijskim zapisima kao homoseksualac od 1907. do 1912 prostituirao u Beču (vidi knjigu str. 197, *Das Heil kommt von den Juden*, autor Roy H. Schoeman, izdanje Sankt Ulrich Verlag, Augsburg 2007). Naravno, danas ti novovjeki nacisti licemjerno glume ljubav prema Židovima, a potajno im pakoste gdje god mogu. Javno osuđuju doktora Mengele i njegove nečovječne pokuse na ženama i nerođenoj djeci, a sami ozakonjuju mnogo gore stvari nego što ih je Mengele radio. Nekada su nacisti imali svoj list "Narodni posmatrač" koji je otkrivao, denuncirao, javno žigosao i za odstrel prepuštao sve kritičare i nenaciste; danas to čine mainstream mediji novovjeki nacisti. Stari nacisti su za sebe odabrali smeđu boju, a novovjeki nacisti su se podijelili u stranke i klubove sastavnih boja smeđe. Ubij Židove! Ponovo! Kuda da ode Mesija? No dosta hipotetičkih pitanja, dosta kritike, dosta nagađanja. Vratimo se onome što sigurno znamo i što sve tri religije svjedoče: Mesija će doći. Mesija će biti moćan. Mesija će suditi svim ljudima.

Sudovi prate ljude već od Adama i Eve. Njima je Bog nakon grijeha presudio protjerivanje iz raja zemaljskog, mukotrpan rad, boli, neravnopravnost spolova. Drugi je sud bio nad Kajinom nakon što je ubio Abela: „*Obrađivat ćeš zemlju, ali ti više neće davati svoga roda. Vječni ćeš skitalica na zemlji biti.*“ (Post 4,12)

Treći je sud Božji zbog iskvarenosti i izopačenosti vrijedio za čitavo čovječanstvo, osim za Nou i njegovu obitelj: opći potop. Četvrti je sud izvršio nad ljudima kada su se gradnjom babilonske kule željeli uzdići sve do neba: pomiješao im je jezike. Za one koji to ne razumiju, kratko pojašnjenje: Bogu nije u interesu razjedinjenost ljudi u slučajevima činjenja dobra, ali Bog ne dopušta jedinstvo ljudi u nastojanju da se dignu do neba, da se prave bogovima, da stvaraju novi poredak svijeta. Takvima je Bog već mnogo puta u povijesti pobrkao jezike. Tijekom povijesti nizali su se sudovi Božji. Sjetimo se faraona i egipatskih progonitelja izraelskog naroda. Sjetimo se i svih onih naroda koje je Bog dao uništiti kad se napunila mjera njihove zloće i njihovu zemlju zauvijek predao Izraelu. Nakon izlaska iz Egipta Bog sudstvo predaje Mojsiju, da on sudi Izraelcima. Mojsije tako počinje uspostavljati pravosudni sistem na zemlji. Izlagaše Izraelcima Božje zakone i odredbe, rasuđivaše u njihovim sporovima, a potom je postavio i suce među Izraelcima, koji su imali ovlast presuđivati ljudima u lakšim sporovima, dok su teži dolazili pred njega. Kasnije je Bog u Izraelu podizao suce koji su zajedno s prorocima i svećenicima krojili pravdu i vladali Izraelom po Božjim zakonima, a kada to nisu, Bog je kažnjavao i njih i čitav narod. Kad su Izraelci tražili i dobili kralja, tada on i sudi i delegira suđenje. Sjetimo se samo Salomonove presude onim dvjema ženama koje su se sporile oko djeteta. Naposljetku Bog sudstvo predaje u ruke svome Sinu Mesiji Isusu. „*Otac doista ne sudi nikomu: sav je sud predao Sinu da svi časte Sina kao što časte Oca.*“ (Iv 5,22-23a) Najkasnije sada postaje jasno zašto sve religije tvrde da će Mesija suditi ljudima. A može nam i sinuti zašto Isus dolazi dva puta, zašto Židovi vjeruju u trpećeg Mesiju - sina Josipova, i pobjedničkog Mesiju - sina Davidova.

Prvi dolazak Isusov i njegova žrtva bila je šansa ljudima za obraćenje, za dobra djela, za spasenje:

„*Ta Bog nije poslao Sina na svijet da sudi svijetu, nego da se*

svijet spasi po njemu.“ (Iv 3,17) To je ta radosna vijest, to je Evanđelje: dokle god Mesija ne dođe, ljudi imaju šansu spasiti se za vječni život, slijedeći primjer Isusova zemaljskog života i njegovog podnošenja boli i nepravdi. Tek kad on kao Mesija i Božji Sin ponovno dođe, sudit će, a njegovoj presudi neće biti priziva. Zato je naš ovozemaljski život sličan onim židovskim strašnim danima, kada u deset dana pokušavaju postom, praštanjem, milodarima, pokorom i molitvom iskupiti svoje grijehe protekle godine kako bi zadobili oslobađajuću presudu. Tako se i svatko od nas mora čitav život truditi da unatoč bezbrojnih svojih grijeha u času smrti dobije oslobađajuću presudu. Na sreću, Isus je u mnogo navrata govorio o tome kako i po kojim mjerilima će suditi. Kao prvo po riječima: „*A kažem vam: za svaku bezrazložnu riječ koju ljudi reknu, dat će račun na Dan sudnji. Doista, tvoje će te riječi opravdati i tvoje će te riječi osuditi.*“ (Mt 12,36-37) Po lakomislenosti: Djevicama koje su zaboravile nabaviti dovoljno ulja i nađu se pred zatvorenim vratima svadbene dvorane, Zaručnik kaže: „*Zaista, zaista kažem vam, ne poznajem vas.*“ (Mt 25,12) Zbog huljenja: „*Zato kažem vam: svaki će se grijeh i bogohulstvo oprostiti ljudima, ali rekne li tko bogohulstvo protiv Duha, neće se oprostiti. I rekne li tko tijeh protiv Sina Čovječjega, oprostit će mu se. Ali tko rekne protiv Duha Svetoga, neće mu se oprostiti ni na ovom svijetu ni u budućem.*“ (Mt 12,31-32) Obratimo pozornost na te Isusove riječi. On potpuno slijedi židovsku terminologiju kad spominje 'budući' svijet, a ne kako kršćani to kažu: 'drugi' svijet. Isus već unaprijed amnestira Židove koji su bili protiv njega, koji ga nisu priznali, koji su vikali: „Raspni ga, raspni!“ i kaže da će im biti oprošteno. Jesmo li mi kršćani toga svjesni?

Mi, kršćani koji navještamo i propovijedamo Isusa, trebali bismo sebe preispitati u svjetlu plodova koje donosimo i Isusova upozorenja: Mnogi će me u onaj dan pitati: „*Gospodine, Gospodine! Nismo li mi u tvoje ime prorokovali, u tvoje ime đavle izgonili, u tvoje ime mnoga čuda činili?*“ Tada ću im kazati:

„*Nikad vas nisam poznavao! Nosite se od mene, vi bezakonici!*“ (Mt 7,22-23) Također bi se i nad Isusovom besjedom o zakopanom talentu (neiskorištenoj sposobnosti, propuštenoj prilici za pozitivno djelovanje) trebali zamisliti: „*Uzmite stoga od njega talent i podajte onomu koji ih ima deset. Doista, onomu koji ima još će se dati, neka ima u izobilju, a od onoga koji nema, oduzet će se i ono što ima. A beskorisnog slugu izbacite van u tamu. Ondje će biti plač i škrgut zubi.*“ (Mt 25,28-30) Sjetimo se nadalje riječi o bogatašu i Lazaru, o okrutnom dužniku, o onima koji nisu gladnima, žednima, golima i bosima pomagali, bolesnike i zatvorenike posjećivali, koji se nisu mirili s protivnicima za vrijeme života, koji su sablažnjavali druge, koji su se uzvisivali. Lista naših grijeha koje nam Isus stavlja pred oči je veoma duga! Ali ona je i naša šansa da ih se pokušamo riješiti, otarasiti, svakodnevno se obraćati te molitvom, postom i pokorom poništavati počinjene grijeha, jer znamo što svakog od nas na kraju ovog života čeka: smrt, sud, pakao, čistilište ili raj. Smrću završava naše zemaljsko putovanje, sudi nam se i počinje vječnost.

Pa zašto onda još jedno suđenje u posljednja vremena, u mesijansko doba, o uskrsnuću tijela? Apostol Ivan nam u Otkrivenju govori o drugoj smrti: *Kukavicama pak, nevjernima i okaljanima, ubojicama, bludnicima, vračarama i idolo-poklonicima i svim lažljivcima udio je u jezeru što gori ognjem i sumporom. To je druga smrt.* (Otk 21,8) Pokušat ćemo objasniti čemu još jedno suđenje, čemu druga smrt. Kad čovjek umre, tijelo se raspada, a duša nakon suđenja biva ili bačena u pakao ili poslana na pročišćavanje i pokoru u čistilište ili prihvaćena u raj. No o uskrsnuću mrtvih ljudi ponovno dobivaju tijela, a čistilište se ukida. Ljudi koji su boravili u čistilištu, a takvih je zasigurno ogromna većina, sada u tijelu sreću i vide one zbog kojih su bili u čistilištu. Isto tako oni koji su u nebu susreću i gledaju one iz čistilišta. Čistilište nije mjesto kazni iz kojeg nas može izbaviti nekoliko misa, oprosta ili žrtvi. Te stvari nam mogu samo olakšati

boravak tamo. Smisao boravka u čistilištu je uviđanje krivice, odricanje od zla, obraćenje i preodgajanje u osobu spremnu za suživot u raju. Znamo da u raju nema međusobne netrpeljivosti, mržnje, trvenja, predbacivanja, jer inače bi to bila samo repriza života na zemlji, a ne Kraljevstvo nebesko. Što od Isusa znamo, jest to da će i u raju biti 'najvećih i najmanjih', da će neki sjediti do njega s lijeva i s desna, da će biti vina... No da bi raj mogao funkcionirati, ljudi moraju biti slobodni od neposluha, zavisti, trvenja, nepraštanja.

Nije toliki problem prije smrti srediti svoj odnos s Bogom, pogotovo iskusivši njegovu dobrotu, ljubav, praštanje; lako se pokajati, moliti ga za oprostjenje i milost. Pravi problem su međuljudski odnosi. Zato nam Isus govori sve one besjede: otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima svojim; ne sudite da ne budete suđeni; ne molite kao licemjeri; ne služite dvojici gospodara; ljubite neprijatelje svoje; nagodi se brzo s protivnikom dok si još s njim na putu k sucu; ne zgrčite sebi blago na zemlji: ne gledajte prvo trun u oku brata svog, već najprije izvadite brvno iz vlastita oka. To nisu samo upute za suživot s ljudima, već i neke vrste duhovne vježbe; Isus hoće da vježbamo čitav život kako ne bi došli na mjesto gdje 'se oganj ne gasi i crv ne umire'.

No na kraju vremena, u mesijanskim danima, kad se čistilište bude rasformiralo i duše ponovo dobe tijela, naći će se se opet oči u oči neki 'stari znanci'. Srest će Židov onoga koji je vikao: Ubij Židova! Srest će drugi Židov onoga koji je uvodio otrovni plin u komoru u kojoj je on bio; srest će pobačeno dijete majku i oca, liječnika i asistenta koji su ga ubili, srest će susjed susjeda koji mu je na prijevaru uzeo zemlju; srest će politički robijaš onoga koji ga je denuncirao i onoga koji ga je osudio; srest će žrtva cjepiva onog koji je bez potrebnih ispitivanja stavio cjepivo na raspolaganje i onoga koji je to cjepivo kupio i onoga koji mu je garantirao sigurnost cjepiva i onog koji mu je nametao cijepljenje kao moralnu dužnost prema bližnjima. Srest će unesrećeni hermafrodit

onog koji mu je davao hormone koji su ga doveli u stanje 'ni na nebu, ni na zemlji', i ministra koji je o tome odlučivao. Srest će se zavedeni aktivisti svih vrsta sa svojim ideolozima, indoktrinatorima i nazovifilantropima. Srest će se ubojica i ubijeni, mučitelj i mučeni, mrzitelj i omraženi. Srest će se Židov, musliman i kršćanin, aškenaz i sefard, sunit, šijit i alevit, pravoslavni, katolik, protestant, luteran. Za sve koji su boravili u čistilištu, sada se postavlja pitanje: Tko se je riješio mržnje, krvožednosti, sotonske ideologije, manipulativnog gospodarenja, tko se stvarno iskreno pokajao i moli sada svoje žrtve za milost i oprostjenje? Tko od žrtvi iskreno, od srca i s ljubavlju oprašta svom ubojici, mučitelju, tlačitelju? To je sada trenutak o kome piše Izaija prorok: *Vuk će prebivati s janjetom, ris ležati s kozličem, tele i lavić zajedno će pasti, a djetesce njih će voditi.* (Iz 11,6)

Ako netko i nakon čistilišta ostaje vuk, ako i dalje misli da nije ništa kriv i nije spreman oprostiti, već traži kažnjavanje za svoje negdanje mučitelje, taj onda dolazi na Mesijin sud gdje će mu se suditi po nebeskim mjerilima. Mi ne znamo što će biti sa žrtvom i krivcem ukoliko žrtva ni tada ne oprosti. Hoće li samo krivac dobiti zasluženu kaznu i drugu smrt, ili i žrtva koja nije mogla ili htjela oprostiti. To su stvari o kojima mi pojma nemamo, to su sudovi Božji.

Mi imajmo radije pred očima što će nas dočekati, ako se nađemo dostojni budućeg svijeta i budemo ulazili u nebeski *Jeruzalem, okružen zidinama velikim i visokim, sa dvanaest vrata: na vratima dvanaest anđela i napisana imena dvanaest plemena Izraelovih. Od istoka vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, od zapada vrata troja. Gradske su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaestorice apostola Jaganjčevih.* (Otk 21,12-14) Dakle i temelji i vrata - i plemena i apostoli - sve sami Židovi! Ako si to posvijestimo, možda će iz misli i usta još na vrijeme nestati onaj poklič: Ubij Židove!

Jaganjac Božji

Jedan od najdirljivijih trenutaka katoličke liturgije je kad vjernici prije sv. Pričesti mole:

Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se!

Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se!

Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, daruj nam mir!

Logično je da se nekršćani, a i mnogi neupućeni vjernici, pitaju što to znači i kakav smisao je u tim zazivima. Zanima ih kako jaganjac može darovati mir i smilovati se, pa bio on i Jaganjac Božji. U ovom konkretnom slučaju taj jaganjac je Isus. Njega je tako nazvao Ivan Krstitelj: *Sutradan Ivan ugleda Isusa gdje dolazi k njemu pa reče: „Evo Jaganjca Božjega, koji odnosi grijehe svijeta.“* (Iv 1,29) Ivan to zasigurno nije kazao iz afiniteta prema jaganjcima ili ovcama, kao neku lijepu usporedbu za prisutne, već iz duboke svijesti o ukorijenjenosti simbola jaganjca kao žrtvene životinje u židovskoj povijesti, a i prije nje. Pokušat ćemo biblijskim tragovima i zapisima doći do autentičnog smisla pojma „jaganjac Božji“.

U poglavlju *Rođenje* smo opisali kako je Isus kao novorođenac bio povijen i položen u jasle upravo onako kako su to pastiri činili s jaganjcima predviđenima za žrtvu u jeruzalemskom hramu. Apostol Ivan nam detaljno opisuje da je Isus umro na dan Priprave, u vrijeme kad su se klali pashalni Jaganjci. (Iv 19,28-37) Isusov se dakle čitav život odvija između jaganjaca predviđenih za žrtvovanje (u Betlehemu) i pashalnih jaganjaca predviđenih za klanje (u Jeruzalemu). Prorok Izaija ovako piše: *Poput ovaca svi smo lutali i svaki svojim putem je hodio. A Jahve je svalio na nj bezakonje nas svih. Zlostavljahu ga, a on puštaše, i nije otvorio usta svojih. K'o jagnje na klanje odvedoše ga; k'o ovca nijema, pred onima što je strižu, nije otvorio usta svojih.* (Iz 53,6-7) U ovih nekoliko redaka zbita je povijest Božjeg spasavanja ljudi od

početka svijeta pa sve do budućeg Sudnjeg dana. Uskrsli Isus povjerava Petru zadaću: „*Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje.*“ (Iv 21,15-18) I on poput Izaije pravi razliku između jaganjaca i ovaca. Jaganjci su predviđeni za žrtvovanje, a stada ovaca za striženje – dakle za vunu, za odjevanje i za mlijeko. Tako možemo bolje razumjeti Isusa: on Petru povjerava stado ovaca – svoj Izraelski narod, ali i jaganjce predviđene za žrtvovanje – za mučeništvo, poput Stjepana i većine apostola. U Otkrivenju nalazimo niz tekstova o Isusu kao zaklanom Jaganjcu: *Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov* (5,12); *Sada nasta spasenje i snaga i kraljevstvo Boga našega i vlast Pomazanika njegova! Jer zbačen je tužitelj braće naše koji ih je dan i noć optuživao pred Bogom našim. Ali oni ga pobijediše krvlju Jaganjčevom i riječju svojega svjedočanstva: nisu ljubili života svoga sve do smrti.* (12,10-11) *Pjevaju pjesmu Mojsija, sluge Božjega, i pjesmu Jaganjčevu: „Velika su i čudesna djela tvoja, Gospodine, Bože, Sveladaru! Pravedni su i istiniti putovi tvoji, Kralju naroda! Tko da te se ne boji, Gospodine, tko da ne slavi ime tvoje! Ti si jedini svet! I zato će svi narodi doći i klanjati se pred tobom jer se očitovahu pravedna djela tvoja!”* (15,3-4) *Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospod, Bog, Sveladar, hram je negov – i Jaganjac! I gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjava i svjetiljka mu Jaganjac.* (21,22-23) Ivan, apostoli i sam Isus, svi su bez iznimke bili Židovi. Ako je kraj svijeta i vremena obilježen proslavom Jaganjca, gdje počinje vrijeme Jaganjca za Židove, za izraelski narod, i koje značenje on ima za Izrael i za čitav svijet. Objašnjenje nalazimo u knjizi Izlaska: „*Možete izabrati bilo janje bilo kozle. Čuvajte ga do četrnaestog dana ovog mjeseca. Onda neka ga sva izraelska zajednica zakolje kad se spusti suton. Neka uzmu krvi i poškrope oba dovratnika i nadvratnik kuće u kojoj se bude blagovalo. Meso pečeno na vatri neka se pojede te iste noći sa beskvasnim kruhom i gorkim zeljem. Da ništa sirovo ili na vodi skuhanu od njega niste jeli, nego na*

vatri pečeno: s glavom, nogama i ponutricom. Ništa od njega ne smijete ostaviti za sutradan: što bi god do jutra ostalo, morate na vatri spaliti. A ovako blagujte: opasanih bokova, s obucom na nogama i sa štapom u ruci. Jedite ga žurno: to je Jahvina pasha. Te ću, naime, noći ja proći egipatskom zemljom i pobiti sve prvorodence u zemlji egipatskoj – i čovjeka i životinju. Ja, Jahve, kaznit ću i sva egipatska božanstva. Krv neka označuje kuće u kojima vi budete. Gdje god spazim krv, proći ću vas; tako ćete vi izbjeci biću zatornomu kad se oborim na zemlju egipatsku."

(Izl 12,5b–13) Sada nam postaje jasnije zašto je Jaganjac Božji toliko bitan. Krv jaganjaca spasila je Židove od pomora prvorodenaca i stoke, a meso im poslužilo kao hrana da bi imali snage za put u slobodu.

U ovom tekstu se dva puta spominje vatra: jednom kao korisna, drugi put kao uništavajuća sila, jer služi i za pečenje pashalnog jaganjca, a i za uništavanje ostataka. Zanimljivo je da i Isus spominje dvije vrste vatre, ognja: „*Oganj dođoh baciti na zemlju pa što hoću ako je već planuo. Ali krstom mi se krstiti i kakve li muke za me dok se to ne izvrši.*” (Lk 12,49-50) To je doduše bolna "vatra", vatra krštenja, ali rezultira spasenjem ljudi. No ona druga vatra ima drugačiju svrhu, naime muke paklene: „*Bolje ti je jednooku ući u Kraljevstvo Božje, nego s oba oka biti bačen u pakao gdje crv njihov ne gine niti se oganj gasi.*” (Mk 9, 47b-48) Ovdje treba nešto pojasniti. Isus nikad nije spomenuo riječ pakao, jer ta riječ ne postoji u hebrejskom jeziku, a riječ *šeol* ili grčka *hades* nemaju isti smisao kao *pakao*. Isus je upotrebljavao riječ *geh hinom*. Ta je riječ preuzeta u grčka i latinska evanđelja kao *gehena* i dugo se zadržala u svim prijevodima Evanđelja. Tek u novije vrijeme zamijenjena je riječju pakao, što ne umanjuje njen smisao. O čemu je riječ? *Geh hinom* je udolina, zapravo jaruga nadomak Jeruzalema. Tamo su se u vrijeme jeruzalemskog hrama spaljivali nečisti djelovi životinja za žrtvovanje, otpad, a ponekad i tijela pogubljenih zločinaca koje nitko nije pokopavao. Vatra je gorjela, zapravo tinjala, neprestano, kako bi svi mokri dijelovi i

nečist bili spaljeni. To je uvijek bio dug i mukotrpan proces, a tu su se, naravno, množili i hranili bezbrojni crvi, muhe i ličinke. Isus upravo to mjesto u više navrata upotrebljava kao sinonim za muke paklene. Dakle i u Jeruzalemu su postojale dvije vatre, koje se nisu gasile: ova uništavajuća, a druga na žrtveniku na kom su se prinosile žrtve Bogu. Sve to je bilo regulirano pravilima koje je Mojsije primio od Boga. Evo samo dva kratka primjera: „*Vatra na žrtveniku mora uvijek gorjeti; ne smije se gasiti. Neka svako jutro svećenik na nju naloži drva i onda na nju naslaže žrtvu paljenicu. Tu neka u kad sažiže loj sa žrtava pričesnica. Neka na žrtveniku trajno gori vatra; neka se ne gasi.*“ (Lev 6, 5-6) To je primjer afirmirajućeg ognja, a naredni je primjer uništavajućeg „nečistog“ ognja: „*A kožu od junca, njegovo meso i njegovu nečist spali u vatri izvan tabora, kako je Jahve naredio Mojsiju.*“ (Lev 8,17) To su dakle i praslike onog ognja kojeg je došao Isus baciti na zemlju i onog ognja paklenog koji uništava grešno i nečisto. Isus govori: „*Pa ako te ruka ili noga sablažnjava, odsijeci je i baci od sebe. Bolje ti je ući u život kljastu ili hromu, nego s obje ruke ili obje noge biti bačen u oganj vječni.*“ (Mt 18, 8) „*Pokazat ću vam koga se treba bojati: onoga se bojte koji pošto ubije, ima moć baciti u pakao. Da, velim vam, njega se bojte.*“ (Lk 12, 5)

Donekle zbunjujuće je da Isus u različitim prilikama koristi dvije različite usporedbe za paklene muke: vatru koja se ne gasi i crv koji ne umire, ali i tamu, plač i škrgut zubi: *Kaže mu: „Prijetelju, kako si ovamo ušao bez svadbenog ruha?“ A on zanijemi. Tada kralj reče poslužiteljima: „Svežite mu ruke i noge i bacite ga van u tamu gdje će biti plač i škrgut zubi.“* (Mt 22,12-13) „*Uzmite stoga od njega talent i podajte onomu koji ih ima deset. Doista, onomu koji ima još će se dati, neka ima u izobilju, a od onoga koji nema oduzet će se i ono što ima. A beskorisnoga slugu bacite van u tamu. Ondje će biti plač i škrgut zubi.*“ (Mt 25, 28-30) Ovim aspektima pakla udaljili smo se od početne teme Jaganjca Božjega, no sve je to neodvojivo povezano, budući da

upravo Jaganjac Božji ima moć osloboditi od pakla ili baciti u pakao. Vratimo se ponovo žrtvenim jaganjcima. I prije Božjeg Saveza s Izraelcima na Sinaju žrtvovali su se jaganjci. Nabrojiti ćemo samo neke od tih žrtava. Možda od svih najpoznatija je žrtva Abrahamova. Bog od Abrahama zatraži da mu žrtvuje svog sina Izaka. Abraham, uvjeren da je to Božja zapovijed, uzima svog sina, drva i nož te krenu na mjesto koje mu je Bog naznačio. Taj dramatični prizor Biblija ovako opisuje: *Onda Izak reče svome ocu Abrahamu: „Oče!“ „Evo me, sine!“ - javi se on. „Evo kremenja i drva,“ opet će sin, „ali gdje je janje za žrtvu paljenicu?“ „Bog će već providjeti janje za žrtvu paljenicu, sine moj!“ - odgovori Abraham. I nastave put. Stignu na mjesto o kojemu je Bog govorio. Ondje Abraham podigne žrtvenik, naslaže drva, sveže svog sina Izaka i položi ga po drvima na žrtvenik. Pruži Abraham ruku i uzme nož da zakolje svog sina. Uto ga zovnu s neba anđeo Jahvin i poviče: „Abrahame! Abrahame!“ „Evo me!“ - odgovori on. „Ne spuštaj ruku na dječaka,“ reče, „niti mu što čini! Sad, evo, znam da se Boga bojiš, jer nisi uskratio svog sina, jedinca svoga.“ Podiže Abraham oči i pogleda, i gle – za njim ovan, rogovima se zapleo u grmu. Tako Abraham ode, uzme ovna i prinese ga za žrtvu paljenicu mjesto svoga sina. (Post 22,7-13) Abrahamova poslušnost je toliko bitna, da nekoliko stoljeća kasnije Bog Mojsiju naređuje gotovo identičan postupak za prinos žrtava paljenica kakvog je ovdje Abraham primijenio: „Neka svako jutro svećenik na nju naloži drva i onda na nju naslaže žrtvu paljenicu.“ (Lev 6,5b) Prije Abrahama već je Noa nakon potopa prinio žrtve paljenice. Koliko je to Bogu bilo drago, očito je u sljedećem zapisu: *Jahve omirisao miris ugodni pa reče u sebi: „Nikad više neću zemlju u propast strovaliti zbog čovjeka, ta čovječje su misli opake od njegova početka; niti ću ikad više uništiti sva živa stvorenja, kako sam učinio.“* (Post 8,21) Ovdje bi razmišljanju o jancima i žrtvama mogao biti kraj. No zahvaljujući Isusu treba nam zakoračiti još dublje u prapovijest. On nas uvodi u jednu od najtajanstvenijih*

događaja ljudske povijesti kad spominje Abela pravednog. Čitamo, dakle, u knjizi Postanka: *Poslije rodi Abela, brata Kajinova; Abel postade stočar, a Kajin zemljoradnik. I jednog dana Kajin prinese žrtvu od zemaljskih plodova. A prinese i Abel od prvine svoje stoke, sve po izbor pretilinu. Jahve milostivo pogleda na Abela i njegovu žrtvu, a na Kajina i žrtvu njegovu ni pogleda ne svrati. Stoga se Kajin veoma razljuti i lice mu se namrgodi. I Jahve reče Kajinu: „Zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš. A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti.“ Kajin pak reče svome bratu Abelu: „Hajdemo van!“ I našavši se na polju, Kajin skoči na brata Abela te ga ubi. Potom Jahve zapita Kajina: „Gdje ti je brat Abel?“ „Ne znam“, odgovori. „Zar sam ja čuvar brata svoga?“ Jahve nastavi: „Što si učinio? Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni viče. Stoga budi proklet na zemlji koja je rastvorila usta da proguta s ruke tvoje krv brata tvoga! obrađivat ćeš zemlju, ali ti više neće davati svoga roda. Vječni ćeš skitalica na zemlji biti.“ A Kajin reče Jahvi: „Kazna je moja odviše teška da se snosi. Evo me tjeraš danas s plodnoga tla; moram se skrivati od tvoga lica i biti vječni lutalac na zemlji – tko me god nađe, može me ubiti.“ A Jahve mu reče: „Ne! Nego tko ubije Kajina, sedmerostruka osveta na njemu će se izvršiti.“ I Jahve stavi znak Kajinu, da ga tko našavši ga ne ubije. (Post 4,2-15)* Iako bi za razradu ovih redaka bilo potrebno posebno poglavlje, jer je u njima komprimiran prikaz ljudske povijesti do dana današnjega, pokušajmo vidjeti samo one detalje koji su vezani za jaganjce i žrtve. Pitamo se zašto je Abel bio stočar, kad ljudima prije potopa nije bilo dozvoljeno jesti meso. Da bismo to objasnili, vratimo se jedno poglavlje unazad: *A čovjeku reče: „Jer si poslušao glas svoje žene te jeo sa stabla s kojega sam ti zabranio jesti rekavši: S njega da nisi jeo! - evo: zemlja neka je zbog tebe prokleta: s trudom ćeš se od nje hraniti svega vijeka svog.“ (Post 3, 17)* *I načini Jahve, Bog, čovjeku i njegovoj ženi odjeću od krzna pa ih*

odjenu. (Post 3, 21)

Kako vidimo, Kajin preuzima posao poljoprivrednika, koji je Bog poslije grijeha namijenio Adamu i njegovim potomcima. Abel se pak laća posla za kojeg zna da ga je Bog kao prvi činio: postaje stočar da bi krznom odjevao ljude, kako to Bog učini njegovim roditeljima. Tako Abel postaje prvi nasljedovatelj Božji. Nije dakle čudo da Bog milostivo pogleda na jaganjca kojeg mu Abel prinosi kao žrtvu. Pitanje ostaje zašto Bog ni ne pogleda na Kajinovu žrtvu. Nešto je moralo biti, jer mu Bog kaže: *ako pravo radiš*; no o čemu je konkretno riječ, ostaje tajna. Još je veće pitanje zašto nas Isus vraća na te redke u Biliji kad kaže: „*Zbog toga i kaza Mudrost Božja: -Poslat ću k njima proroke i apostole. Neke će poubijati i prognati – da se od ovog naraštaja zatraži krv svih proroka prolivena od postanka svijeta, od krvi Abelove do krvi Zaharije proroka, koji je pogubljen između žrtvenika i svetišta. Da, kažem vam, tražit će se od ovog naraštaja.*” (Lk 11, 49-51)

Znamo da su mnoge od ubijenih proroka pogubili sami Židovi, da su Židovi ubili i jednog apostola. No kakve oni veze imaju s ubistvom Abela? Zašto svu prolivenu krv pravednika svijeta Isus tovari na leđa Židovima? Židovi nisu potomstvo Kajinovo već Šetovo, Noino i Abrahamovo, kao i sam Isus. No tu je još nešto začuđujuće. Bog, naime, ne poštedi Abela, unatoč njegove pravednosti i unatoč njegove paljenice koju je milostivo pogledao, ali se smiluje Kajinu, i to dva puta. Prije ubojstva ga upozorava i sugerira mu da se odupre grijehu, a nakon ubojstva Bog mu daje pomilovanje, olakšava mu kaznu i stavlja na njega znak kako ga nitko ne bi ubio. Možda je Kajinovo spasenje proisteklo upravo iz Abelove paljenice – jaganjca - te iz njegove krvi koja iz zemlje vikaše k Bogu. Možda to Isus nije u ljutnji prijetio Židovima, već ih upozoravao na njihovu suotkupiteljsku zadaću koju je nagovijestio Izaija (Iz 49,6), a opisana je u poglavlju *Tko je (bio) Isus*. Možda im je htio kazati sljedeće: Kao što je nekoč Abel svojom krvlju spasio Kajina smrti, krv jaganjaca spašavala

Izraelce u Egiptu, kao što će krv Jaganjca Božjeg spašavati svijet, tako ćete i vi kao suotkupitelji proljevati krv za *spas do nakraj zemlje*. Možda je to tajna koju kršćani nesvjesno izgovaraju Tertulijanovom izrekom: „Krv mučenika sjeme je novih kršćana.“ A možda je Isus mislio i nešto drugo. Mi ne možemo proniknuti sve njegove tajne. Zato riječima ove popričesne molitve završimo poglavlje Jaganjac Božji:

*Dušo Kristova, posveti me!
 Tijelo Kristovo, spasi me!
 Krvi Kristova, napoji me!
 Vodo iz prsi Kristovih, operi me!
 Muko Kristova, okrijepi me!
 O dobri Isuse, usliši me!
 Među rane svoje sakrij me!
 Ne dopusti da se odijelim od tebe!
 Od neprijatelja zlobnoga brani me!
 Na času smrti moje zovni me!
 I zapovijedi mi da dođem k tebi!
 Da te sa svetima tvojim hvalim
 u vijeke vjekova! Amen*

Literatura

- Abgrenzungen, Daniel Boyarin, Institut Kirche und Judentum, Berlin *
Dortmund 2009
- Bible (Český ekumenický překlad), Česká biblická společnost, Praha 2008
- Biblija (Jeruzalemska), Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia, Deutsche Bibelgesellschaft, Peabody, Massachusetts 2007
- Das Christentum im zweiten Jahrhundert, Karl-W. Tröger, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin
- Das Heil kommt von den Juden, Roy H. Schoeman, Sankt Ulrich Verlag, Augsburg 2007
- Das Neue Testament in Hebräisch und Deutsch, Beit Sar shalom, Middlesex, 1985
- Der Babylonische Talmud, Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1996
- Der Israelsonntag, Irene Mildenberger, Institut Kirche und Judentum, Berlin 2004
- Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung, I. Elbogen, Frankfurt a.M. 1931
- Der jüdische Krieg, flavius Josephus, Goldmann Verlag, Augsburg 1996
- Der Koran, Nikol Verlagsgesellschaft, Hamburg 2014
- Die Apokryphen, Erich Weidinger, Bechtermünz Verlag
- Die Bibel, Einheitsübersetzung, Katholische Bibelanstalt, Stuttgart 1980
- Die Juden in der islamischen Welt, Bernard Lewis, C.H.Beck, München 2004
- Die Namen Noes, seines Bruders, seiner Frau, Rainer Stichel, Vandenhoeck&Rup., Göttingen 1979
- Die Sammlung der Hadithe, Al-Buhari, Reclam, Ditzingen 2015
- Die Schwelle der Hoffnung überschreiten, Johannes Paul II, Hoffmann und Campe, Hamburg 1994
- Die Verheissung, Hal Lindsey, Schulte + Gerth, Berlin 1983
- Drei Religionen – Ein Glaube, www.archanoach.com, 2020
- Ein Rabbi spricht mit Jesus, Jacob Neusner, Herder, Freiburg 2007
- Gelebte jüdische Feste, Marc Stern, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 1999

- Geschichte der Juden, Franz J. Bautz, Verlag C.H.Beck, München 1996
 Geschichte des Islam, Gudrun Krämer, dtv, München 2011
 Hrvatska marijanska lirika, Dušan Žanko, Preporod, Zagreb 1935
 Ist die Bibel richtig übersetzt?, Pinchas Lapide, Gütersloher
 Verlagshaus, Gütersloh 1996
 Jesus der Jude, Geza Vermes,, Neukirchener, Neukirchen-Vluyn 1993
 Isus iz Nazareta, Joseph Ratzinger – Benedikt XVI, Verbum, Split 2011
 Jesus von Nazareth, Joseph Ratzinger – Benedikt XVI, Herder, Freiburg
 i.B. 2011
 Ježíš Nazaretský, Joseph Ratzinger – Benedikt XVI., Barrister &
 Principal, Brno 2011
 Jüdisches Leben, Chajim Halevy Donin, Morascha, Jerusalem 1987
 Jüdische Riten und Symbole, S.PH. De Vries, Rowohlt, 2001
 Jüdische Weisheit, Israel Steiberg, KOMET, München 1983
 Novi zavjet i psalmi, Krsćanska sadašnjost, Zagreb 1988.
 Povijest Jubileja, Ema Vesely, Teovizija, Zagreb 2000.
 Theologie und Geschichte des Judentums, H.J. Schoeps,
 J.C.B.Mohr, Tübingen 1949
 Treća knjiga ljetopisa, www.archanoach.com, 2017
 Zlatna kniga hrvatskog pjesništva, Vlatko Pavletić, N.Z.M.H.,Zagreb
 1970.
 Zwei Glaubensweisen, Martin Buber, Lambert Schneider, Gerlingen
 1994
 Židovska meditacija, Aryeh Kaplan, Bet Israel, Zagreb 2009.
 Židovstvo, Kotel Da-Don, Profil, Zagreb 2004.